

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԻ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ՄՈԴԵԼՆԵՐՈՎ 5-6 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Երևան 2010

ԵՐԱՇԽԱԿՈՐՎԱԾ Է ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Հեղինակային խումբ՝

Ռ.ԾԱՌՈՒԿՅԱՆ, Հ. ՄԻՏՈՅԱՆ, Լ. ՍՄԲԱՏՅԱՆ, Ն. ՆԻԿՈՂՈՍՅԱՆ

Համակարգող՝ Ռ. Ծառուկյան

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԻ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ՄՈԴԵԼՆԵՐՈՎ 5-6 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

ՆԱԽԱԲԱՆ

ԿՐԹԱԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

5-6 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆՆԵՐԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Ավագ խմբի շաբաթական պարապմունքների տեղաբաշխման օրինակելի տարբերակ

5-6 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆՆԵՐԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԿԱՐՃԱԺԱՄԿԵՏ ԾՐԱԳԻՐ

ՉԱՓՈՐՈՇՉԱՅԻՆ ՊԱՅԱՆՋՆԵՐ

1. ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ
2. ԻՄԱՑԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ
3. ՀՈՒՋԱԿԱՆ, ԱՆՋՆԱՅԻՆ ՈՒ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ
4. ԻՆՔՆԱՄՊԱՍԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ
5. ՇԱՐԺՈՂԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏ
6. ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ՆԿԱՏՄԱՍԲ

ԶԱՐԳԱՑՆՈՂ ՈՒՍՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ

1. Ուսումնական հաստատության ֆիզիկական միջավայրին ներկայացվող չափանիշները
2. Ուսումնական հաստատության ֆիզիկական միջավայրը
3. Ուսումնական հաստատության սանիտարահիգիենիկ պայմանները
4. Խմբասենյակի ֆիզիկական միջավայրի առանձնահատկությունները
5. Աշխատանքային կենտրոններ
6. Ուսումնախաղային մյուսեր

ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒՄՆԵՐ

ԷԼՈԼՈԳԻԱ

ԿԵՐՊԱՐՎԵՍ (ՆԿԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ, ԾԵՓ, ԱՊԼԻԿԱՑԻԱ) ԵՎ ԿԱՌՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՖԻԶԿՈՒՄՆԵՐԱԿԱՆ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՏՈՆԵՐ, ԶՎԱՐՃՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՅԱԿԵՆՏՐՈՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ

Մանկավարժական մոտեցումներ

5-6 տարեկան երեխաների զարգացման առանձնահատկությունները

Ուսուցման մեթոդներ

Խաղի դերն ու նշանակությունը

Աշխատանք զույգերով, ենթախմբերով

Հարցեր ու հարցադրումներ

ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ

Ի՞նչ է թեմատիկ ուսուցումը

Գրավոր պլանավորման կարևորությունը

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՅԱՆՋՆԵՐ

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԵՏ

ԵՐԵՒԱՅԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

1. Ընդհանուր դրույթներ

2. Գնահատման հիմնական նպատակը

3. Գնահատման գործընթացի կարևորությունը մանկավարժի մասնագիտական

զարգացման տեսանկյունից

4. Թղթապանակի գնահատում

5. Դիտարկում

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ, ՑԱՆԿԵՐ

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԵԹՈՂԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԵԹՈՂԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

ՆԱԽԱԲԱՆ

Դաստիարակի ուղեցույցը կազմվել է «ՀՀ Նախադպրոցական կրթության բարեփոխումների 2008 - 2015թթ. ռազմավարական ծրագրի» դրույթների համաձայն: Ռազմավարական ծրագրի փորձնական փուլն իրականացվել է ՀՀ Շիրակի մարզի Ախուրյանի և Լոռու մարզի Սպիտակի տարածաշրջաններում: Փորձնական փուլի ավարտից հետո իրականացվել է ծրագրի ազդեցության գնահատում, և ուղեցույցը վերանայվել ու փոփոխվել է՝ ըստ գնահատման արդյունքների և ներկայացված առաջարկությունների:

Ուղեցույցը հիմնված է «Հանրակրթության պետական կրթակարգի» պահանջների և 5-6 տարեկան երեխաների զարգացման և կրթական չափորոշիչների վրա: Այն հաշվի է առել նաև ներկայումս ՀՀ նախադպրոցական հաստատությունների ավագ խմբի՝ 5-6 տարեկանների, կրթական համալիր պետական ծրագիրը, «Քայլ առ քայլ» նախադպրոցական կրթության ծրագիրը, ինչպես նաև «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի կողմից մշակված «Հանրակրթական դպրոցում նախապատրաստական ուսուցում» ծրագիրը:

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ 5-6 տարեկանների համար կազմավորվող նոր մոդելներով կարճաժամկետ խմբերում հիմնականում ընգրկվելու են երեխաներ, որոնք չեն հաճախել նախադպրոցական հաստատություն, և հետևաբար չեն անցել նախորդ տարիքային խմբերի ուսուցման փուլերով, ծրագրի կառուցվածքի հարցում դրսևորվել է տարբերակված մոտեցում. պահպանելով հենքային բովանդակության միջուկը, պարզեցվել են ենթաբաղադրիչների ծրագրային խնդիրները:

Ծրագրով սահմանված մանկավարժական գործընթացի հիմքում դրված են երեխայակենտրոն մոտեցումները՝ ուսուցման համագործակցային, փոխգործուն մեթոդների լայն կիրառությամբ: Դաստիարակության բովանդակությունը, խնդիրներն իրականացվում են ամբողջ տարվա ընթացքում:

ԿՐԹԱՂԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ընդհանուր դրույթներ

Երեխաների հետ տարվող կրթադաստիարակչական աշխատանքների հենքային (բազիսային) բովանդակությունն իրականացվում է 5-6 տարեկան երեխաների զարգացման պետական չափորոշիչներին համապատասխան՝ ներառելով զարգացման հետևյալ ոլորտները. ֆիզիկական (շարժողական), խոսքի զարգացում, իմացական (ճանաչողական), հուզական, անձնային և սոցիալական զարգացում, ինքնասպասարկում և անվտանգություն, վերաբերմունք ուսման նկատմամբ:

Ելնելով երեխաների զարգացման հիմնական ոլորտներից, կրթության բովանդակությունն ապահովում է 5-6 տարեկան երեխաների գիտելիքների, կարողությունների, հմտությունների և հիմնական արժեքային համակարգի ձևավորում:

5-6 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Օրվա ռեժիմը

Օրվա ռեժիմը երեխաների կյանքի կազմակերպման, համակողմանի զարգացման, առողջության ամրապնդման և դաստիարակության կարևոր պայման է: Այն անհրաժեշտ միջոց է երեխաների կրթադաստիարակչական աշխատանքների ու գործունեության ազատ ձևերի պլանավորման, ֆիզիկական և մտավոր աշխատանքների ճիշտ կազմակերպման, ծանրաբեռնվածության համաչափ բաշխման համար:

Օրվա ռեժիմը բաժանվում է այնպիսի ժամանակահատվածների, որոնք երեխաներին հնարավորություն են տալիս ներգրավվելու ինտեգրված, ակտիվ, մասնակցային գործունեության մեջ: Օրը պետք է բնական ձևով կազմակերպել՝ ժամանակ ապահովելով մեծ ու փոքր խմբերով աշխատանքի, անհատական և բացօթյա աշխատանքների, ակտիվ (ֆիզիկապես շարժվելու) և հանգիստ պահերի, զրույցի և վերլուծական փուլերի համար: Ռեժիմը պետք է արտացոլի տվյալ տարիքային խմբի երեխաների զարգացման առանձնահատկությունները:

5-6 տարեկան երեխաների օրվա ռեժիմի պլանավորումը, ժամանակի արդյունավետ կազմակերպումը դաստիարակի համար ամենադժվար խնդիրներից մեկն է, հատկապես նոր ստեղծվող ծրագրերում:

Օրվա ընթացքում դաստիարակները պետք է լինեն ուշադիր և արձագանքող երեխաների հետաքրքրություններին: Առավոտյան հանդիպման ժամանակ

երեխաների առաջ քաշած հետքերը և նույնպես ու մտքերը շարունակում են արձարձվել օրվա ընթացքում տարբեր գործունեություններ կատարելիս:

Օրվա ռեժիմի հիմնական նպատակներն են.

- Նպաստել երեխայի ինքնավստահության զարգացմանը՝ հնարավորություն տալով ընտրություն կատարելու, օրինակ՝ որոշել աշխատանքի տեսակը, ընտրել աշխատանքային կենտրոնները, նյութերը, իր խաղընկերոջը և այլն:
- Խրախուսել երեխայի հետաքրքրասիրությունը, խնդիրների լուծման ձգտումը, հետազոտության միջոցով նոր մտքերի, գաղափարների արտահայտումը և երևակայության դրսևորումը:
- Կազմակերպել աշխատանքներ, որոնք բավարարում են բոլոր երեխաների անհատական կարիքները և երեխաների համար հաջողության հասնելու հնարավորություններ են ստեղծում (օրինակ՝ հաշվի է առնվում, որ տվյալ երեխան ավելի շատ մանր շարժողական աշխատանքներ կարող է կատարել, եթե մասնակցի նկարելու աշխատանքներին):
- Խթանել երեխաների հարցադրումները և քննարկումները պարապմունքների ժամանակ:
- Օգտագործել տարբեր տեխնիկական միջոցներ, ինչպիսիք են՝ համակարգիչը, տեսագրիչը, ձայնասփյուռը, թվային ֆոտոխցիկը, թվային դիկտոֆոնը, որոնք օգնում են տվյալ տարիքին համապատասխան նախագծերի իրականացմանը և նպաստում են երեխաների քննադատական մտածողության հմտությունների զարգացմանը:

ՏԱՐԲԵՐԱԿ N1

Օրվա օրինակելի ռեժիմի տարրերակ 5-6 տարեկանների կարճաժամկետ խմբի համար, ուսուցման մեկամյա տևողությամբ
Սա կարելի է հարմարեցնել և օգտագործել ինչպես լրիվ օրվա, այնպես էլ կարճօրյա ծրագրերում

<i>Վաղ առավոտյան ռեժիմ</i>		<i>Ժամանակը</i>
1.	<p><i>Երեխաների ընդունելություն, առավոտյան մարմնամարզություն, նախաճաշիկ</i></p> <p>Ազատ խաղ: Երեխաները գիրք են դիտում կամ երաժշտություն են լսում:</p>	$8^{15} - 9^{00}$
<i>Առավոտյան ռեժիմ</i>		
2.	<p><i>Առավոտյան հանդիպում</i></p> <p>Ջրույցի և մտքեր փոխանակելու ժամանակահատված: Երաժշտություն, շարժում: Նախապատրաստում օրվա ընթացքում կատարվելիք աշխատանքներին: Առավոտյան հանդիպման ժամանակը 5-6 տարեկանների համար կարող է լինել 20-30 րոպե:</p>	$9^{00} - 9^{20}$
3.	<p><i>Ազատ ընտրության ժամ</i></p> <p>Երեխաները ընտրում են իրենց հետաքրքրող կենտրոններից մեկը՝ արվեստ, խաղադեկորներ, գրադարան, գրաճանաչություն և այլն: Կարող են նախընտրել նախորդ օրը սկսած աշխատանքը շարունակել որևէ կենտրոնում:</p>	$9^{20} - 9^{40}$
4.	<p><i>Աշխատանքային հանձնարարություն.</i></p> <p><i>Մաքրել, հավաքել:</i></p> <p>Երեխաները հավաքում են խաղալիքները և նախապատրաստում պարապմունքի նյութերը:</p>	$9^{40} - 9^{50}$
5.	<p><i>1. Պարապմունք</i></p> <p><i>2. Պարապմունք</i></p> <p><i>3. Պարապմունք</i></p>	$9^{50} - 10^{15}$ $10^{25} - 10^{50}$ $11^{00} - 11^{25}$

6.	<p>Բացօթյա խաղ</p> <p>Երեխաները կարող են ընտրել տարբեր խաղեր՝ ելնելով առկա հնարավորություններից: Օրինակ՝ անհիվներով խաղալիք, գնդակ, պարան, ավազ և ջուր, այգեգործական պարագաներ և այլ խաղեր: Կարող է լինել նաև ուղղորդված խաղ:</p>	11 ²⁵ - 11 ⁵⁵
7.	<p>Տուն գնալու նախապատրաստություն (կարծօրյա ծրագրի համար)</p> <p>Երեխաները փոքր խմբերով գիրք են դիտում կամ երաժշտություն լսում, մինչ մյուսները հագնվում են և պատրաստվում տուն գնալ:</p>	11 ⁵⁵ - 12 ⁰⁵
<u>Ճաշ և հանգիստ</u>		
8.	<p>Պատրաստվել ճաշի, ճաշել, հավաքել</p> <p>Ճաշից առաջ և այն ավարտելուց հետո կատարել հիգիենիկ արարողություններ: Այնուհետև երեխաները պատրաստվում են քնելու:</p>	12 ⁰⁵ - 12 ⁵⁰
9.	<p>Չանդարտ աշխատանք քնից առաջ</p> <p>Դաստիարակը պատմվածք է պատմում կամ հանգիստ երգ է երգում (մեղմ և ցածր երաժշտություն), կամ էլ պատմվածքի ձայներիզ է միացնում:</p>	12 ⁵⁰ - 13 ⁰⁰
10.	<p>Քնի ժամ:</p> <p>Այն երեխաները, որոնք չեն քնում կամ շուտ են արթնացել, գնում են մյուս սենյակ տարբեր սեղանային խաղեր կամ խաղալիքներով խաղալու, գրքեր դիտելու և այլ հանգիստ խաղեր ընտրելու:</p>	13 ⁰⁰ - 15 ⁰⁰
<u>Կեսօրյա ռեժիմ</u>		
11.	<p>Չետճաշիկ և զբոսանքի գնալու նախապատրաստություն</p>	15 ⁰⁰ - 15 ³⁰
12.	<p>Բացօթյա խաղ</p> <p>Ակտիվ խաղեր, դիտումներ և այլն:</p>	15 ³⁰ - 16 ³⁰
13.	<p>Ազատ ընտրություն</p> <p>Երեխաներն ընտրում են որևէ աշխատանք (այնպիսին, որը քիչ ժամանակ է պահանջում</p>	16 ³⁰ - 17 ¹⁵

	կատարելու համար), կամ խաղադեկորներ, սեղանի խաղ , կամ էլ որևէ այլ բան: Կարող են խաղալ մենակ, զույգերով կամ փոքր խմբով:	
14.	<p>Սաքրելու /հավաքելու և փոքր խմբերով աշխատելու ժամ</p> <p>Հետճաշիկից հետո մինչև երեխաների տուն գնալը դաստիարակը պլանավորում է ոչ աղմկոտ աշխատանքներ, ինչպես օրինակ, սեղանային խաղեր, երգեր, երաժշտություն, պատմվածքներ, նկարազարդում, գունավորում և այլն: Երեխաները կարող են օգնել դաստիարակին նախապատրաստելու հաջորդ օրվա նյութերը:</p>	17 ¹⁵ - 18 ⁰⁰

ՏԱՐԲԵՐԱԿ N2

Օրվա օրինակելի ռեժիմի տարրերակ 5-6 տարեկանների կարճաժամկետ խմբի համար

9 - 10.5- ժամյա աշխատանքային օրվա դեպքում

ուսուցման մեկամյա տևողությամբ

N	Կանոնակարգային պահեր	Ժամերը տարվա ցուրտ եղանակին	Ժամերը տարվա տաք եղանակին
1.	Երեխաների ընդունելություն, խաղեր, առավոտյան մարմնամարզություն	9-ժամյա՝ 8 ⁰⁰ - 8 ³⁰	9-ժամյա՝ 8 ⁰⁰ - 8 ³⁰
		10.5-ժամյա՝ 7 ⁰⁰ - 8 ³⁰	10.5-ժամյա՝ 7 ⁰⁰ - 8 ³⁰
2.	Նախաճաշի նախապատրաստում, նախաճաշ:	8 ³⁰ - 8 ⁵⁵	8 ³⁰ - 8 ⁵⁵
3.	Պարապմունքի նախապատրաստում, ազատ զորժունեություն Առավոտյան հանդիպում 1. Պարապմունք 2. Պարապմունք 3. Պարապմունք	8 ⁵⁵ - 9 ⁰⁵	8 ⁵⁵ - 9 ⁰⁵
		9 ⁰⁵ - 9 ²⁵	9 ⁰⁵ - 9 ²⁵
		9 ²⁵ - 9 ⁵⁰	9 ²⁵ - 9 ⁵⁰
		10 ⁰⁰ - 10 ²⁵	10 ⁰⁰ - 10 ²⁵
		10 ³⁵ - 11 ⁰⁰	

4.	Խաղեր, զբոսանքի նախապատրաստում, զբոսանք Խաղեր, դիտումներ, աշխատանք	11 ⁰⁰ - 12 ³⁰	10 ³⁰ - 12 ³⁰
5.	Վերադարձ զբոսանքից, Ազատ ընտրության ժամ Երեխաներն ընտրում են իրենց հետաքրքրող կենտրոններից մեկը՝ արվեստ, խաղադեկորներ, գրադարան, գրաճանաչություն և այլն: Կարող են նախընտրել նախորդ օրը սկսած աշխատանքը շարունակել որևէ կենտրոնում:	12 ³⁰ - 12 ⁵⁰	12 ³⁰ - 12 ⁵⁰
6.	Ճաշի նախապատրաստում, ճաշ	12 ⁵⁰ - 13 ²⁰	12 ⁵⁰ - 13 ²⁰
7.	Ցերեկային քնի նախապատրաստում, քուն	13 ²⁰ - 15 ²⁰	13 ²⁰ - 15 ²⁰
8.	Արթնացում, կոփման արարողություն, խաղեր	15 ²⁰ - 15 ⁵⁰	15 ²⁰ - 15 ⁵⁰
9.	Չետճաշիկի նախապատրաստում, հետճաշիկ, խաղեր, աշխատանք	9-ժամյա՝ 15 ⁵⁰ - 16 ¹⁵	9-ժամյա՝ 15 ⁵⁰ - 16 ³⁰
		10.5-ժամյա՝ 15 ⁵⁰ - 16 ⁴⁰	10.5-ժամյա՝ 15 ⁵⁰ - 16 ⁴⁰
10.	Ջրոսանքի նախապատրաստում, զբոսանք:	9-ժամյա՝ 16 ¹⁵ - 16 ⁴⁵	9-ժամյա՝ 16 ³⁰ - 16 ⁴⁵
		10.5-ժամյա՝ 16 ⁴⁰ - 17 ⁰⁰	10.5-ժամյա՝ 16 ⁴⁰ - 17 ⁰⁰
11.	Տուն ծանապարհել Խաղալ ոչ աղմկոտ խաղեր:	9-ժամյա՝ 16 ⁴⁵ - 17 ⁰⁰	9-ժամյա՝ 16 ⁴⁵ - 17 ⁰⁰
		10.5-ժամյա՝ 17 ⁰⁰ - 17 ³⁰	10.5-ժամյա՝ 17 ⁰⁰ - 17 ³⁰

*Օրվա օրինակելի ռեժիմի տարբերակ 5-6 տարեկանների
կարճաժամկետ խմբի համար
3 - 3.5-ժամյա աշխատանքային օրվա դեպքում
ուսուցման մեկամյա տևողությամբ*

	Կանոնակարգային պահեր	Ժամերը տարվա ցուրտ եղանակին	Ժամերը տարվա տաք եղանակին
1.	<i>Երեխաների ընդունելություն, խաղեր, առավոտյան մարմնամարզություն</i>	$8^{00} - 8^{30}$	$8^{00} - 8^{30}$
2.	<i>Նախաճաշի նախապատրաստում, նախաճաշ</i>	$8^{30} - 8^{55}$	$8^{30} - 8^{55}$
3.	<i>Պարապմունքի նախապատրաստում՝ Առավոտյան հանդիպում 1. Պարապմունք 2. Պարապմունք 3. Պարապմունք</i>	$8^{55} - 9^{05}$ $9^{05} - 9^{25}$ $9^{25} - 9^{50}$ $10^{00} - 10^{25}$ $10^{35} - 11^{00}$	$8^{55} - 9^{05}$ $9^{05} - 9^{25}$ $9^{25} - 9^{50}$ $10^{00} - 10^{25}$
4.	<i>Բացօթյա աշխատանքներ Խաղեր, դիտումներ, այլ աշխատանք:</i>		$10^{30} - 11^{00}$

Ծանոթություն. Կանոնակարգային պահերում կատարվում են փոփոխություններ, եթե նախատեսվում է սննդի կամ քնի կազմակերպում: Խմբերի գործարկման առանձնահատկությունները սահմանված են փորձնական ծրագրի մոդելներով, հավելվածների տեսքով:

Այլընտրանքային մոդելներով դպրոցին նախապատրաստվածությանն ուղղված խմբերում, առաջնորդվելով վերը նշված օրինակելի ռեժիմով՝ աշխատանքի տևողությունը, ժամակարգային պարբերականությունը կարող է փոփոխվել և կանոնակարգվել հաստատության և ծնողների միջև պայմանագրային կարգով: Յուրաքանչյուր հաստատություն կազմում է իր պայմաններին և յուրահատկություններին համապատասխան ռեժիմ՝ ապահովելով պարապմունքների սանդղակի կազմումը, դաստիարակչական աշխատանքների ու գործունեության ազատ ձևերի պլանավորումը, երեխաների ֆիզիկական և մտավոր աշխատանքների ճիշտ հերթագայումը և ժանրաբեռնվածության ներդաշնակ բաշխումը: Օրինակ՝ հաստատությունը, շեշտը դնելով դպրոցին նախապատրաստելու ուսուցողական և դաստիարակչական խնդիրների վրա, ռեժիմում կարող է կիրառել իր տարբերակը՝ $9^{00}-12^{00}$ կամ $15^{00}-18^{00}$: Կամ, ելնելով տարածքի առանձնահատկություններից, առկա պահանջարկից,

օրվա ռեժիմը 3,5 ժամից դարձնել մինչև 8 կամ 9-10.5-ժամյա տևողությամբ, 5-օրյա աշխատանքային շաբաթով¹:

Պարապմունքները

5-6 տարեկան երեխաների օրվա կանոնակարգում իրենց կարևոր տեղն ունեն պարապմունքները²:

Պարապմունքների ժամանակ իրականացվող ուսուցման ընթացքում երեխաները ձեռք են բերում որոշակի գիտելիքներ և հմտություններ, որոնք այնուհետև ավելի խորը յուրացվում և ամրապնդվում են տարբեր խաղերի, մեծերի և հասակակիցների հետ ամենօրյա հաղորդակցման և ինքնուրույն գործունեության ընթացքում:

Պարապմունքները դաստիարակի աշխատանքները պլանավորելու միջոց են, սակայն դրանք իրենց բովանդակությամբ և կազմակերպման ձևով չպետք է առանձնացվեն և շատ տարբերվեն մյուս աշխատանքներից, որոնք իրականացվում են երեխաների հետ օրվա տարբեր ժամերին: Պարապմունքները պետք է ներառվեն օրվա աշխատանքներում այնպես, որ անցումը պարապմունքից մյուս աշխատանքներին լինի բնականոն, տրամաբանական, սահուն և հիմնավորված: Անհրաժեշտ է հիշել, որ օրվա ընթացքում երեխաների հետ տարվող բոլոր աշխատանքները՝ անկախ դրանց բնույթից, հավասարաչափ կարևոր են և իրենց դերն ունեն երեխայի համակողմանի զարգացման գործում:

Ուսումնական հաստատությունում ուսումնական տարին սկսվում է սեպտեմբերի մեկին, սակայն երեխաների հարմարումակության ապահովման նպատակով ուսումնական պարապմունքները կազմակերպվում են սեպտեմբերի 15-ից և ավարտվում մայիսի վերջին:

Պարապմունքներն անցկացվում են շաբաթական տեղաբաշխման գրաֆիկի և ռեժիմի (կանոնակարգի) համաձայն: Օրվա կանոնակարգը փոփոխվում է տարվա ցուրտ և տաք եղանակներին համապատասխան: Նկատի առնելով օրվա ռեժիմի վերջը նշված տարբերակները, յուրաքանչյուր հաստատություն կազմում է իր պայմաններին և յուրահատկություններին համապատասխան ռեժիմ՝ բնականաբար կատարելով կանոնակարգային առանձին պահերի փոփոխություն:

5-6 տարեկանների գործունեությունն իրականացվում է խաղային գործունեության միջոցով: Պարապմունքները տարվում են երկու ձևով՝

ա/ համընդհանուր/ֆրոնտալ ուսուցման ձևով, որը հիմնականում կատարվում է նոր նյութի հաղորդման ժամանակ,

¹ Տե՛ս, ՀՀ կառավարության 13 մարտի, 2008 թվականի N 10 արձանագրային որոշում, հավելված 2-մոդելներ:

² Պարապմունքների միջև պետք է ապահովել 5-10 րոպեանոց ընդմիջումներ/դադարներ, որոնք անհրաժեշտ են երեխաների ֆիզիկական ակտիվացման և մի պարապմունքից մյուսին սահուն անցումն ապահովելու համար:

բ/ մի քանի պարապմունքների ինտեգրման ճանապարհով, օրինակ՝ մայրենի լեզու-կերպարվեստ, մաթեմատիկա-երաժշտություն, մաթեմատիկա-կառուցողական աշխատանք և այլն: Թեմաների զարգացումը, նյութի ամրապնդումը, ամփոփումը կարելի է կատարել՝ կիրառելով ուսուցման փոխգործուն մեթոդները, օգտագործելով աշխատանքային կենտրոնները և կազմակերպելով փոքր խմբերով աշխատանքներ: Պարապմունքները երեխայի համար հնարավորություն են ստեղծում ճանաչողական գործընթացը դարձնել իսկական փորձառական գործընթաց, որն օգնում է յուրաքանչյուր երեխայի լիարժեք բացահայտել իր ստեղծագործական կարողությունները, բավարարել իր հետաքրքրությունները: Պարապմունքների ժամանակ երեխաները հետազոտում են, ուսումնասիրում, պրպտում, գտնում լուծումներ, կայացնում որոշումներ: Նրանք սովորում են ոչ միայն դաստիարակին լսելով, այլ նաև իրենց սեփական փորձով, ընկերների հետ քննարկելով, պարապմունքին մասնակցող այլ մեծահասակների հետ շփվելով:

Պլանավորված պարապմունքներն իրականացվում են խմբերով, ենթախմբերով, անհատական՝ կախված ուսուցանվող նյութի բովանդակությունից, թեմայի նպատակներից, երեխաների նախապատրաստվածության մակարդակից և հոգեբանական առանձնահատկություններից, ծնողների պահանջներից:

Կարևորվում է պարապմունքների տեղի և ժամանակի ընտրությունը, դրանց անցկացման ձևերը և միջավայրը: Պարապմունքները օգնում են երեխաներին առավելագույնս տրամադրվելու այս կամ այն գործունեության իրականացմանը, դաստիարակի կողմից առաջադրվող նյութի ընկալմանը:

Պարապմունքները պլանավորելիս դաստիարակը հաշվի է առնում յուրաքանչյուր երեխայի հնարավորությունները, այսինքն՝ յուրաքանչյուր երեխայի պետք է հնարավորություն տրվի մասնակցելու իրականացվող աշխատանքներին և յուրացնելու ըստ իր զարգացման մակարդակի, խառնվածքի, անհատական առանձնահատկությունների, ընկալման կարողությունների: Ուստի դաստիարակը պետք է նախապես պլանավորի, թե խմբային աշխատանքների ժամանակ ինչպես պետք է կազմի խմբերը, որպեսզի բոլոր երեխաները կարողանան հավասարապես մասնակցել և դրսևորել իրենց ներուժը: Կախված պարապմունքի նպատակներից, երբեմն կարելի է միատեսակ հնարավորություններով երեխաներին միավորել մեկ խմբում, մեկ այլ դեպքում անհրաժեշտ է լինում, որ տարբեր հնարավորություններ ունեցող երեխաներն աշխատեն միասին՝ միմյանց օգնելու, սովորեցնելու և միմյանցից սովորելու համար: Պարապմունքների ճիշտ կազմակերպման դեպքում կարելի է կանխարգելել ուժեղների և թույլերի միջև հակասությունների առաջացումը և խորացումը: Յուրաքանչյուր երեխա առաջ կշարժվի իր ուրույն զարգացման տեմպով: Դաս-

տիարակը պետք է հարգի և խրախուսի յուրաքանչյուր երեխայի բնական ու ներդաշնակ զարգացումը:

5-6 տարեկան երեխաների համար առաջարկվում են պարապմունքների հետևյալ տեսակները և շաբաթական տեղաբաշխման տարբերակը:

**Ավագ խմբի շաբաթական
պարապմունքների տեղաբաշխման օրինակելի տարբերակ**

Շաբաթական ընդամենը 14 պարապմունք + 1` դաստիարակի հայեցողությամբ

Շաբաթվա օրերը	Խոսքի զարգացում գրաճանաչ. էկոլոգիա	Տարրական մաթեմատ. պատկերաց. զարգ.	Նկարչություն	Ծեփակերտում	Ապիկացիա և կառուցող. աշխատանք	Երաժշտ.	Ֆիզկուլտուրա
Երկուշաբթի	1		1			1	
Երեքշաբթի	1	1					1
Չորեքշաբթի	1		1		1/2		
Չինգշաբթի	1			1			1
Ուրբաթ	1				1/2	1	
ընդամենը	5	1	2	1	1	2	2

1. Հնգօրյա աշխատանքային շաբաթով գործող նախադպրոցական ծառայությունների 5-6 տարեկանների խմբերում շաբաթական 15 պարապմունքը բաժանվում է շաբաթվա օրերի վրա և յուրաքանչյուր օր կազմակերպվում է երեքական պարապմունք:

2. Քանի որ երեքշաբթի օրերին միմյանց հաջորդում են մտավոր լարում պահանջող երկու պարապմունքներ, ուստի նպատակահարմար է պարապմունքների նյութերը պլանավորել այնպես, որ մեկ պարապմունքի ժամանակ տրվի նոր նյութ, իսկ մյուս պարապմունքը նվիրվի դիդակտիկ խաղին:

3. Քանի որ ծրագրով թույլատրվում է անցկացնել մեկ պարապմունք դաստիարակի հայեցողությամբ (հաշվի առնելով երեխաների նախասիրությունները), ապա այդ պարապմունքը կառուցելիս պետք է հաշվի առնել դրա բնույթը (մտավոր լարում պահանջող կամ շարժուն պարապմունք): Ելնելով պարապմունքի բնույթից, այն կարելի է անցկացնել հիմնական պարապմունքի հետ զուգակցված` խաղային մեթոդների զուգորդմամբ կամ օրվա երկրորդ կեսին: Նախընտրելի է պարապմունքներն անցկացնել առավոտյան ժամերին:

**5-6 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ
ԿԱՐՃԱԺԱՄԿԵՏ ԾՐԱԳԻՐ**

Ծրագիրը հենվում է կառուցողական տեսության վրա, որի կենտրոնում երեխայի բնական ու համակողմանի զարգացումն է: Այն միտված է խթանելու երեխայի զարգացման բոլոր ոլորտները:

5-6 տարեկան երեխաների գործունեության կազմակերպման կարճաժամկետ ծրագրի բովանդակությունը ներառում է այնպիսի բաղադրիչներ, որոնք բավարարում են այդ տարիքային խմբի զարգացման պետական չափորոշիչների և նախադպրոցական կրթության պահանջները:

ՉԱՓՈՐՈՇՉԱՅԻՆ ՊԱՅԱՆՋՆԵՐ

1. ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

1.1. Բանավոր խոսքի զարգացում

Բանավոր խոսքի զարգացումը օգնում է երեխաներին արտահայտելու և մեկնաբանելու իրենց մտքերը, զգացմունքները, գաղափարները, ինչպես նաև արձագանքելու ուրիշների գաղափարներին և գործողություններին: Իրենց գործունեության ընթացքում երեխաները սկսում են խոսքն օգտագործել տարբեր սոցիալական իրավիճակներում: Բանավոր խոսքի զարգացման համար անհրաժեշտ է լեզվի իրական ու բնական գործածում, երեխային իր խոսքի նկատմամբ վստահության ներշնչում, անկաշկանդ խոսելու, արտահայտվելու հնարավորություն, շփման և հաղորդակցման համար ազատ ու բնական պայմանների ապահովում: **Բանավոր խոսքին տիրապետում են խոսելու միջոցով:** Անհրաժեշտ է խոսքային ինքնարտահայտման պահանջումը ձևավորել, որպեսզի երեխան ցանկանա խոսել, պատմել, հաղորդակից դարձնել իր մտքերին, կիսել իր խոհերն ու հույզերը: Դա կարելի է հնարավոր դարձնել միայն համապատասխան բարենպաստ միջավայր, բարյացակամ վերաբերմունք և ուշադրությամբ ու հետաքրքրությամբ ունկնդրելու մթնոլորտ ստեղծելու դեպքում:

Չափորոշչային պահանջներ

1	Երեխան հասկանում է և առանց լրացուցիչ հիշեցման հետևում է մի քանի քայլից բաղկացած հրահանգներին:

2. Լսում և մասնակցում է խոսակցություններին:
3. Հասկանում է ժամանակային հասկացությունները՝ առավոտ, կեսօր, երեկո:
4. Վերապատմում է լսած պատմվածքը, հեքիաթը, նկարը, բանաստեղծությունը:
5. Կատարում է տրամաբանական կանխատեսումներ:
6. Նայելով նկարին՝ տրված բառերով կազմում է նախադասություններ:
7. Գտնում է երևույթների ու կերպարների նմանություններն ու տարբերությունները:
8. Փորձում է կռահել անծանոթ բառի իմաստը:
9. Բառերով արտահայտում է հարաբերությունները, զգացմունքները, հույզերը:

1.2. Լեզու և հաղորդակցություն

Հաղորդակցությունը սերտորեն կապված է մի շարք հմտությունների հետ, ինչպիսիք են լսելը, հասկանալը, բանավոր զրույցներին հետևելը և այլն: Հաղորդակցական հմտությունների զարգացման համար անհրաժեշտ է հասկանալ.

- ա) այն սոցիալական համատեքստը, որտեղ տեղի է ունենում հաղորդակցությունը,
- բ) հաղորդակցության նպատակները,
- գ) հաղորդակցության մեջ առկա զգացմունքների տարրերը:

Բանավոր խոսքի, հաղորդակցման լավագույն միջոցը զրույցն է: Զրույցը կազմակերպվում է այնպես, որ ավելի շատ խոսեն, պատմեն, արտահայտվեն երեխաները: Զրույցի թեմա կարող են դառնալ երեխայի անձը և այն ամենը, ինչն անմիջապես կապվում է նրա «ես»-ի հետ: Օրինակ, նա կարող է պատմել իր, իր ընտանիքի, ընկերների, խաղալիքների, բակի, իրեն շրջապատող բնության, կենդանիների, բույսերի, երևույթների մասին: Երեխաների հետ կարելի է զրուցել սիրված մուլտֆիլմերի, կինոնկարների, խաղերի և այն ամենի մասին, ինչը ոգևորում, ակտիվ հաղորդակցման է մղում նրան: Բնության մեջ հաճախակի գտնվելը ավելի մեծ հնարավորություններ է ստեղծում դիտարկումների, մտքերի փոխանակման և զրույցների համար:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան տեղեկություն ստանալու համար տալիս է ե՞րբ, ինչպե՞ս, ինչո՞ւ

հարցերը և փորձում է գտնել պատասխաններ:

2. Նախաձեռնում է խոսակցություն հասակակիցների ու մեծահասակների հետ:
3. Արտահայտում է իր ունեցած ինֆորմացիան և կապ է ստեղծում նոր լսածի ու սովորածի միջև:
4. Մեկ նախադասության մեջ մեկտեղում է մի քանի միտք:
5. Հարցեր է տալիս՝ անծանոթ բառերի իմաստը հասկանալու համար:

1.3. Հետաքրքրություն պատկերազարդ գրքերի նկատմամբ

5-6 տարեկանները հիմնականում հասկանում են, որ բառերն արտահայտում են ինչ-որ բաներ՝ առարկաներ, գաղափարներ, դեպքեր, իրադարձություններ, և կազմվում են տառերից: Երեխաները հաճույքով են պատմում և «գրում» պատմվածքներ: Մինչև գրելու պայմանական ձևերի օգտագործումը, երեխաները կանոնադրված բացատրում են իրենց նկարած նկարները: Նկարներն օգտագործում են պատմվածքներ պատմելու համար, պատմվածքներն էլ ներկայացնում են նկարների և խաղի միջոցով: Գիր չիմացող երեխաների համար, որպես գրավոր խոսք՝ այս փուլում անփոխարինելի են նկարազարդ գրքերը, որոնց օգնությամբ նա կարողանում է պատմել պատմությունը, կարողանում է կանխագուշակել, ստեղծագործել: Այս տարիքային խմբի համար գրավոր հաղորդակցման միակ միջոցը նկարչությունն է:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան լսում է ընթերցվող տարբեր պատմություններ ու հեքիաթներ:
2. Պատմում է պատմություններ, որոնք ունեն սկիզբ, զարգացում և ավարտ:
3. Հետաքրքրություն է ցուցաբերում ընթերցանության նկատմամբ:
4. Կանխագուշակումներ է անում, թե ինչ կլինի հետո:
5. Կապեր ու նմանություններ է գտնում տարբեր պատմությունների միջև:
6. Պատկերների օգնությամբ պատկերացում է կազմում, թե ինչի մասին է գիրքը:
7. Կարողանում է պատմվածքի կամ հեքիաթի հերոսներին դասակարգել ըստ կարևորության:
8. Ձևացնում է, թե կարդում է իր և ուրիշների համար:

1.4. Վաղ գրաճանաչություն

Երբ երեխաները հասկանում են, որ գիրը որոշակի իմաստ է պարունակում, նրանք արդեն շահագրգռվածություն են ցուցաբերում ինքնուրույն գրելու,

ստեղծելու բառեր նույնիսկ այն դեպքում, երբ դեռևս չունեն հեգելու և գրելու հմտություններ: Նրանք սկսում են նկարել ինչ-որ բաներ՝ որոշակի գաղափարներ արտահայտելու համար, ավելացնելով պատահական տառեր կամ բառեր: Ժամանակի ընթացքում, ավելի մեծ փորձառություն ձեռք բերելով, երեխաները սկսում են բառեր կազմել՝ օգտագործելով իրենց անվան տառերը, հնարովի նշաններ, արտանկարելով տարբեր բառեր՝ ուրիշներից օգնություն խնդրելով:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան ճանաչում է տպագիր խոսքը:
2. Հետևում է տպագիր խոսքին ձախից աջ, վերևից ներքև:
3. ճանաչում է տպատառերով գրված իր անունը:
4. Տպագիր տառերով փորձում է «գրել» իր անունը:
5. Միջավայրում որոշ ծանոթ տառեր և բառեր է գտնում:

1.5. Խոսքի հնչյունային կուլտուրայի դաստիարակում

5-6 տարեկան երեխաներին դաստիարակն օգնում է ուշադրություն դարձնել խոսքին, դրա առանձին մասերին, այսինքն՝ անցնել նախադասությունից մինչև հնչյուն: Նախքան հնչյունի գրությանը հասնելը՝ երեխան պետք է բառի մեջ հստակ տարբերի հնչյունները: Պարբերություն-նախադասություն-բառ-վանկ-հնչյուն ուղին երեխան անցնում է մանրամասնությամբ, իր խոսքից առանձնացնում է նախադասությունները, բառերը, վանկերը, հնչյունները: Այս ամենից հետո հնչյունի գրությունը՝ տառը, դառնում է միայն տեխնիկայի հարց: Այս ընթացքում բառերի հեգունը կհեշտացնի գրաճանաչությունը:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան բառը բաժանում է վանկերի:
2. Երեխան վանկերի միջոցով կազմում է բառեր (2-3 վանկ):
3. Թվարկում է բառեր, որոնք սկսվում են միևնույն հնչյունով:
4. Որոշում է արտասանած բառերի առաջին հնչյունը:
5. Կրկնում է առաջարկված բառերն ու բառակապակցությունները՝ ճիշտ արտաբերելով հնչյունները:
6. Հասկանում է հակաճիշտներ:
7. Հասկանում է որոշ հոմանիշներ:

2. ԻՍԱՑԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

2.1. Տրամաբանություն և մտածողություն

Երեխան աշխարհը ճանաչում է հինգ զգայարանների միջոցով: Դրանք են.

- համը,
- տեսողությունը,
- լսողությունը,
- հոտառությունը,
- շոշափելիքը:

Երեխայի գործունեության ընթացքում հինգ զգայարաններն օգտագործելը և զարգացնելը, շրջապատող միջավայրում եղած նյութերն ու երևույթները ճանաչելը, դրանց մասին պատմելը նպաստում են երեխայի տրամաբանության և մտածողության զարգացմանը, կենսափորձի հարստացմանը, աշխարհընկալման ձևավորմանը: Օգտագործելով իր հինգ զգայարանները՝ երեխան ճանաչում է ծանոթ առարկաների, նյութերի, բույսերի, կենդանիների, առարկաների հոտերը, ձայները և այլ առանձնահատկությունները:

Երեխան ճիշտ վերաբերմունք է մշակում շրջակա միջավայրի նկատմամբ, կարողանում է ուսումնասիրության, հետազոտության, փորձի միջոցով իրեն անհրաժեշտ տեղեկություններ ձեռք բերել:

Երեխայի գործունեությունը պետք է այնպես կազմակերպել, որ նա կարողանա՝

- ճիշտ կողմնորոշվել միջավայրում,
- կառավարել և նպատակաուղղել իր գործողությունները,
- ճանաչել շրջապատի իրերը, առարկաները, նյութերը,
- օգտվել անհրաժեշտ նյութերից, գործիքներից և սարքերից,
- գործունեության ընթացքում զգուշություն ցուցաբերել օգտագործվող նյութերի և առարկաների նկատմամբ:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան համեմատություններ է անում, գտնում է նմանություններն ու տարբերությունները, մասերի է բաժանում, խմբավորում է առարկաներն ըստ հատկանիշի:
2. Դիտարկում է (նաև խոշորացույցով, հեռադիտակով և այլն) առարկաները, բնության երևույթները և կարողանում է ներկայացնել դիտարկվածն ու բացատրել իրողության պատճառները:

3. Գտնում է օրինաչափություններ, պատճառահետևանքային կապեր, բացատրում է բարդ իրողությունների պատճառներ:
4. Կարողանում է նպատակային օգտագործել տարբեր գործիքներ ու սարքեր (աշխատել գյուղատնտեսական, մեխանիկական, կենցաղային գործիքներով):
5. Կատարում է քննադատական վերլուծություններ (օրինակ՝ վերլուծում է գրքերի կերպարների վարքը և առաջարկում, թե ինքը ինչպես կվարվեր: Նկարների մեջ հասկանում է հակասությունը):
6. Տրամաբանական պարզ եզրահանգումներ է անում (այնքան-որքան, այնպես-ինչպես, եթե-ապա):

2.2. Տարրական մաթեմատիկական պատկերացումներ

Երեխաները մաթեմատիկական սովորում են բնական ճանապարհով և ինքնաբուխ կերպով, երբ շփվում են իրենց շրջապատող աշխարհի հետ, հետազոտում են և փորձում հասկանալ այն: Ուստի մաթեմատիկական պետք է ինտեգրված լինի երեխաների առօրյա գործունեության բոլոր ոլորտներում: Մաթեմատիկական կարելի է ուսուցանել անհատական և խմբային աշխատանքների, պլանավորված փորձառական պարապմունքների միջոցով, որոնց ընթացքում երեխաները շփվում են միմյանց հետ, խնդիրներ լուծում և կշռադատում: Մաթեմատիկական սերտորեն կապված է զարգացման բոլոր ոլորտների հետ, ուստի մաթեմատիկա ուսուցանելիս շատ կարևոր է միջառարկայան կապերի ստեղծումը:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Հաշվում է մինչև 20-ը:
2. Հաշվում է 10-ից հակառակ հաջորդականությամբ:
3. Մինչև 10-ի սահմաններում կարողանում է հաշվել զույգ և կենտ թվերը:
4. 10 թվի սահմաններում գիտի թվի քանակական կազմը:
5. Երեխան հաշվում է, ավելացնում, պակասեցնում, մեծերի հետ խանութում առևտուր է անում, չափումներ կատարում:
6. Երեխան ունի պատկերացում երկրաչափական պատկերների մասին:
7. Տարբերակում է առարկաների ձևերը:
8. Թվարկում է իրենից ծախ կամ աջ, հեռու կամ մոտիկ, վերևում կամ ներքևում գտնվող առարկաները:
9. Տարբերակում է անցյալում, ներկայում, ապագայում կատարվող գործողությունները:

10. Դրսևորում է ժամանակի հետ կապված հասկացությունների իմացություն:
11. Գաղափար ունի ժամի, ժամացույցի, օրացույցի մասին:
12. Տիրապետում է համրանքի տարրական գիտելիքների ու հմտությունների:
13. Մաթեմատիկական գիտելիքները կիրառում է խաղում:
14. Պատասխանում է «ո՞րը», «որերո՞րդ», «որքա՞ն» հարցերին:
15. Հասկանում է երկար-կարճ, հաստ-բարակ, բարձր-ցածր, այնքան-որքան հասկացությունները:

2.3. Երևակայություն և ստեղծագործական մտածողություն

5-6 տարեկան երեխաները կարող են ստեղծագործաբար մոտենալ իրենց առաջադրանքներին և փորձել մի քանի եղանակներով լուծել իրենց առջև դրված խնդիրները: Երեխաների ստեղծագործական մտածողությունը կարելի է խթանել՝ ապահովելով այնպիսի ուսումնական միջավայր, որտեղ նրանք կարող են փորձել, սխալվել, շտկել: Որոշ երեխաներ չեն ցանկանում փորձել նոր եղանակներ, որովհետև վախենում են անհաջողության մատնվել: Եթե երեխաները մի քանի անգամ անհաջող փորձեր են անում լուծելու որևէ խնդիր, նրանց համար շատ կարևոր է իմանալ, թե երբ և որտեղ կարող են օգնություն ստանալ, որպեսզի չհուսահատվեն և չհիասթափվեն տվյալ աշխատանքից:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան կարողանում է տրված նյութի տարբեր կիրառություններ գտնել (առնվազն 3):
2. Կարողանում է հորինել կիսատ թողած պատմությունը:
3. Պատմությունները ներկայացնում է շարժումների, դերախաղի, կերպարվեստի, երաժշտության և այլ միջոցներով:
4. Մնջախաղի միջոցով ներկայացնում է պարզ օբյեկտներ և գործողություններ:
5. Կարողանում է երևույթները և առարկաները ներկայացնել պայմանական նշանների միջոցով:
6. Կարողանում է կիսատ նկարած պատկերները ճանաչել և ասել դրանց անունները:

2.4. Սոցիալ-մշակութային և կենցաղային կողմնորոշում

5-6 տարեկան երեխաները սկսում են ճանաչել սեփական անձը, իրենց դերը ընտանիքում, և նրանց ճանաչողությունը աստիճանաբար ընդլայնվում է դեպի

ավելի լայն սոցիալական համակարգեր՝ դպրոց, թաղամաս, քաղաք...և աշխարհ: Իրենց կյանքի ընթացքում երեխաները շփվում են տարբեր մարդկանց հետ, և շատ կարևոր է, որ նրանք կարողանան կողմնորոշվել, թե ինչպիսին պետք է լինի իրենց համակեցությունը այդ մարդկանց հետ:

Ազատ գործունեությունը հնարավորություն կտա երեխային զարգացնելու ինքնուրույնություն և կյանքի տարբեր իրադրություններում գործելու կարողություն: Միջավայրը պետք է ամրապնդի այն հասկացություններն ու հմտությունները, որոնք կօգնեն երեխային դառնալու լավ քաղաքացի և ակտիվորեն մասնակցելու բազմամշակույթ, ժողովրդավարական հասարակության կյանքին:

Դաստիարակը պետք է կազմակերպի աշխատանքներ, որոնք երեխայի մոտ կծնավորեն պատկերացումներ աշխատանքի բովանդակության և նշանակության մասին, գաղափար կտան մեծերի աշխատանքի մասին՝ տարրական գիտելիքներ հաղորդելով շինարարության, գյուղատնտեսության, արտադրության ճյուղերի, առանձին մասնագիտությունների, տրանսպորտի, տեխնիկայի, բնակչության սպասարկման ծառայությունների՝ փոստի, գրադարանի, թանգարանի, հիվանդանոցի, դպրոցի, սրճարանի, խանութի և այլնի վերաբերյալ:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան տեղեկացված է իր բնակավայրի մասին. գիտի տան հասցեն:
2. Տարբերակում է հարազատական կապերը և հարաբերությունները:
3. Գիտի, թե ինչով են զբաղվում որոշ մասնագիտությունների տեր մարդիկ:
4. Կարողանում է ազատ կողմնորոշվել տարածքում:
5. Գիտի ճանապարհային երթևեկության տարրական կանոնները:
6. Տարբերում է տրանսպորտի որոշ տեսակներ:
7. ճանաչում է բնության երևույթները՝ ամպրոպ, անձրև և այլն:
8. Տարբերակում է վայրի և ընտանի կենդանիներին:
9. Գիտի բույսերի ու կենդանիների աճի և զարգացման փուլերը:
10. Գիտի կենդանիների ու բույսերի բնակության միջավայրի բազմաձևությունը. ջրային, վերերկրյա-օդային, հողային:
11. Ունի որոշ գիտելիքներ շրջակա միջավայրի բույսերի ու կենդանիների պաշտպանության և նրանց հետ վարվելու կանոնների մասին:
12. Ունի որոշ գիտելիքներ Հայաստանի Հանրապետության, մայրաքաղաք Երևանի, օրհներգի, դրոշի, զինանշանի, տեսարժան վայրերի, հուշարձանների, ազգային ծեսերի ու տոների մասին:

13. ճանաչում է որոշ երաժշտական գործիքներ:
14. Երգում է մանկական երգեր և կատարում է պարային շարժումներ:
15. Կարող է պատմել որոշ պարզ, ոչ ծավալուն ազգային հեքիաթներ, պատվածքներ և այլն:

3. ՀՈՒՋԱԿԱՆ, ԱՆՁՆԱՅԻՆ ՈՒ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՋԱՐԳԱՑՈՒՄ

3.1. Սոցիալական զարգացում,

փոխհարաբերություններ մեծահասակների հետ

Երեխաներն իրականում աշխարհի մասին իրենց գիտելիքները կառուցում են սոցիալական շփումների միջոցով, որից էլ մեծապես կախված է երեխաների հաջողությունը դպրոցում և հետագա կյանքում: Մեծահասակների կողքին ու մեծահասակների հետ ապրելով՝ երեխան անընդհատ նմանակում է նրանց: Դա երեխային չի պարտադրվում: Դրանով դրսևորվում է երեխայի մեծանալու ցանկությունը: Իր տիկնիկի և նրա արդուզարդի հետ խաղացող երեխան կրկնում է այն ամենը, ինչ տեսնում է կենցաղում: Բայց այս ամենը նրան պետք են շրջապատի հետ իր փոխհարաբերությունները ճշտելու, իր տեղը որոշելու համար, ինչպես նաև հասկանալու համար կապերի այն համակարգը, որի կենտրոնը ինքն է:

Սոցիալական և հուզական զարգացումը հիմք է ծառայում շփումների և փոխհարաբերությունների համար, որոնք իմաստավորում են երեխաների ունեցած փորձառությունը տանը, դպրոցում և ավելի լայն շրջապատում: Ջերմ, ապահով, հետևողական, արագ արձագանքող, վստահելի հարաբերությունները երեխաների մեջ զարգացնում են համագործակցելու, բանակցելու, առաջնորդելու, ընկերություն անելու, իրենց զգացմունքները վերահսկելու հմտություններ: Այսպիսի հարաբերությունները օգնում են երեխաներին նաև պաշտպանվելու այն բացասական զգացմունքների ներգործությունից, որ կարող է առաջանալ աղքատության, բռնության, ընտանեկան պրոբլեմների և այլ պատճառներով:

5-6 տարեկանների սոցիալ-հուզական զարգացման նպատակով շատ արդյունավետ է կազմակերպել սոցիալականացմանը նպաստող գրույցներ և քննարկումներ

- գեղարվեստական ստեղծագործության հիման վրա,
- իրավիճակային գրույցներ:

Այս տիպի գրույց-քննարկումները ստեղծում են ժողովրդավարական, համագործակցային միջավայր, որտեղ ձևավորվում ու զարգանում են երեխայի լսելու, քննարկելու, լուծումներ գտնելու, հանդուրժողականություն դրսևորելու, ազատ հաղորդակցվելու, ընտրելու սոցիալական որակները: Դաստիարակն իր վերաբերմունքով պետք է օրինակ լինի երեխաների համար: Երեխան գործնականում յուրացնում է դրական վարքագծային կանոնները (օրինակ՝ քաղաքավարական կանոնները), երբ երեխային շրջապատող մեծահասակները և հասակակիցները կենցաղում և առօրյայում անընդհատ օգտագործում են այդ կանոնները:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան սկսում է խոսակցությունը, գրուցում է, հարցերով դիմում ծանոթ մեծահասակներին (հարևաններ, բժիշկ, խանութի վաճառող և այլն): 2. Պատմում է առօրյայում կատարված իրադարձությունների և տպավորությունների մասին: 3. Հարցնում է մեծահասակին հաստատված կանոնների կամ ռեժիմի/կարգի խախտման հետևանքների մասին: 4. Հարցով դիմում է մեծահասակին կամ պատեհ պահի նրա ուշադրությունը հրավիրում է ինչ-որ խնդրի վրա:

**3.2. Սոցիալական զարգացում,
փոխհարաբերություններ հասակակիցների հետ**

5-6 տարեկան երեխաները սկսում են սովորել, թե ինչպես համագործակցաբար խաղան և աշխատեն մեկ այլ երեխայի կամ երեխաների հետ: Նրանք սկսում են լսել իրենց հասակակիցներին և հասկանալ նրանց զգացումները, համատեղ լուծել խնդիրներ, գնալ փոխզիջումների:

Այս տարիքում երեխաներին հետաքրքրում է, թե ինչ է ընկերությունը, որն է ընկերության իմաստը (օրինակ՝ ի՞նչ է նշանակում ընկեր ունենալ, ինչպե՞ս պետք է ընկերություն անել և այլն): Երեխաներն արդեն ունենում են որոշակի նախընտրություն, թե ում հետ են ուզում խաղալ, և երբեմն խուսափում են շփվել այն հասակակիցների հետ, որոնց լավ չեն ճանաչում:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան առաջարկում է իր օգնությունը հասակակցին, որը դրա կարիքն ունի: 2. Ընդունում է ուրիշների օգնությունը:

3. Տարբեր շրջապատներում ունի ընկերներ:
4. Իր խաղալիքը, գիրքը և այլն որոշ ժամանակով տալիս է ընկերներին կամ փոխանակում է:
5. Խաղի մեջ փորձում է ընդգրկել բոլորին:
6. Խաղում է համագործակցելով՝ լսելով և առաջարկելով մտքեր:
7. Գտնում է տարբեր իրավիճակներում առաջացող խնդիրների լուծման ուղիներ:
8. Կարողանում է բանակցել՝ վեճեր լուծել, փոխզիջման գնալ մեծահասակի օգնությամբ:

3.3. Սոցիալական վարք

Սոցիալական վարքի տարրերի ներմուծումը կանոններով ու հրահանգներով չի կատարվում: Երեխայի կողքին ապրող մեծահասակների (ծնող, դաստիարակ, հարևան և այլն) սոցիալական վարքն է հանդիսանում այն օրինակը, որը բնական կյանքի ու հարաբերությունների ընթացքում շատ սահուն կերպով փոխանցվում է երեխաներին: Եթե մեծահասակը ապրում է վարքի որոշակի կանոններով, սակայն ցանկանում է, որ երեխան այլ վարքի կանոններ յուրացնի, դա երեխայի մոտ առաջ է բերում անբնականության զգացողություն և խառնաշփոթ, ուստի աննպատակ է և չի կարող տալ ցանկալի արդյունք:

Ի լրումն մեծահասակների կողմից վարքի մոդելավորման, ուսումնական գործընթացը ևս պետք է նպաստի երեխայի դրական վարքի ձևավորմանը: 5-6 տարեկան երեխաները շատ հաճախ հայտնվում են այնպիսի իրադրություններում, երբ նրանց անհրաժեշտ է մեծահասակների ուղղորդումը: Նրանք դեռևս կարող են դժվարանալ փոխզիջման գնալ, դրսևորել հանդուժողականություն և լուծել խաղի ժամանակ ծագած հակասությունները: Մեծահասակի օգնությունը խնդիրների լուծման մի քանի տարբերակների առաջադրման ձևով կստիպի երեխաներին տվյալ խնդրին մոտենալ տարբեր տեսանկյուններից և փոխհամաձայնության գալ ընտրության հարցում:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան հասկանում է, թե ինչպիսի արձագանք կարող է գտնել իր և ուրիշների վարքը:
2. Հետևում է պարզ կանոններին:
3. Առօրյա աշխատանքներին մասնակցում է տարբեր դերերով:
4. Գործածում է բարեկիրթ բառեր և դրսևորում է բարեկիրթ վարքագիծ:

5. Կարողանում է միանալ անժամոթ երեխաների խաղին:
6. Առօրյա աշխատանքներին մասնակցում է ինչպես ունկնդրի, այնպես էլ ակտիվ մասնակցի դերում:

3.4. Անձնային զարգացում

Սեփական անձի գիտակցումը և սեփական անձի դրական ընկալումը ձևավորվում է ուրիշների հետ շփումների և դրական փորձառության արդյունքում: Երեխան իր ապրած 5-6 տարիների ընթացքում արդեն ունի ձևավորված սեփական վերաբերմունք իր անձի նկատմամբ: 5-6 տարեկան ինքնավստահ երեխան նոր առաջադրանքներին և իրավիճակներին վերաբերվում է խանդավառությամբ, դրսևորում իր զգացմունքները համապատասխան ձևով, իր մասին տեղեկություններ կիսում ուրիշների հետ: Շատ կարևոր է երեխաների համար ստեղծել այնպիսի միջավայր, որտեղ նրանք կարող են զարգացնել սեփական անձի և այլոց նկատմամբ հարգանք, կարող են առանց վախենալու արտահայտել սեփական կարծիքը և պատրաստ են լսել մյուսների կարծիքը, որը տարբերվում է իրենց կարծիքից: Այս տարիքում երեխաների մեջ արդեն սկսում է ձևավորվել իրավունքների և պարտականությունների հասկացողությունը:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան գիտի իր անձին վերաբերող անհրաժեշտ տեղեկություններ. անունը, ազգանունը, տարիքը, ծնողների անունները, ազգանունները, աշխատանքի վայրը:
2. Դրսևորում է իր համար անբարենպաստ իրավիճակում զգացմունքները կառավարելու պարզագույն հմտություններ:
3. Ենթարկվում է օրվա ռեժիմին:
4. Հոգ է տանում իրեն և խմբին պատկանող իրերի մասին:
5. Ճանաչում և հպարտանում է սեփական ձեռքբերումներով:

3.5. Հուզական զարգացում

Երեխայի այս կամ այն հուզական վիճակը դրսևորվում է անհատական շարժումների միջոցով, որը կոչվում է արտահայտչական մոտորիկա: Արտահայտչական մոտորիկան ընդգրկում է դիմախաղը, մնջախաղը (կեցվածք, դիրք, ձեռքերի շարժում և այլն), վոկալ դիմախաղը (ձայնային, տեմբր, հնչերանգ, խոսքի արագություն, արտասանություն և այլն): Արտահայտչական մոտորիկան արտացոլում է երեխայի հուզական վիճակը, որը կարող է նրան բնորոշ լինել ընդհանրապես, կամ լինել կոնկրետ իրավիճակի արդյունք: Երեխայի հուզական ոլորտի արտաքին

դրսևորումների մեծ մասը, որոնք մենք կարող ենք դիտարկել երեխայի անմիջական շարժումներում, բնութագրում է երեխայի հուզական ֆոնը: Երեխայի մեծանալուն և նրա գործունեության ձևերի զարգացմանը զուգընթաց, տեղի է ունենում հույզերի ներկայակալի ընդլայնում և խորացում: Հույզերը կարող են լինել՝ մտավոր (հետաքրքրասիրություն), սոցիալական (սեր, ատելություն), գեղագիտական (գեղեցիկի, հուճուրդի զգացում), բարոյական (պարտքի, մեղքի զգացում):

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան ճանաչում է հիմնական հույզերը և զգացմունքները:
2. Կարողանում է սեփական հույզերն արտահայտել բառային և ոչ բառային հաղորդակցության ձևերով:
3. Դրսևորում է ապրումակցում ուրիշների հույզերին:
4. Մարդկանց դեմքի արտահայտություններից կարողանում է ճանաչել հիմնական հույզերը:

4. ԻՆՔՆԱՍՊԱՍԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

4.1. Ինքնասպասարկում

Երեխային շրջապատող բոլոր մեծահասակներն իրենց գործողություններով պիտի նպաստեն, որ երեխան ինքնուրույն անի ամեն ինչ, կարողանա կառավարել իր գործողությունները: Կազմակերպման այս ձևի հիմքում ընկած է երեխայի աշխատանքը՝ սկսած հագուստը հագնելուց մինչև խոհանոցային աշխատանք: Կարգ ու կանոնի նկատմամբ բնական, ներքին հակումը երեխային մղում է ինքն իրեն սպասարկելուն, սեփական հոգսերը ինքնուրույն հոգալու, որոշակի պարտականություններ կատարելու: Ինքնուրույնությունը երեխային ստիպում է գիտակցել, որ ինքն էլ մեծի նման մարդ է: Երբ շրջապատում բոլորը դա հասկանում են, ընդունում և հարգում են երեխային, դրանով օգնում են նրան անկախ և ինքնուրույն լինել, այսինքն՝ ազատ մարդ մեծանալ:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան կապում է կոշիկների քուղերը:
2. Կարողանում է ինքնուրույն և ճիշտ օգտվել սպասքից, գործիքներից:
3. Ուտելիս ցուցաբերում է պատշաճ վարքագիծ (ծամելիս չի խոսում, օգտագործում է «բարի ախորժակ», «խնդրեմ», «ներողություն», «շնորհակալություն» բառերը, ուտում է անաղմուկ և այլն):

4. Հետևում է անձնական հիգիենայի կանոններին և պահպանում է դրանք:
5. Առաջարկում է հագուստի, սանրվածքի սեփական տարբերակ:

4.2. Անվտանգություն

Որպեսզի երեխաները դրսևորեն իրենց ողջ ներուժը, անհրաժեշտ է ստեղծել ապահով, անվտանգ և խրախուսող միջավայր: Երբ երեխան զարգանում է այդպիսի միջավայրում, նրա սովորելու հիմքը շատ ամուր է լինում և հետագայում երեխայի համար բավականին հեշտ է այդ հիմքի վրա կառուցել իր գիտելիքներն ու հմտությունները: Անհատական և սոցիալական այն հմտությունները, որոնք այդ տարիքում երեխան ձեռք է բերում խաղի, հետազոտության, շփումների միջոցով, երեխային հնարավորություն են տալիս ոչ միայն ունենալ որոշակի հմտություններ, հետաքրքրություններ և ձգտումներ, այլ օգնում են նրան դառնալ տվյալ սոցիալական խմբի պատասխանատու, հարգված և լիիրավ անդամ:

Երեխայի անվտանգության համար տարածքն այնպիսին պիտի լինի, որ նա կարողանա անկաշկանդ շարժվել, խաղալ, վազել, թռչկոտել: Միաժամանակ իր գործունեության ընթացքում նա սովորում է կոորդինացնել, ուղղորդել իր շարժումները, ճիշտ օգտվել գործիքներից ու սարքերից: Նրա գործողությունները դառնում են անվտանգ, և նա կարողանում է օգտվել շրջապատող իրերից՝ առանց իրեն վնասելու:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան ցուցաբերում է մանրէների տարածումը սահմանափակող վարք (հազալիս և փռչտալիս ձեռքով ծածկում է բերանը, լվանում է ձեռքերը և այլն):
2. Խուսափում է խաղալ (չի խաղում) վտանգավոր իրերի հետ:
3. Գիտի երթևեկության զգուշացնող և արգելակող նշանները:
3. Գիտի, թե որ դեպքում պետք է զանգահարել հրշեջ ծառայության, շտապ օգնության, ոստիկանության հեռախոսահամարներով:

5. ՇԱՐԺՈՂԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏ

5.1. Խոշոր շարժողական ոլորտ

5-6 տարեկան երեխաները շատ ակտիվ են, և թվում է, թե նրանք շարունակ շարժման մեջ են: Նրանց ֆիզիկական զարգացումը ձևավորվում է բոլոր ոլորտներում: Երեխաները մեծ մասամբ վերահսկում են իրենց շարժումները, թեև շարժ-

վում են շատ արագ և ճարպկորեն: Այս տարիքում նրանք կարողանում են սահուն վազել, թռչկոտել մեկ ոտքի վրա, բարձրանալ և իջնել աստիճաններով՝ ոտքերը հաջորդաբար փոխելով, կոորդինացնել իրենց շարժումները տարբեր առաջադրանքներ կատարելիս և այլն:

Երեխաների ֆիզիկական զարգացումը նպաստում է մտավոր զարգացմանը: Արագ շարժվող, ճկուն երեխան ավելի լավ է մտածում, աշխատում, խաղում ու ստեղծագործում: Այս տարիքային խմբի երեխաներն անընդհատ շարժման մեջ պիտի լինեն՝ տարիքային այս խմբի ֆիզիոլոգիական զարգացման առանձնահատկություններից ելնելով: Շատ կարևոր է ստեղծել միջավայր, որն անընդհատ ազատ և անկաշկանդ տեղաշարժվելու հնարավորություն է տալիս:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան քայլում է կից քայլերով՝ առաջ և հետ, փակ աչքերով:
2. Սողում է առարկաների տակով:
3. Ձուլգ ոտքերով ցատկում է՝ հաղթահարելով 25-30սմ բարձրության առարկաներ:
4. Մագլցում է ուղղահայաց մարմնամարզական պատով, ճոպանով:
5. Ձեռքով նետում է գնդակը, հետո՝ հարվածում:
6. Օղակով կատարում է տարբեր վարժություններ:

5.2. Մանր շարժողական ոլորտ

5-6 տարեկան երեխաները կարողանում են օգտագործել իրենց ձեռքերի ու մատների մանր մկանները՝ բավականին բարդ առաջադրանքներ կատարելու նպատակով: Նրանց ձեռքերի ուժը և կառավարելիությունը գնալով ավելի է զարգանում: Շարժումները դառնում են ավելի համաձայնեցված, տեղի է ունենում բարձր նյարդային համակարգի գործունեության զարգացում:

Քանի որ որոշ երեխաներ ավելի հնուտ են, քան մյուսները, ավելի կարևոր է ուշադրություն դարձնել երեխայի աճին, քան այդ տարիքին բնորոշ կոնկրետ գործողությունների կատարման մակարդակին:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան կառուցողական մանր առարկաներից կառուցում է շինություններ:
2. Երկու դիրքով բռնում է մատիտը, գրիչը, վրձինը, մկրատը:
3. Նկարում է մարդ մարմնի բոլոր մասերով և օրգաններով՝ գլուխ, աչքեր, քիթ,

բերան, մարմին, վերջույթներ:

4. Ներկում կամ նրբագծում է պատկերը՝ դուրս չգալով սահմաններից:
5. Ծեփում է տարբեր մարմինների, փոքր չափերի կոմպոզիցիաներ:
6. Կտրտում է ըստ ուրվագծի:
7. Ինքնուրույն կոճկում է կոճակները:
8. Իջեցնում է հագուստի շղթան:
9. Կապում է կոշիկների քուղերը:
10. Փակում և բաց է անում կոճգամները:

6. ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ՆԿԱՏՍԱՄԲ

6.1. Հետաքրքրասիրություն

Երեխաներն ունեն բնատուր հետաքրքրասիրություն և հարցասիրություն: 5-6 տարեկան երեխաներն ակտիվ սովորողներ են, որոնց հետաքրքրում է ուսումնական միջավայրը և այն բազմազան նյութերը, որ գտնվում են իրենց խմբասենյակում: Նրանք հաճույքով և ոգևորությամբ են օտագործում դերախաղի, արվեստի, երաժշտության կենտրոններում եղած նյութերը՝ իրական կյանքից դրվագներ կամ տեսարաններ ներկայացնելու համար: Նրանք սիրում են փորձարկել նոր տեխնիկական միջոցներ, գործիքներ, նյութեր՝ կատարելու համար այն աշխատանքը, որը գրավում է իրենց և առաջացնում արդյունքի հասնելու մեծ ցանկություն:

Նախադպրոցական ծառայությունն՝ ընտանիքի հետ համագործակցելով, պետք է խթանի երեխաների հարցասիրությունը, օգնի նրանց հետազոտելու, նախաձեռնելու և խնդիրներ լուծելու: Մանկավարժները և ծնողները պետք է ընդլայնեն երեխայի հետաքրքրության շրջանակները, խրախուսեն հարցադրումներն ու կշռադատումները: Այդպիսի միջավայրում՝ ընտանիքների հետ մասն իմաստալից հարաբերությունների առկայությամբ, երեխաների մեջ զարգանում են սովորելու նկատմամբ այնպիսի վերաբերմունք և հմտություններ, որոնք անհրաժեշտ են հետագայում դպրոցում հաջողության հասնելու և ողջ կյանքում սովորելու համար:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան հարցեր է տալիս իրեն հետաքրքրող թեմաների մասին:
2. Հետաքրքրվում է նոր տեղեկատվությամբ և պատրաստակամ է ձեռք բերելու նոր փորձառություն:
3. Հետաքրքրություն է ցուցաբերում դպրոցի և դպրոցական պարագաների նկատմամբ:

6.2. Նախաձեռնություն

Նախաձեռնությունը արտահայտում է երեխաների ցանկությունը՝ նպատակաուղղված առաջադրանքներ ստանձնելուն, ուսումնառական գործունեությամբ զբաղվելուն, նոր տեղեկատվություն ձեռք բերելու համար ջանքեր գործադրելուն: 5-6 տարեկան երեխաները հաճախ դժվարությամբ են նախաձեռնություն ցուցաբերում և ընտրություն կատարում: Նրանք սովորաբար նախընտրում են անել այն, ինչը իրենց մոտ լավ է ստացվում, և դժվարությամբ են նախաձեռնում բաներ, որոնք իրենց շատ ծանոթ չեն: Երեխաների նախաձեռնությունը խթանելու համար պետք է ստեղծել լավ ձևավորված, նպատակային միջավայր, որտեղ դաստիարակը նպաստում է երեխաների խաղին, օգնում, որպեսզի երեխաների նոր գիտելիքները կառուցվեն նրանց ուժեղ կողմերի, հետաքրքրությունների և նախնական փորձի վրա: Երեխայի նախաձեռնությունը խրախուսելու համար դաստիարակը պետք է ստեղծի միջավայր, որտեղ երեխան չի վախենում սխալվել: Նա պետք է հասկանան, որ սխալվելը սովորելու և հմտություններ ձեռք բերելու գործընթացի անբաժանելի մասն է: Պետք է կազմակերպել այնպիսի աշխատանքներ, որոնք չունեն միանաշանակ «ճիշտ» կամ «սխալ» լուծումներ: Անհրաժեշտ է ուղղորդել երեխայի ուսումնառությունը՝ նրան հնարավորություն տալով կատարել ընտրություն, ցուցաբերել նախաձեռնություն և ակտիվություն իր ուսումնական գործընթացում:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան որոշում է աշխատել իրեն հետքերորդ առաջադրանքի վրա:
2. Ընտրություն է կատարում խաղի/առաջադրանքների միջև:
3. Խաղեր է նախաձեռնում մյուս երեխաների հետ:
4. Խաղերի, առաջադրանքների ժամանակ նոր մտքեր և տարբերակներ է առաջարկում:

6.3. Մասնակցություն և հետևողականություն

Մասնակցությունն ու հետևողականությունը արտահայտում են երեխայի կարողությունը որևէ գործի մասնակցելու և սկսած գործում համառություն ցուցաբերելու՝ այն ավարտելու համար նույնիսկ այն դեպքում, երբ հանդիպում է դժվարությունների և ստիպված է փնտրել նպատակին հասնելու տարբեր եղանակներ :

Երեխաների մասնակցությունն ու հետևողականությունը զարգացնելու համար դաստիարակը պետք է այնպիսի հնարավորություններ ստեղծի, որոնք կօգնեն

երեխաներին նպատակ սահմանելու և ձգտելու հասնել դրան: Երեխաներին կարելի է առաջարկել երկար ժամանակ պահանջող աշխատանքներ, ինչպես օրինակ՝ սերմեր ցանել և խնամել, որպեսզի ծլեն: Դաստիարակները և ծնողները պետք է բավարար ժամանակ հատկացնեն և աջակցություն ցուցաբերեն երեխային՝ աստիճանաբար բարդացող խաղեր կամ առաջադրանքներ կատարելու համար:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան լուծում է խնդիրը՝ փորձելով և սխալվելով, ինչպես նաև դիմելով տարբեր միջոցների:
2. Գործում է ըստ իր սահմանած պլանի:
3. Ավարտին է հասցնում սկսած խաղը կամ առաջադրանքը:
4. Իր օգնությունն է առաջարկում մյուսներին:

6.4. Ուշադրություն

5-6 տարեկան երեխաները կարող են բավական երկար ժամանակ (20-30 րոպե) հատկացնել այն առաջադրանքների կատարմանը, որոնք իրենք են ընտրել: Սակայն նրանց համար ավելի դժվար է կենտրոնանալ այն առաջադրանքների վրա, որոնք իրենք չեն ընտրել կամ էլ պահանջում են հմտություններ, որոնց իրենք չեն տիրապետում: Դժվար առաջադրանքներ կատարելիս երեխաները հաճախ կարիք ունեն քաջալերման, որպեսզի կարողանան շարունակել աշխատանքը: Նրանք սկսում են հասկանալ, որ սխալվելը թույլատրելի է, և նոր բան սովորելիս և նոր հմտություններ ձեռք բերելիս միշտ էլ սխալներ լինում են:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան կարողանում է ըստ տրված օրինակի կատարել առաջադրանքը՝ պահպանելով օրինաչափությունը:
2. Կարողանում է ուշադրությունը կենտրոնացած պահել որոշակի գործունեության ընթացքում (օրինակ՝ լսում է պատմվածքը և հետո հարցեր է տալիս):
3. Եթե խաղից/առաջադրանքից շեղում են, կարողանում է կրկին վերադառնալ դրան:

6.5. Հիշողություն

Ուշադրության կենտրոնացումը նպաստում է նաև հիշողության զարգացմանը: Երբ երեխան ուշադրությամբ աշխատում է որևէ բանի վրա, իսկ այնուհետև զրուցում իր կատարածի շուրջ մանկավարժի կամ ընկերների հետ, նա կարողանում է մտաբերել և հստակորեն վերարտադրել այն, ինչ արել է, լսել, սովորել: Մանկավարժը տարբեր հարցերի միջոցով կարող է օգնել երեխային զարգացնելու հիշողությունը: Շատ օգտակար են քննարկումներն ընտանիքում, մանկապարտեզում՝ կապված տարբեր էքսկուրսիաների, օրվա ընթացքում երեխայի կատարած աշխատանքների հետ: Պետք է երեխայի համար ստեղծել բնական զրույցի մթնոլորտ, որտեղ նա կարող է ներկայացնել անցուդարձը մանկապարտեզում, կիսել ընկերների հետ իր տպավորությունները որևէ իրադարձության, մուլտֆիլմի և իրեն հետքերը թող այլ բաների մասին:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան կարողանում է ճանաչել նախկինում տեսած առարկաները:
2. Կարողանում է հիշել և վերարտադրել որոշակի գործողություններ:
3. Կարողանում է (մինչև 5 անգամ կրկնելու դեպքում) հիշել և վերարտադրել իմաստով միմյանց հետ չկապված պարզ բառեր:
4. Հիշողությամբ նկարագրում կամ ներկայացնում է իրավիճակներ և գործողություններ:

6.6. Պրոբլեմների հիմնավորում և լուծում

Իրական կյանքում պրոբլեմներ լուծելիս, երեխաները կապեր են ստեղծում այն բոլոր գիտելիքների միջև, որոնք ստանում են ուսումնական հաստատությունում, տանը տարբեր գործունեությունների միջոցով: Պրոբլեմները հիմնավորելու և լուծելու համար երեխան կատարում է հարցադրումներ, փորձում է տարբեր ռազմավարություններ, բացատրում է իր մտածածը՝ նշելով պատճառները և հիմնավորելով իր որոշումը: 5-6 տարեկան երեխաները լուծում են խնդիրները և բացատրում իրենց տեսակետը՝ որոշակի առարկաների հետ աշխատելով, պատկերներ նկարելով կամ լուծումները ներկայացնելով:

Չափորոշչային պահանջներ

1. Երեխան փորձելու և սխալվելու միջոցով լուծում է խնդիրը:
2. Առաջարկում է խնդրի, հարցի լուծման մեկից ավելի տարբերակներ:

3. Բացատրում է, թե ինչպես է կայացրել պարզ որոշումներ:
4. Իր բառերով կարողանում է պատմել, թե ինչպես է հասկացել տվյալ իրավիճակը:

6.7. Դիտարկում, հետազոտում

Աշխարհի վերաբերյալ բնական հետաքրքրասիրության պատճառով 5-6 տարեկան երեխաների մոտ հաճախ առաջանում է «ինչո՞ւ» հարցը: Հարցերը ծագելու պահից երեխաները սկսում են պատասխաններ փնտրել հիմնականում հետազոտությունների, պրպտումների, մանրակրկիտ դիտարկումների միջոցով՝ օգտագործելով իրենց զգայարանները: Երեխաները դիտարկումների հետ կապված հարցեր են տալիս, առաջարկում են բացատրություններ ներկայիս և ապագա իրադարձությունների, դեպքերի, երևույթների վերաբերյալ: Նրանք սկսում են գուշակել դրանց պատճառները, որոնք կարող են «գիտականորեն ճիշտ» չլինել: Դիտարկումներից հետո երեխաները մեծահասակների օգնության և ուղղորդման կարիքն ունեն, որպեսզի ի մի բերեն ձեռք բերած տեղեկությունը, կանոնակարգեն դիտարկումները մտքերի ձևով, որոնք էլ կօգնեն նրանց հետագա հայտնագործություններ կատարելու: Երեխաները մեծ հաճույք են ստանում, երբ դասակարգում են առարկաները, համեմատություններ անում, բնության մեջ օրինաչափություններ գտնում, նմանություններ և տարբերություններ նկատում: Զգայարանների միջոցով կատարված հետազոտությունները երեխաներին օգնում են հասկանալու առարկաների հատկությունները մանրամասնությամբ: Դաստիարակի օգնությամբ երեխաները նկատում են, թե ինչից են պատրաստված առարկաները, և կարողանում են նկարագրել առարկաների տարբեր հատկանիշները՝ չափը, ձևը, գույնը, նյութը, քաշը, ջերմաստիճանը, մագնիսային ձգողականությունը, սուզվելը կամ լողալը և այլն: Թեև 5-6 տարեկան երեխաները կարող են հիացած նայել, թե ինչպես է հալվում ձյունը կամ սառցակալում ջուրը, այդուհանդերձ նրանք ընդամենը տարրական գիտելիքներ ունեն նյութի պինդ վիճակից հեղուկ և գազային վիճակի անցման պատճառների վերաբերյալ:

Չափորոշային պահանջներ

1. Երեխան նկարագրում է առարկաների հատկությունները:
2. Նկատում է շրջապատում տեղի ունեցող փոփոխությունները և դրանց պատճառահետևանքային կապերը, հաջորդականությունը:
3. Ուսումնասիրությունների ընթացքում հարցեր է տալիս՝ իրեն հետաքրքրող

խնդիրը պարզելու համար:

4. Տեղեկություններ է հավաքում բնության երևույթների վերաբերյալ:
5. Տալիս է բացատրություններ բնության երևույթների վերաբերյալ:
6. Դիտարկում և նկարագրում է կենդանի էակների, բույսերի, առարկաների հատկանիշները:
7. Բացատրում է կենդանիների, բույսերի և միջավայրի միջև եղած պարզ փոխհարաբերությունները:
8. Հոգ է տանում տնային կենդանիների և բույսերի մասին:
9. Համեմատում և հակադրում է առարկաներն ու երևույթները:
10. Կանխատեսումներ է անում, թե ինչ կարող է կատարվել:
11. Օգտագործում է իր 5 զգայարանները և տարբեր գործիքներ՝ դիտարկելու, տեղեկություններ հավաքելու և կանխատեսումներ կատարելու նպատակով:
12. Կատարում է պարզ փորձեր և դրանց արդյունքների վերաբերյալ եզրակացություններ անում:

ՋԱՐԳԱՑՆՈՂ ՈՒՍՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ՄԻՋԱԿԱՅՐ

Երեխայի զարգացման համար անհրաժեշտ է անկաշկանդ միջավայր, որտեղ նա կկարողանա արձագանքել շրջապատին: Այն պիտի լինի բնության և սոցիալական միջավայրի համակցված մոդել, որպեսզի երեխային մղի սեփական գործողությունները համաձայնեցնելու այդ միջավայրի օրենքներին:

Ուսուցումը զարգացման բնականոն գործընթացն ամրապնդող և մշակութային գործոններ ձևավորող միջոց է: Ուսուցման գործընթացին մեծապես նպաստում է միջավայրը: Որպեսզի միջավայրը զարգացնող լինի, այն պետք է՝

- հնարավորություն տա երեխայի անհատական զարգացմանը,
- մղի երեխային ինքնաբուխ, ստեղծագործական գործունեության,
- համապատասխանի երեխայի կարիքներին և զարգացման մակարդակին:

5-6 տարեկանների համար ուսումնառությունը խաղ է, իսկ խաղը՝ ուսումնառություն, ուստի այս երկու գործընթացները չի կարելի միմյանցից զատել: Երեխաների համար խաղային միջավայրի ստեղծումը նրանց ուսումնառության արդյունավետության գրավականներից մեկն է: Ուստի շատ կարևոր է 5-6 տարեկան երեխաների ուսուցումը կազմակերպելիս հաշվի առնել զարգացնող միջավայրին ներկայացվող հետևյալ պահանջները:

**1. Ուսումնական հաստատության
Ֆիզիկական միջավայրին ներկայացվող չափանիշները**

Նպատակը.

Ներքին և արտաքին ֆիզիկական միջավայրը նպաստում է երեխայի բնական աճին և զարգացմանը՝ հետազոտության և ուսումնառության համար հնարավորությունների ապահովման միջոցով:

Յիննավորում.

Թե՛ երեխաների, թե՛ մեծահասակների վարքի և զարգացման վրա ազդում է այն ֆիզիկական միջավայրը, որտեղ նրանք ապրում և աշխատում են: Ֆիզիկական տարածքի և այնտեղ գտնվող նյութերի որակը իր ներգործությունն է ունենում երեխաների ներգրավման մակարդակի և մեծահասակների հետ նրանց շփման որակի վրա: Թե՛ ներքին, թե՛ արտաքին տարածքի մեծությունը, ձևավորումը, օգտագործումը պետք է շարունակաբար գնահատվեն:

1. Ներքին և արտաքին ֆիզիկական միջավայրը պետք է լինի ապահով, մաքուր, գրավիչ և ընդարձակ, ունենա տարածք բացօթյա խաղահրապարակում: Աշխատակազմը պետք է մինչև երեխաների գալը միջավայրը նախապես պատրաստելու բավարար ժամանակ ունենա :

Դիտարկելով երեխաների հաղորդակցությունը միմյանց հետ, նրանց ներգրավվածությունը աշխատանքներում, հստակ կարելի է որոշել, թե արդյո՞ք տարածությունը բավարար է: Միջավայրը պետք է լինի գրավիչ: Այնտեղ պետք է ցուցադրվեն երեխաների աշխատանքները, այլ նկարներ, որոնք փակցված լինեն երեխայի աչքի մակարդակին համապատասխան բարձրության վրա:

2. Աշխատանքային կենտրոնները պետք է հստակորեն սահմանված և տարաբաժանված լինեն տարածական առումով: Տարածքը պետք է դասավորված լինի այնպես, որ երեխաները կարողանան աշխատել անհատապես, միասին, փոքր կամ մեծ խմբերով: Տարածքի դասավորությունը պետք է թույլ տա երեխաներին ազատ տեղաշարժվել մի կենտրոնից մյուսը՝ առանց մյուսների ուշադրությունը շեղելու:

Տարածքի դասավորությունը նույնքան կարևոր է, որքան դրա ընդարձակությունը: Երեխաները պետք է կարողանան մի աշխատանքից անցնել մյուսին՝ առանց մյուսների խանգարելու: Աշխատանքային կենտրոնները պետք է բաժանված լինեն

այնպես, որ մի կենտրոնում աշխատող երեխաների ուշադրությունը չշեղվի մյուս կենտրոններում աշխատող երեխաների պատճառով: Լավ կազմակերպված տարածքը նպաստում է ցանկալի վարքագծի ձևավորմանը, մարդկանց միջև դրական հաղորդակցությանը, ինչպես նաև նյութերի ակտիվ կիրառմանը:

3. Տարածքի դասավորությունը պետք է թույլ տա, որ երեխաները կարողանան զբաղվել իրենց տարիքին համապատասխան բազմազան և տարբեր տևողություն պահանջող աշխատանքներով:

Այս չափանիշը ավելի շատ վերաբերում է աշխատանքներին, քան կենտրոններին: Օրինակ, բնագիտությունը և մաթեմատիկան պահանջում են աշխատանքներ, որոնք չեն սահմանափակվում խմբասենյակի մեկ կենտրոնով: Ուստի սենյակը պետք է դասավորված լինի այնպես, որ այդ աշխատանքները իսկապես կատարվեն: Կամ, խաղադեկորները, դերախաղը, գրքի ընթերցանությունը պահանջում են առանձին տարածք: Արվեստի կամ խոհարարական կենտրոնը, որտեղ աշխատանքները մի փոքր ավելի թափփվածություն են առաջացնում, նպատակահարմար է տեղադրել ջրին մոտ:

5-6 տարեկան երեխաներին անհրաժեշտ է հատկացնել նաև հանգստի առանձին անկյուն: Միջավայրը պետք է ունենա փափուկ պարագաներ, ինչպիսիք են՝ գորգը, բարձերը և այլն:

4. Բավարար քանակով, բազմատեսակ ու դիմացկուն նյութերը և սարքավորումները պետք է լինեն երեխաների տարիքին համապատասխան և դրված լինեն նրանց համար մատչելի տեղում, այսինքն՝ ցածր և բաց դարակների վրա, որտեղից երեխան կարող է ազատ և ինքնուրույն օգտվել: Նյութերը փոփոխվում են և հարմարեցվում երեխաների հետաքրքրություններին:

Նյութերը և սարքավորումները գնահատվում են տարբեր տեսանկյուններից: Անհրաժեշտ է ունենալ ինչպես բազմազան, այնպես էլ համապատասխան տեսակի նյութեր և սարքավորումներ: Անհրաժեշտ է ունենալ ակտիվ խաղ ապահովող սարքավորումներ և նյութեր, որոնք խթանում են երեխայի զարգացման բոլոր ոլորտները: Օրինակ՝ կառուցողական նյութեր, մանիպուլյատիվներ, դերախաղի պարագաներ, նկարչական նյութեր, գրքեր, ձայներիզներ և այլն: Երեխաներն ավելի ստեղծագործաբար և իմաստալից են օգտագործում նյութերը, եթե դրանք հասանելի են իրենց (ինքնուրույն կարող են վերցնել) և ժամանակ առ ժամանակ փոփոխվում են բազմազանություն ստեղծելու նպատակով:

5. Երեխաների համար պետք է ապահովել առանձին տեղ՝ իրենց հագուստը կախելու և անձնական իրերը պահելու համար:

Անձնական իրերի համար տեղ կարելի է հատկացնել տարբեր ձևերով: Սակայն և՛ մեծերը, և՛ երեխաները պետք է անպայման ունենան այդպիսի տեղ, որպեսզի կարողանան իրենց անձնական իրերը պահել և հետո հեշտությամբ գտնել:

6. Երեխաների համար պետք է ապահովել տեղ, որտեղ կարելի է առանձնանալ:

Այն երեխաները, որոնք երկար ժամանակ են անցկացնում խմբում, կարիք ունեն առանձնանալու և մենակ մնալու: Այսպիսի տեղ կարելի է ստեղծել՝ պլանավորելով միջավայրի դասավորությունը: Այդ տարածքը պետք է հեշտությամբ վերահսկելի լինի մեծահասակի կողմից: Առանձնանալու տարածք կարելի է ստեղծել՝ օգտագործելով թունելները, խաղատնակները կամ սենյակում մի փոքր բաժանված անկյունները:

7. Արտաքին միջավայրը պետք է ներառի տարբեր տիպի մակերեսներ, ինչպիսիք են՝ հողը, ավազը, խոտը, հարթ ու խորդուբորդ հատվածները, կոշտ տարածքը և այլն: Արտաքին միջավայրը կարող է լինել ստվերոտ, բացօթյա, փորելու, որևէ բան քշելու, մազլցելու, հավասարակշռելու, առանձին խաղալու հնարավորություն ապահովող: Արտաքին միջավայրը պաշտպանվում է ցանկապատով կամ որևէ բնական արգելամիջոցով, որով այն առանձնացվում է փողոցից և այլ վտանգներից:

Արտաքին տարածքը մեծապես կախված է աշխարհագրական վայրից: Այս չափանիշն ընդգծում է տարատեսակ մակերեսների և սարքավորումների անհրաժեշտությունը: Եթե ստվերոտ ու թեք մակերեսներ չկան, կարելի է միջավայրում ունենալ այնպիսի պարագաներ, ինչպիսիք են՝ ծածկերը, թեքահարթակները և այլն: Արտաքին տարածքը պետք է փողոցից և այլ վտանգավոր բաներից պաշտպանված լինի ցանկապատով կամ բնական արգելամիջոցներով:

2. Ուսումնական հաստատության ֆիզիկական միջավայրի առանձնահատկությունները

Ուսումնական միջավայրը երեխաներին տալիս է ժամանակ և հնարավորություններ ճանաչելու իրենց շջապատող աշխարհը և ստեղծագործաբար արձագանքելու աշխարհում կատարվող երևույթներին: Ուսումնական միջավայրն իր բնույթով սոցիալական է և ստեղծում է խթանող և ապահով մթնոլորտ բոլոր երեխաների համար: Այն երեխաներին ժամանակ և հնարավորություններ է տալիս գործելու համարձակորեն, ուսումնասիրելու և հետազոտելու իրենց աշխարհը: Երեխաները ձեռք են բերում փորձ, որը խրախուսում է շփվելու մյուսների հետ, զարգացնելու միջանձնային հմտություններ, աշխատելու և սովորելու համագործակցաբար:

Ուսումնական հաստատության ֆիզիկական միջավայրը ներգործում է երեխաների հետաքրքրությունների, վարքի և մշակույթի վրա: Այն ընդգրկում է ուսումնական հաստատության ողջ շրջակայքը: Գեղագիտական ճաշակով և հարմարավետությամբ աչքի ընկնող խմբասենյակները լավ են անդրադառնում թե՛ երեխաների, թե՛ դաստիարակների վրա: Կահույքի դասավորությունը պատկերացում է տալիս, թե ինչ նպատակով է օգտագործվում տվյալ տարածքը: Այն նաև կարևոր է անցուդարձի, անվտանգության ապահովման, աղմուկի և դաստիարակի դիտարկման տեսանկյունից: Ուսումնական հաստատության ներքին և արտաքին տարածքի նախագիծը պետք է լինի նպատակային և լավ մտածված: Լավ նախագծված միջավայրը նպաստավոր է երեխաների խմբային խաղերի, շփման, անկախ տեղաշարժման և խնդիրների լուծման համար: Երեխաները համակվում են ոգևորությամբ, և նրանց գրավում է սովորելու, նյութերը մանրագնահիտ ուսումնասիրելու, նոր նյութեր հայտնաբերելու միտքը:

Ուսումնական հաստատության նյութական միջավայրը ներառում է նաև հարմար կահավորված սանհանգույց, խաղասենյակ, մնջասենյակ (հանգստի սենյակ), , խոհանոց, հանդերձարան, այգում կամ բակում բացօթյա խմբասենյակ՝ ամառային պարտեզ:

3. Ուսումնական հաստատության սանհտարահիգիենիկ պայմանները

Ուսումնական հաստատությունը ապահովված պիտի լինի մաքրելու անհրաժեշտ միջոցներով և պարագաներով (ավել, գոգաթիակ, սրբիչներ, խոզանակներ, մաքրող-ախտահանող նյութեր և այլն), որոնք հարմար պիտի լինեն երեխայի համար, որպեսզի նա կարողանա գործածել դրանք իր գործունեության ընթացքում: Միջավայրն այնքան հիգիենիկ ու մաքուր պիտի լինի, որ երեխան կարողանա այն ինքնուրույն խնամել:

Սանհանգույցը պետք է լինի մատչելի, մաքուր, հարմարավետ, երեխայի չափերին համապատասխան, բարակ, պարզ միջնորմներով, մաքուր հատակով, թեթև դռներով, հայելիով: Այն պիտի այնպես տեղավորված լինի, որ խմբասենյակի հետ ընկալվի որպես մի ամբողջություն, և երեխան այնտեղ ազատ ելունուտ ունենա, կարողանա ինքնուրույն օգտվել դրանից: Զուգարանակոնքերը՝ ցածր, երեխայի հասակին համապատասխան, լվացարանները՝ հարմար լվացվելու, ատամները մաքրելու համար: Յուրաքանչյուր երեխա պիտի ունենա իր անհատական կախիչը սրբիչի և այլ հիգիենիկ պարագաների համար, իր օճառը, ատամի խոզանակն ու

մածուկը, ջուր խմելու իր բաժակը: Ե՛վ սանհանգույցում, և՛ խմբասենյակում փակ աղբամաններ պիտի լինեն: Անհրաժեշտ է նաև հարմար արկղ կամ զամբյուղ ունենալ՝ թղթի թափոնը հավաքելու համար: Խմբասենյակում փոշեկուլ ունենալը պարտադիր է:

Չանդերձարանը կարող է խմբասենյակի մաս կազմել կամ առանձին սենյակում լինել: Երեխան անձնական փոքրիկ կախիչին «կհագցնի» իր հագուստը և կկախի ընդհանուր կախիչին: Կոշիկների տեղը կարող է անհատական պահարանում լինել: Դրա բացակայության դեպքում կարող է ընդհանուր լինել. պատի տակ կողք-կողքի շարված կոշիկները կարող են "կոշիկի թատրոն" դառնալ: Չանդերձարանը միայն երեխաների զգեստները կախելու տեղ չէ: Այն թատրոն-խաղարան կդառնա, եթե արկղով դրված լինեն ձեռնոցներ, թաշկինակներ, գլխաշորեր, գլխարկներ և այլն: Ամեն ինչ պիտի նախապես ախտահանված լինի:

4. Խմբասենյակի ֆիզիկական միջավայրը

Խմբասենյակի միջավայրը դինամիկ պիտի լինի, փոփոխելի՝ երեխայի գործունեությանը համապատասխան: Փոխողը երեխան ու դաստիարակը պետք է լինեն. նրանք միջավայրը կփոփոխեն իրենց գործունեությանը համապատասխանեցնելու նպատակով կամ գործունեության արդյունքում: Խմբասենյակը երեխաներին է, ուստի միջավայրն իր ազդեցությունն է ունենում նրանց հետաքրքրությունների, վարքի և մշակույթի ձևավորման վրա: Նրանց աշխատանքները ներկայացվում են խմբասենյակում: Յուրաքանչյուր այցելու կարող է հեշտությամբ նկատել նրանց գիտական փորձարկումները, հետազոտությունները: Կիսատ կառույցները կարելի է թողնել նույն տեղում այնպես, որ հնարավոր լինի շարունակել և ավարտել հաջորդ օրը:

Սարքավորումներն ու կահույքը խմբասենյակում տեղավորված պիտի լինեն այնպես, որ երեխան կարողանա առանց իրեն վնասելու խաղալ, վազել, գլորվել, աշխատել:

Պահարաններն անվտանգ, հարմարավետ, գործածական են, երեխայի չափերին և կազմվածքին համապատասխան, թեթև ու շարժական, որ հնարավոր լինի դրանք հեշտությամբ տեղափոխել, օգտագործել տարբեր նպատակներով:

Կահավորանքի հարմար ձևափոխման դեպքում խմբասենյակը կարող է տարբեր նպատակների ծառայել՝ տիկնիկային թատրոն, բնագիտական լաբորատորիա, երաժշտական սրահ, մարզադահլիճ, խաղասրահ, արհեստանոց, արվեստանոց և

այլն: Հատուկ թեմատիկ պարագաների օգնությամբ խմբասենյակը կարելի է դարձնել խանութ, վարսավիրանոց, այգի և այլն:

5. Աշխատանքային կենտրոններ

Ֆիզիկական միջավայրը բաժանվում է աշխատանքային կենտրոնների: Կենտրոնները թույլ են տալիս երեխաներին ինքնուրույն կողմնորոշվել ուսումնախաղային նյութերի և սարքավորումների ընտրության հարցում և զբաղվել իրենց համար կարևոր և իմաստալից ուսումնառական գործունեությամբ:

5-6 տարեկան երեխաների համար նախատեսված խմբասենյակներում սովորաբար պետք է լինեն հետևյալ աշխատանքային կենտրոնները.

- գրաճանաչության
- մաթեմատիկայի
- արվեստի
- շինարարության
- խոհարարության
- դերային խաղի
- բնագիտության
- տեխնիկական
- սպորտի:

Բացի վերը նշված կենտրոններից, խմբասենյակներն ունեն նաև հանգստի անկյուն և կենտրոնական բաց տարածք: Վերջինս հաճախ անվանում են նաև հանդիպման կամ հավաքի տարածք, որտեղ դաստիարակը հավաքում է երեխաներին որևէ բան պլանավորելու, ընթերցելու, քննարկելու, ընդհանուր ցուցումներ տալու, առավոտյան հանդիպում անցկացնելու համար:

5-6 տարեկան երեխաներն ավելի հակված են հմտություններ ձեռք բերելու և որևէ նյութի բովանդակությունը հետազոտելու: Նրանց ուսումնառությունը կատարվում է աշխատանքային կենտրոններում, և դա օգնում է երեխաներին խորությամբ հետազոտել նյութը: Որպեսզի երեխաներն արդյունավետ օգտվեն աշխատանքային կենտրոններից, դարակները, որոնցում կամ որոնց վրա դրվում են ուսումնական միջոցները, տեսանելի և հասանելի պիտի լինեն: Երեխան ցանկացած պահի պիտի կարողանա այդ միջոցներով ինքնուրույն կազմակերպել իր գործունեությունը և օգտա-

գործել նյութերը տարբեր նպատակներով: Հարկավոր է խրախուսել երեխաների ինքնուրույն աշխատանքն այդ նյութերով:

Քանի որ կենտրոններում երեխաներն ինքնուրույն են աշխատում, դաստիարակները կարող են ստեղծել կառավարման համակարգ յուրաքանչյուր կենտրոնի օգտագործման համար: Այդ համակարգը սահմանում է կենտրոններում աշխատելու հստակ կանոններ և հնարավորություն է տալիս դաստիարակին վերահսկելու երեխաների թիվը յուրաքանչյուր կենտրոնում:

Կանոնները խրախուսում են երեխաներին հոգատար վերաբերվել ուսումնական պարագաներին, խաղալիքներին, ինչպես նաև կարգ ու կանոն պահպանել սենյակում՝ ամեն ինչ իր տեղը դնել աշխատանքն ավարտելուց հետո: Կենտրոնները պիտակավորված են, դարակների և ուսումնական պարագաների վրա կան պարզ գրառումներ:

Երեխան պետք է սովորի իր անհատական ակտիվ գործունեության միջոցով: Ստեղծագործելն առաջին տեղում պիտի լինի, անկախ նրա գործունեության ձևերից՝ նկարչություն, երաժշտություն, պլաստիկա, թատրոն, վարվեցողության նորմեր, խաղ, մարզանք, ուսուցում, աշխատանք:

Խաղը երեխայի դաստիարակության գլխավոր, գրեթե միակ միջոցն է: Խաղի շնորհիվ երեխան մշտապես առաջ է գնում իր զարգացման մեջ, և այն խթանում է նրա սովորական վարքագիծը: Խաղի ժամանակ երեխան, կարծես, ինքն իրեն ավելի մեծ է զգում:

Քանի որ խաղը երեխայի առաջատար գործունեությունն է, ուստի աշխատանքային կենտրոններն օգնում են դաստիարակին՝ օգտագործելով տարբեր գրավիչ նյութեր, ծրագրել տվյալ տարիքին համապատասխան աշխատանքներ և ծրագրման մեջ ներգրավել նաև երեխաներին: Աշխատանքային կենտրոններում երեխաները սովորում են միմյանցից, բնականոն շփման միջոցով հաղորդակցվում միմյանց հետ, լուծում խնդիրներ, կայացնում որոշումներ, վերարտադրում իրենց մտքերն ու գիտելիքները, ձեռք բերում համատեղ աշխատելու հմտություններ:

Կենտրոնները պետք է հազեցած լինեն տարբեր նյութերով, որպեսզի մի քանի երեխա միաժամանակ կարողանան օգտագործել դրանք: Մանկավարժական կազմը պետք է հետևի նյութերի թարմացմանը և դրանց համապատասխանեցմանը երեխաների ուսումնական պահանջներին: Կենտրոնները պետք է լինեն դինամիկ և փոփոխական՝ ելնելով ծրագրային խնդիրներից, ուսումնական թեմայից, երեխաների հետքորթություններից, անհատական կարիքներից:

6. Ուսումնախաղային նյութեր

Խմբասենյակը հագեցած պիտի լինի բազմատեսակ խաղալիքներով ու խաղերով, որպեսզի երեխան կարողանա խաղեր կազմակերպել, ազատ խաղալ ընկերների հետ, ինքնաբուխ գործունեության հնարավորություն ունենա: Խաղալիքները բազմազան պիտի լինեն՝ տունտունիկ խաղալու ամանների և խոհանոցային այլ իրերի հավաքածուներ, խաղալիք-կահույք, տիկնիկներ, լեգոներ, խաղալիք-մեքենաներ, սեղանի խաղեր, տրամաբանական խաղեր, տարբեր չափերի և գույնի գնդակներ, տարբեր գործիքներ... Խաղալիք կարող են դառնալ նաև աթոռները, սեղանները, պահարանները արկղերը: Օրինակ, աթոռները կարող են գնացքի վագոններ կամ ավտոբուսներ դառնալ, պահարանը՝ բույն, տուն...:

Խմբասենյակում հարմար սեղաններ և աթոռներ պիտի լինեն, սեղաններին՝ գիրք-տետրեր, գրչամաններ, դրանց մեջ՝ մատիտներ, ֆլումաստերներ, որ ցանկացած պահին երեխան կարողանա աշխատել, նկարել, ինչ-որ բան պատրաստել կամ պարզապես խզրզել: Բոլոր գրենական պիտույքները (գուաշ, գունավոր թղթեր, սուսինձ, մկրատ, պլաստիլին, մատիտներ, սրիչ, քանոն, տարբեր երկարության, լայնության փայտիկներ, երկրաչափական մարմիններ) նույնպես մատչելի տեղում և հասանելի պիտի լինեն: Աշխատանքային կենտրոններում եղած բազմաթիվ նյութերը երեխաներն օգտագործում են ստեղծագործաբար: Դաստիարակները պետք է մեծ ուշադրությամբ ընտրեն նյութերը, որպեսզի դրանք գրավեն երեխաներին և օգնեն նրանց բավարարելու իրենց հետաքրքրությունները: Յուրաքանչյուր կենտրոն պետք է հագեցած լինի իր նշանակությանը համապատասխան ուսումնախաղային պարագաներով:

Գրաճանաչության կենտրոն

Գրաճանաչության կենտրոնում պետք է պահվեն գրքեր և նյութեր՝ պարապմունքների ժամանակ ունկնդրելու և գրելու համար: Սա պետք է լինի խաղաղ, անաղմուկ տարածք, որտեղ երեխաները կարող են գրքեր նայել, մեկը մյուսի համար «կարդալ», կամ նրանց համար կարող է կարդալ դաստիարակը կամ էլ որևէ կամավոր ծնող: Գրականությունն օգտագործվում է օրվա ընթացքում տարբեր ուսումնական նպատակներով: Երեխաներին առաջարկվում է ինքնուրույն ստեղծել գրքեր, հորինել, դերակատարել, լսել զանազան պատմություններ, քննարկել գրքերի կերպարները և այլն:

Մաթեմատիկայի կենտրոն

Մաթեմատիկային հատկացված տարածքում պետք է պահվեն առարկաներ, որոնք երեխաները կարող են մասերի բաժանել կամ հավաքել, օրինակ՝ գլուխկոտրուկներ

և փոքր խաղաղեկորներ: Այստեղ կարող են լինել խաղեր, որոնք երեխաներին օգնում են հարմարեցնել, հաշվել և դասակարգել մանր առարկաներ, ինքնուրույն հնարել խաղեր և զարգացնել լեզվական հմտությունները: Այս կենտրոնում անցկացվող պարապմունքները երեխաներին օգնում են զարգացնել իրենց մտավոր հմտությունները, փոքր մկանները և աչք-աչք կոորդինացիան: Կենտրոնի աշխատանքները նպաստում են նաև սոցիալական հմտությունների զարգացմանը համատեղ աշխատանքով, բանակցելու և պրոբլեմներ լուծելու միջոցով: Մաթեմատիկայի կենտրոնը կարելի է համալրել տարբեր ինքնաշեն և բնական նյութերով, օրինակ՝ լոթիներ, գունավոր և տարբեր չափսի կոճակներ, մետաղադրամներ, թվային և տարբեր թեմատիկ քարտեր և այլն:

Արվեստի կենտրոն

Արվեստի աշխատանքային կենտրոնը երեխաներին խրախուսում է հետազոտելու և զարգացնելու իրենց ստեղծագործական ունակությունները, ծանոթանալու նոր նյութերի, դրսևորելու իրենց զգացմունքները: Այս տարածքում օգտագործվող նյութեր կարող են լինել ներկերը, թուղթը, մկրատը, գունավոր մատիտները, կավիճը, գործվածքը կամ նյութերի կտորտանքը՝ սոսնձելու և փակցնելու համար: Այստեղ կարող են ավելացվել նաև բնական նյութեր, օրինակ՝ փայտ, տերևներ, ավազ, եղևնու կոներ և այլն:

Այս կենտրոնում խրախուսվում է ստեղծագործական ինքնուրույնությունը, խոսքային և ոչ խոսքային հաղորդակցումը, սեփական արժանապատվության գիտակցումը, մանր և մեծ շարժողական հմտությունների զարգացումը, մտավոր ունակությունների խթանումը: Արվեստի կենտրոնը նպաստում է երեխաների գեղագիտական դաստիարակությանը և օգնում է երեխաների մեջ սեր արթնացնել արվեստի նկատմամբ:

Շինարարության կենտրոն

Շինարարության կենտրոնը հագեցած է տարբեր չափսերի ու ձևերի խաղաղեկորներով՝ երևակայական կամ ճանաչելի պատկերներ կազմելու համար, ինչպես օրինակ, շենքեր, աշտարակներ, ֆերմաներ, գազանանոցներ և այլն: Խաղաղեկորներով աշխատելիս երեխաները շատ բան են սովորում: Ջարգանում են հաշվողական հմտությունները, ընդլայնվում են մտածելու կարողությունները, աճում են սոցիալական հմտությունները: Աշխատանքի ժամանակ երեխաները դրսևորում են ստեղծագործական մոտեցումներ, և զարգանում է նրանց կենտրոնանալու ունակությունը: Այս կենտրոնում թե՛ դաստիարակները, թե՛ երեխաները կարող են բազմաթիվ առարկաներ ավելացնել, ինչպես օրինակ, խաղալիք ավտոմեքենաներ,

բեռնատարներ, կենդանիներ, մարդկային ֆիզուրներ, ինքնաթիռներ, կտորեղեն և այլն:

Դերային խաղի կենտրոն

Դերային խաղի կենտրոնը պետք է ունենա տիկնիկներ պատրաստելու փոքրիկ արհեստանոց (մկրատներ, ասեղներ, թելեր, ժապավեններ, կտորներ, կոճակներ, ուլունքներ, թղթեր և այլն) և տիկնիկային թատրոն: Այստեղ կձևվեն այն տիկնիկները, որոնցով երեխաները թատրոն, տունտունիկ և այլ խաղեր կխաղան: Արհեստանոցում դրվում են և տիկնիկային թատրոնի արկղը կամ տիկնիկների կախիչը, փոքր, հարմար միջնորմ (շիրմա), տիկնիկներ, որոնցից ամեն անգամ տարբեր կերպարներ կարելի է ստանալ: Միջնորմը, որը հեշտությամբ բացվում և փակվում է, կարող է օգտագործվել ոչ միայն տիկնիկային ներկայացումների, այլև տարբեր նպատակներով: Երեխաներն իրենք կորոշեն ինչ խաղալ և որպես ինչ օգտագործել միջնորմը:

Երեխան կարող է տիկնիկային թատրոն խաղալ նաև սեղանի վրա. առանց միջնորմի, կերպարներ կարող են դառնալ օգտագործված, «մաշված» գրիչները, մատիտները, ռետինները: Երեխայի նկարագարոված ձեռքերը, մատներն անգամ կարող են տիկնիկ-կերպարներ դառնալ:

Մանր ավազով լցված ցածր կողերով (6-7 սմ բարձրությամբ) արկղը (100x100սմ) և տիկնիկային խաղի, տիկնիկային ներկայացման հարմար «բեմ» է: «Թատրոնում» այն իր հիմնական տեղը պիտի ունենա: Ավազի մեջ երեխաները կարող են ամրացնել ներկայացման համար իրենց պատրաստած դեկորները, ավազի մեջ ճանապարհ բացել, սարեր, ձորեր սարքել: Դա կզարգացնի նաև երեխաների տարածական մտածողությունը, կողմնորոշվելու ունակությունները:

Պատին փակցված հայելիները թատրոն-խաղի հետաքրքիր ձևի հնարավորություն են տալիս: Երեխան իրեն դիտարկելու, իր հետ զրուցելու, իր հետ խաղալու, իր շարժումներին, դիմախաղին հետևելու հնարավորություն է ունենում: Նա կարող է ներկայացում խաղալ, հայելու դիմաց հեքիաթ պատմել (հեքիաթասաց դառնալ), տարբեր խաղեր կազմակերպել: Նույն բանը կարող է ընկերոջ հետ անել՝ խաղալ, կատակել, ծամածռություններ անել. հայելու առջև նրանք ավելի ազատ ու անկաշկանդ են լինում:

Երեխայի համար թատրոնը սիրելի, զվարճալի, հետաքրքիր խաղ է, որը զարգացնում է նրա խոսքը, ստեղծագործական ունակությունները, ինքնուրույնությունը,

ինքնակազմակերպման, ստեղծագործելու, խմբով խաղալու-աշխատելու հմտությունները:

Սպորտի (մարզական) կենտրոն

Խաղասենյակի մի անկյունը պետք է լինի սպորտային, կամ երեխաները փոքր սպորտային սենյակ պիտի ունենան: Պատին՝ շվեդական կարճ պատեր, բասկետբոլի փոքրիկ ցանցեր, հատակին՝ մարզական ներքնակներ /մաթեր/, պտտողակներ, հեծանիվներ, ցանցարկղի մեջ՝ տարբեր չափսերի գնդակներ, պարաններ, լախտեր (բուլավաներ), սպորտային այլ խաղեր, որոնցով կարելի է խմբասենյակում խաղալ:

Սպորտային կենտրոնը նպաստում է երեխաների շարժումների կոորդինացիային, ակտիվությանը և ընդհանուր ֆիզիկական զարգացմանը:

Տեխնիկական կենտրոն

Տեխնիկական կենտրոնում կարող է լինել հեռուստացույց, երաժշտական կենտրոն, թվային ֆոտոխցիկ, DVD փլեյեր: Երեխաները կարող են ոչ միայն ֆիլմեր ու մուլտֆիլմեր դիտել, այլև իրենց նկարները, միջոցառումների նկարահանումները, տարբեր տեսանյութեր՝ կապված իրենց առօրյայի հետ: Բոլոր երեխաները պիտի կարողանան տեխնիկայից օգտվել այնքան, որքան թույլ են տալիս նրանց անհատական հնարավորությունները և անվտանգության պահանջները: Դաստիարակը պետք է անընդհատ աշխատի այդ ուղղությամբ:

Խոհարարության կենտրոն

Երեխայի զարգացումը ներառում է նրա կյանքի բոլոր ոլորտները: Հաճախ նա իր գործունեությունը (խաղ, աշխատանք և այլն) կազմակերպում է մեծերին նմանակելով, նրանց փորձը կրկնելով՝ ձգտելով նմանվել նրանց: Երեխան դա շատ լավ է անում խոհարարության կենտրոնում: Գերադասելի է, որ այն խմբասենյակին կից լինի: Խոհարարությունը հնարավորություն է տալիս երեխաներին ժամանակ հատկացնել բնագիտություն սովորելու համար, համտեսել նոր կերակրատեսակներ, հասկանալ չափելու հետ կապված մաթեմատիկական հասկացություններ: Միասին կերակուր պատրաստելը երեխաներին հնարավորություն է տալիս շփվել միմյանց հետ, սովորեցնում է կիսել ունեցածը, աշխատել զույգերով: Երեխաները վայելում են իրենց պատրաստածը միասին համտեսելու հաճույքը:

Խոհարարության միջոցով հիմնարար շատ հասկացություններ են ուսուցանվում: Մանկավարժները քննարկման են դնում գույների, թվերի, ձևերի, սննդի և բնագիտության հետ կապված հարցեր: Խոհարարությունը երեխաներին իրական կյանքի փորձառություն է տալիս:

Բնագիտական կենտրոն

Այս կենտրոնը պետք է բավարարի երեխաների բնագիտությանը վերաբերող հետաքրքրությունները: Խոսքը միայն բնությանը չի վերաբերում: Բացի բույսերի և կենդանիների «անկյունից», մի հարմար տարածք պետք է «լցված» լինի տարբեր առարկաներով, որոնք կգրավեն երեխային, կշարժեն նրա հետաքրքրությունը՝ մազնիս, կողմնացույց, ավազի ժամացույց, հեռադիտակ, տարբեր պտուտակներ, լարեր, մետաղի մանրոն /մետաղափոշի/, տարբեր գործիքներ և այլն:

Մեծահասակների հետ (դաստիարակ, բանվոր-վարպետ, ծնող) նորոգելով աթոռ, սեղան, երեխան աստիճանաբար սովորում է գործածել սղոցն ու մուրճը, դուրն ու արքանը:

Այս կենտրոնը հաճախակի կարող է փոփոխվել՝ ըստ հետաքրքրությունների, սեզոնային փոփոխությունների և թեմատիկ պարապմունքների: Ֆիզիկայի այնպիսի երևույթներ, ինչպիսիք են՝ մազնիսականությունը, ջրի հատկությունները և ձգողականությունը, կարող են ներկայացվել նյութերի միջոցով:

Այստեղ փոքր չափի տարբեր սարքեր են պետք՝ քանդվող-հավաքվող, զանազան առարկաների մասեր, որոնք հավաքելով երեխան որևէ բան կարող է ստանալ: Կարևոր չէ, թե ինչ կստանա. կարևորը ընթացքն է, երբ նա մտածում է, ստեղծագործում, ստեղծում, փորձեր է կատարում, իրերի, առարկաների հետ աշխատելու փորձ է ձեռք բերում, վարժվում է անվտանգ աշխատելուն:

Երեխայի գործունեությունը պետք է լինի ոչ թե պարապմունքի անցկացում, այլ ամենօրյա խաղ-աշխատանք, սովորություն, ծես: Ամեն օր ծաղիկները, ծառերը ջրելը, հողը փխրեցնելը, կենդանիներին կերակրելը, նրանց բույնը մաքրելը սովորություն պիտի դառնա, և երեխան ինքը կընտրի այդ օրվա իր անելիքը:

Եթե գործիքները ձեռքի տակ են, օրվա մի պահի նա կուզենա մի ծառից մյուսը փոքրիկ առու բացել, որ ջուրը անարգել անցնի, կամ ծառի տակի հողը փխրեցնել, բակում թափված տերևները հավաքել...: Երեխայի կյանքն ինքին բնագիտական գործունեություն է: Պետք է միայն համապատասխան պայմաններ ստեղծել նրա համար:

Ցանկալի է, որ հաստատությունն ունենա փոքրիկ այգի, որտեղ երեխաները կկարողանան ծաղիկներ աճեցնել, ծառեր խնամել, տարբեր սերմեր ցանել, կենդանիներ պահել: Խմբասենյակի մի անկյունում ևս երեխաները կարող են բույսեր աճեցնել, բնագիտական փորձեր կատարել, կենդանիներ պահել: Խումբը կարող է ունենալ իր ակվարիումը: Հիգիենիկ և առողջապահական կանոնները պահպանելը պարտադիր

է: Բակում երեխաները կարող են հայրերի ու մայրերի հետ ծառեր, այլ բույսեր տնկել, մշակել, շրջապատը մաքրել:

Խումբը պիտի ունենա գյուղատնտեսական փոքրիկ գործիքներ՝ բահեր, փոցխեր, դուլեր, ցնցուղներ, աղբաման, որոնք տեսանելի և հասանելի տեղում պիտի դրված կամ կախված լինեն: Երեխան ինքը կորոշի՝ երբ աշխատել այգում, ինչ գործ անել: Ծառ ու ծաղիկ տնկող, կենդանիներ խնամող երեխան շրջակա միջավայրը պահպանելու, այդ միջավայրում ապրելու մշակույթ ձեռք կբերի: Բնական ճանապարհով, գործունեության ընթացքում, բնությանը զբաղվելու արդյունքում կձևավորվեն աշխատանքային հմտություններ:

Բակ-պարտեզը լավագույն խաղահրապարակն ու խմբասենյակն է ցանկացած ժամանակ: Տարվա բոլոր եղանակներին էլ բակն առողջարար է, ֆունկցիոնալ, հետաքրքիր, զարգացնող:

Ամառային բակ-պարտեզ

Խմբասենյակի ողջ նկարագրությունը հավասարապես վերաբերում է նաև բակին: Երեխաները ողջ օրը կարող են անցկացնել ամառային պարտեզում՝ պաշտպանվելով խմբասենյակի խեղդող, ճնշող տոթից: Նրանք կարող են այնտեղ ուտել, խաղալ, ամեն օր լողալ, ավազի վրա արևի լոգանք ընդունել, կոփվել, ավազով ամրոցներ, սարեր ու ձորեր կառուցել, նկարել, երգեր ու պարեր սովորել, բույսերն ու կենդանիները խնամել և այլն: Այն, ինչ երեխան խմբասենյակում կաներ, ավելի մեծ սիրով և օգուտով բակում կանի: Այստեղ պիտի բացառվի ասֆալտը, միայն մանր ավազ, խոտով ու ծաղիկներով ծածկված հող՝ դրանք ոչ միայն անվտանգ են, այլև լավ «շինանյութ» են խաղ-գործունեության համար: Բակում լողավազան պիտի լինի (սկզբի համար՝ գոնե փչովի), հովանոցներ, պառկելու, արևային լոգանք ընդունելու հարմարություն, արևի տակ տաքացող ջրի ցնցուղ, ճոճանակներ, ցանցաճոճեր (գամակներ), պլաստմասսայից տարբեր հարթություններ, սեղան-աթոռներ, փչովի օղակներ, խաղալիքներ, ներքնակներ, բարձեր, նստարաններ, պտտօղակներ, պարաններ, լախտեր, գնդակներ: Բակը պիտի ամառային լողափ լինի՝ հով, ծառածածկ, ազատ, անվտանգ:

Բակում՝ երևացող տեղում, պիտի լինեն մաքրելու միջոցներ, դուլեր, աղբաման, փոքր գյուղատնտեսական գործիքներ:

Երեխան չի հոգնում իր ֆունկցիոնալ կենսական պահանջմունքներին համապատասխանող գործունեությունից (խաղից, աշխատանքից, պարապմունքից):

ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՆԱԽԱԴԴՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ԸՍՏ ԾՐԱԳՐԻ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻ

ԽՈՍՔԻ ՋԱՐԳԱՑՈՒՄ

5-6 տարեկան երեխաների խոսքի զարգացման ծրագրի նպատակն է իրականացնել երեխաների լեզվական ուսուցումը պարապմունքների, խաղերի, ազատ գործունեության միջոցով՝ նրանց ծանոթացնելով շրջապատին, առօրյա կյանքին, հեքիաթներին, մանկական գրականությանը, ժողովրդական տոներին և այլն:

Ծրագիրը նախատեսում է երեխաներին ծանոթացնել՝

1. խոսքի հիմնական միավորներին (հնչյուն, բառ, նախադասություն)
2. խոսքի շփման ձևերին՝ երկխոսություն, մենախոսություն

5-6 տարեկանների խմբում խոսքի զարգացման խնդիրներն են.

- հնչյունային կուլտուրայի դաստիարակում
- բառային աշխատանք
- քերականական կառուցվածքի ձևավորում
- կապակցված խոսքի զարգացում
- գեղարվեստական գրականության հետ ծանոթացում

Մայրենի լեզվի ուսուցման համար կազմակերպվում են բազմատեսակ և բազմաբովանդակ պարապմունքներ, սակայն բոլորի հիմքում ընկած է մեկ նպատակ՝ մշակել և զարգացնել երեխայի բանավոր խոսքը:

Խոսքի զարգացման նպատակով կրթական հաստատությունում կազմակերպվում են պարապմունքների հետևյալ տեսակները.

1. Ոտանավորի ուսուցում և ամրապնդում:
2. Պատմումներ իրենց տեսակներով (պլանով կամ հրահանգներով, կիսատ թողած պատմության շարունակում, կոլեկտիվ պատմումներ, նկարով պատմումներ, ստեղծագործական պատմումներ և այլն):
3. Վերապատմում:
4. Ծանոթացում գեղարվեստական գրականությանը:

Խոսքի զարգացման ծրագրային պահանջները, թեմատիկ բաշխումն ըստ եռամսյակների և առաջարկվող աշխատանքները

1-ին եռամսյակ (սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, նոյեմբեր)

1. Ձևավորել պատկերացում պատմվածքի և նախադասության մասին:
2. Սովորեցնել նախադասությունը տրոհել բառերի, բառերը բաժանել վանկերի:
3. Գաղափար տալ հնչյունի մասին, սովորեցնել հնչերանգով առանձնացնել հնչյունը, որոշել հնչյունների քանակը:
4. Սովորեցնել կատարել երեք և չորս հնչյուն ունեցող, հնչյունային տարբեր կառուցվածքով բառերի հնչյունային վերլուծություն, այսինքն՝ որոշել վերլուծվող բառերի հնչյունների հաջորդականությունը, անվանել առանձնացված հնչյունները՝ բառի մեջ դրանց հնչեղության համապատասխան:

2-րդ եռամսյակ (դեկտեմբեր, հունվար, փետրվար)

1. Ամրապնդել 4-5 հնչյուններից բաղկացած, հնչյունային տարբեր կառուցվածք ունեցող բառերի հնչյունային վերլուծություն կատարելու հմտությունը:
2. Անվանել բառեր որոշակի հնչյուններով: Սովորեցնել բառի առաջին և վերջին հնչյունները: Որոշել և բառի մեջ գտնել հնչյունը:
3. Սովորեցնել ճիշտ օգտագործել «տառ», «հնչյուն» եզրույթները (տերմիները):

3-րդ եռամսյակ (մարտ, ապրիլ, մայիս)

1. Ամրապնդել հնչյունային տարբեր կառուցվածք ունեցող բառերի հնչյունային վերլուծություն կատարելու հմտությունը: Անվանել բառեր տրված հնչյուններով: Տարբերել ձայնավոր և բաղաձայն հնչյուններն ըստ արտասանության:

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒՄՆԵՐ

Մաթեմատիկայի ուսուցումը երեխաների իմացական ընդունակությունների սիստեմատիկ, մտավոր զարգացմանը նպաստող գործընթաց է:

Տարրական մաթեմատիկական պատկերացումների ձևավորման և զարգացման միջոցներն են՝ մաթեմատիկայի պարապմունքները, դիդակտիկ, զարգացնող, մրցակցային, ինտելեկտուալ խաղերը, զբոսանքները, էքսկուրսիաները, պարապմունքների զանազան տեսակների կապերը: Ձևավորվում են քանակական պատ-

կերացումները, երկրաչափական պատկերների և մարմինների վերաբերյալ պատկերացումները, տարածության, ժամանակի ընկալման առանձնահատկությունները:

Մաթեմատիկական բովանդակությամբ յուրաքանչյուր խաղ ունի իր խնդիրը՝ զարգացնել բանավոր համրանքը, ծանոթացնել թվերի բնական շարքին, թվերի կազմությանը, թվանշաններին, երկրաչափական պատկերներին, մարմիններին: Խաղերի ընթացքում երեխաները դիտում են, համեմատում, կատարում վերլուծություն:

Այս կարողությունները և հմտությունները չափազանց կարևոր են 5-6 տարեկան երեխաների համար, որպեսզի նրանք կարողանան հեշտությամբ կողմնորոշվել մաթեմատիկական այն իրավիճակներում, որոնց հետ առնչվում են իրենց առօրյա կյանքում: 5-6 տարեկան երեխաները ունեն կոնկրետ մտածողություն, ուստի նրանք սկսում են ընթացնել մաթեմատիկական հիմնական հասկացությունները, երբ ուղղակիորեն շփման մեջ են մտնում իրենց շրջապատող իրական առարկաների հետ:

Տարրական մաթեմատիկայի ծրագրի թեմատիկ բաշխումն ըստ եռամսյակների և առաջարկվող աշխատանքները

1-ին եռամսյակ (սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, նոյեմբեր)

- 1. Մինչթվային հասկացությունների ամրապնդում.** մեծ-փոքր, լայն-մեղ, շատ-մեկ, շատ -քիչ, հաստ -բարակ, բարձր-ցածր, տակ-վրա, շուտ-ուշ:
- 2. Քանակ և հաշիվ:** Երեխաների մեջ ձևավորել պատկերացումներ թվերի մասին՝ մինչև 7-ը, բազմություններով կատարվող գործողությունների և պայմանական չափումների միջոցով: Հաշվել 7-ի սահմաններում, տարբերել և անվանել 0-ից մինչև 7 թվանշանները:
Սովորեցնել կարգային հաշիվ մինչև 7-ը, տարբերել քանակական և կարգային հաշիվը: Գիշտ պատասխանել «որքա՞ն», «ո՞րը», «ո՞րն է» հարցերին:
- 3. Մեծություն:** Սովորեցնել պայմանական չափերի օգնությամբ որոշել առարկայի մեծությունը՝ երկարությունը, լայնությունը, բարձրությունը, ինչպես նաև հեղուկ և սորուն մարմինների ծավալը:
- 4. Երկրաչափական ձևեր և մարմիններ:** Սովորեցնել տարբերել և անվանել հետևյալ երկրաչափական ձևերը. քառակուսի, շրջան, եռանկյուն, ուղղանկյուն, խորանարդ, գլան, կոն:

5. **Կողմնորոշում տարածության մեջ:** Ամրապնդել և խորացնել տարածական պատկերացումները. ձախ-աջ, վերև-ներքև, հեռու-մոտ, առաջ-հետ:
6. **Կողմնորոշում ժամանակի մեջ:** Ամրապնդել և խորացնել ժամանակի պատկերացումները՝ գիշեր-ցերեկ, առավոտ, կեսօր, երեկո, այսօր, վաղը:

2-րդ եռամսյակ (ղեկտեմբեր, հունվար, փետրվար)

1. **Քանակ և հաշիվ:** Ձևավորել պատկերացումներ թվի մասին 10-ի սահմանում: Շարունակել սովորեցնել հաշվել մինչև 10-ը, տարբերել թվանշանները մինչև 10-ը, համեմատել հաջորդական թվերը 10-ի սահմանում: Սովորեցնել, թե ինչպես անհավասարությունից կարելի է ստանալ հավասարություն:
2. **Մեծություն:** Սովորեցնել չափելու ժամանակ առանձնացնել առարկայի մի մասը, որը հավասար է պայմանական չափին, որոշել, թե քանի անգամ է պայմանական չափը տեղավորվում չափվող օբյեկտի մեջ: Օգտագործել պայմանական չափերի տարբեր միավորներ: Չափումներն օգտագործելիս ցույց տալ թվի քանակական կազմը 5-ի սահմանում՝ առանձին միավորներով:
3. **Երկրաչափական ձևեր և մարմիններ:** Տալ պատկերացում քառանկյան և նրա հատկանիշների մասին (չորս անկյուն, չորս կողմ)՝ տարբեր քառանկյունների օրինակներով:
4. **Կողմնորոշում տարածության մեջ:** Սովորեցնել կողմնորոշվել ցույց տրվող ուղղությամբ, որոշել իր տեղը՝ ըստ տրված պայմանի (կանգնիր այնպես, որպեսզի ձախ կողմում լինի տիկնիկը, առջևում՝ մեքենան) :
5. **Կողմնորոշում ժամանակի մեջ:** Սովորեցնել հաջորդականորեն անվանել շաբաթվա օրերը, տարվա ամիսները:

3-րդ եռամսյակ (մարտ, ապրիլ, մայիս)

1. **Քանակ և հաշիվ:** Չարգացնել մինչև 10-ը հաշվելու հմտությունները: Սովորեցնել տարբերել և անվանել թվանշանները 10-ի սահմանում: Ձևավորել պատկերացում այն մասին, որ թիվը կախված չէ առարկաների մեծությունից, դրանց միջև եղած տարածությունից, դրանց տարածական դասավորությունից և հաշվելու ուղղությունից (ձախից աջ, կամ աջից ձախ, խառը դասավորությունից): Համրանք ցանկացած թվից, վարժությունների լուծում:
2. **Մեծություն:** Սովորեցնել դասավորել առարկաները աճող և նվազող կարգով՝ ըստ երկարության, լայնության, հաստության, (ամենալայն, լայն, նեղ, ավելի նեղ, ամենանեղ):

3. **Երկրաչափական ձևեր և մարմիններ:** Սովորեցնել առարկաների մեջ տեսնել երկրաչափական ձևեր (օրինակ՝ գնդակը և ձմերուկը նման են **գնդի**, ափսեճ և կոճակը՝ **շրջանի**, սեղանը, պատը և առաստաղը՝ **ուղղանկյան**, թաշկինակը **քառակուսի** է, գլխաշորը՝ **եռանկյուն** և այլն):
4. Սովորեցնել տեսնել պարզ օրինաչափությունները, տեսակավորել, խմբավորել, ընդհանրացնել:
5. **Կողմնորոշում տարածության մեջ:** Սովորեցնել բառով որոշել այս կամ այն առարկայի դիրքը մյուսի նկատմամբ (տիկնիկի աջ կողմում նապաստակն է, տիկնիկից ձախ՝ ձիուկը): Ձևավորել տարածության մեջ կողմնորոշվելու ունակություն, քայլքի, վազքի ժամանակ կարողանալ փոփոխել շարժման ուղղությունը:
6. **Կողմնորոշում ժամանակի մեջ:** Սովորեցնել որոշել, թե երեկ շաբաթվա ո՞ր օրն էր, թե ի՞նչ օր է այսօր, ի՞նչ օր կլինի վաղը, խորացնել ժամանակի պատկերացումները՝ րոպե, ժամ, շաբաթ, ամիս, տարի հասկացությունների վերաբերյալ:

ԷԿՈԼՈԳԻԱ

Երեխային շրջապատող բնությունն ու կենդանական աշխարհը իրենց մեջ պարունակում են անսահման գիտելիքներ: 5-6 տարեկանների գործունեությունն իրականացվում է շրջակա աշխարհում կենդանի և անկենդան բնության տարբեր երևույթների հետ շփվելով (թանգարաններ, կենդանաբանական այգիներ, բուսաբանական այգիներ այցելելով, անտառների, գետերի, քարերի, կենդանիների, թռչունների և այլնի հետ շփվելով):

Այս տարիքի երեխաների էկոլոգիական դաստիարակությունն առաջին հերթին ենթադրվում է՝

- Իրեն զգալ բնության մի մասնիկը,
- Հուզական, հոգատար վերաբերմունք բնության օբյեկտների նկատմամբ,
- ճանաչողական և բնապահպանական կարողություններ:

Էկոլոգիական կրթության ու դաստիարակության խնդիրներն են՝

- շրջապատի նկատմամբ ճիշտ վարվելակերպի մշակում,
- բնության նկատմամբ քաղաքացիական վերաբերմունքի դաստիարակում,

- բնության երևույթների, բուսական և կենդանական աշխարհի փոխկապակցության վերաբերյալ պատկերացումների, հասկացությունների և գիտելիքների ձևավորումը,
- բնության մեջ ճիշտ վարքագծի դրսևորման դրդապատճառների, սովորույթների ու հմտությունների ձևավորումը:

Օրագրային նյութի թեմատիկ բաշխումն ըստ եռամսյակների

1-ին եռամսյակ (սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, նոյեմբեր)

1. Բնության մեջ գործող փոխադարձ կապը:

- Դիտումներ բնության մեջ (էքսկուրսիա), ծառայություն կենդանի անկյունում և պարտեզում: Աշնանը բնության մեջ կատարվող փոփոխությունները: Բուսական աշխարհ՝ խոտեր, ծառեր, թփեր, ծաղիկներ, կենդանական աշխարհ, ընտանի և վայրի կենդանիներ, թռչուններ և ձկներ:
- **Երկիր մոլորակը:** Իմ փողոցը: Իմ բակը: Իմ մանկապարտեզը: Իմ քաղաքը, գյուղը: Հայաստան աշխարհը:
- **Շրջակա միջավայր:** Ո՞վ եմ ես: Իմ ընտանիքը:
- Պլաստիլինից կենդանիների, սնկերի, ծաղիկների ծեփում, նկարչություն, երաժշտական գործունեություն՝ «Ծաղիկները, կենդանիները երգերի մեջ» թեմայով, խաղեր, հանելուկ-առաջադրանքներ:

2. Նյութերի շրջանառությունը բնության մեջ:

- Դիտումներ բնության մեջ: Ձմռանը բնության մեջ կատարվող փոփոխությունները: Տերևների քայքայվելը և վերածվելը հողի, ծանոթացում անձրևաորդերին, նրանց նշանակությունը բնության մեջ և պահպանման խնդիրները:

3. Արևը և նրա նշանակությունը բույսերի համար:

- Արևին նվիրված բանաստեղծությունների ընթերցում, նամակներ և բանավոր ուղերձներ արևին, նկարչություն, հանելուկ-առաջադրանքներ, վիկտորինաներ:

2-րդ եռամսյակ (դեկտեմբեր, հունվար, փետրվար)

1. Ջուրը, նրա շրջանառությունը, տարբեր վիճակները:

- Փորձ ջրի կաթիլի հետ: «Կաթիլի ճանապարհորդությունը» մուլտֆիլմի դիտում, ջրի մասին հեքիաթի ընթերցում, դիտումներ շենքում, փողոցում, պուրակում, պարտեզում:

2. Գունավորման դերը կենդանիների կյանքում:

- Ջրույց այն կենդանիների մասին, որոնք տարբեր պայմաններում փոխում են իրենց գույնը: Օրինակ, ինչո՞ւ մողեսները գարնանը և ամռանը կանաչ գույն են ստանում, իսկ աշնանը՝ հողի գույն:
- 3. Կենդանիների տեսակները, նրանց դերը համակեցության մեջ:**
- Ջրուցել, ընթերցել գրքեր, դիտել ֆիլմեր կենդանիների վարքի, սննդի, ապրելակերպի մասին:
- 4. Բնության բազմաձևության պահպանման անհրաժեշտությունը:**
- Դիտումներ բնության մեջ: Մարդը՝ որպես բնության մի մասնիկ, նրա կապը կենդանական և բուսական աշխարհի հետ

3-րդ եռամսյակ (մարտ, ապրիլ, մայիս)

Դիտումներ բնության մեջ (էքսկուրսիա): Գարնանը բնության մեջ կատարվող փոփոխությունները: Բնության երևույթները: Կենդանի և անկենդան բնության փոխկապակցությունը: Քար, հող, ջուր, օդ: Առողջ ապրելակերպ: Բնությունը և մարդը: Կապերը բնության մեջ: Միջատներ, ձկներ, սողուններ, երկկենցաղներ, թռչուններ: Հատապտուղներ, մրգեր, բանջարեղեն: Անտառ: Հաց: Բնապահպանական ակցիաներ: Խաղ-մրցույթներ, վիկտորինաներ:

**ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏ (ՆԿԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ, ԾԵՓ, ԱՊԼԻԿԱՑԻԱ) ԵՎ
ԿԱՌՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ**

Գեղագիտական դաստիարակությունը հատուկ կազմակերպված մանկավարժական գործընթաց է՝ ուղղված երեխայի գեղագիտական ընկալումների, կյանքում և արվեստում գեղեցիկի վերաբերյալ պատկերացումների ձևավորմանը:

Գեղագիտական ուսուցման միջոցով իրականացվում են երեխաների գեղագիտագեղարվեստական ընդունակությունների զարգացումն ու կարողությունների ձևավորումը, գեղագիտական դաստիարակության խնդիրները: Ծրագրի նպատակն է ամրապնդել և կատարելագործել երեխաների կերպարվեստային գործունեությունը՝ գծանկարի, գունանկարի, ծեփակերտման, ապլիկացիայի, դեկորատիվ կիրառական աշխատանքի միջոցով:

Կերպարվեստի ծրագրի թեմատիկ բաշխումն ըստ եռամսյակների և առաջարկվող աշխատանքները

1-ին եռամսյակ (սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, նոյեմբեր)

1. **Ծանոթացում կերպարվեստին:** Ծանոթացնել հայ և այլազգի անվանի գեղանկարիչների ստեղծագործություններին՝ Մ.Սարյան, Գ.Գյուրջյան, Յ.Կոջոյան, Ի.Շիշկին, Ի.Լևիտան և այլն: Ծանոթացնել ազգային ժողովրդական դեկորատիվ կիրառական արվեստի ստեղծագործություններին՝ փայտարվեստ, գեղանկարչություն, քանդակագործություն, գրաֆիկա, մանրանկարչություն, բրուտագործություն, խեցեգործություն, ասեղնագործություն և այլն:

2. **Քանդակագործություն:** Սովորեցնել երեխաներին պատրաստել տարբեր ֆիգուրներ, կենդանիների, բույսերի պատկերներ: Ջարգացնել հուզական-զգայական վերաբերմունք իրական երևույթների և առարկաների նկատմամբ, գեղագիտական ճաշակ և ընկալում:

3. **Նկարչություն:** Սովորեցնել նկարել բնօրինակից (ծաղիկներ, մրգեր, բանջարեղեն, խաղալիք), հիշողությամբ և երևակայությամբ: Նպաստել երեխաների տեսողական հիշողության, ստեղծագործական երևակայության զարգացմանը: Հիմնվելով գույների իմացության վրա, զարգացնել գունային ընտրություն կատարելու հմտությունները:

Սովորեցնել նկարել բնության պատկերներ կատարված դիտումների հիման վրա: Օրինակ՝ «Աշունը անտառում, այգում կամ պարտեզում»: Վերարտադրել մեծերի աշխատանքը (օրինակ՝ այգեգործություն, բերքահավաք, շինարարություն), հասարակական իրադարձությունները (օրինակ՝ հրավառություն, գունավոր դրոշներ, տոնական փողոց), օգտագործելով պատկերավոր արտահայտչականության միջոցներ՝ ձև, կոլորիտ, կոմպոզիցիա:

Սովորեցնել կազմել դեկորատիվ նախշեր՝ օգտագործելով սպիտակ և գունավոր ֆոններ: Մշակել մատիտով հավասարաչափ (առանց ուժեղ սեղմելու) ուղիղ, թեք, հորիզոնական, ալիքաձև գծիկներ քաշելու կարողությունը, նախապես ներկով հագեցած վրձինով աշխատելու հմտությունը: Սկզբնական շրջանում աշխատել բաց գույներով:

Օգտագործել սպիտակ թուղթ, ջրաներկ, գուլաշ, գունավոր մատիտներ, կավիճներ:

4. **Ծեփակերտում:** Սովորեցնել բնօրինակից և պատկերացմամբ ծեփել ծանոթ առարկաներ (բանջարեղեն, միրգ, հատապտուղ, ծաղիկներ, խաղալիքներ, սիրված հեքիաթի հերոսներ)՝ տալով դրանց բնորոշ կողմերը: Ունենալ պլաստիլին, կավ, կերտածող՝ նախշեր անելու համար:

5. **Ապլիկացիա:** Սովորեցնել կտրատել և փակցնել կլոր և օվալաձև առարկաների պատկերներ: Օրինակ՝ սունկ, աշնանային տերևներ, հավի ճտեր և այլն: Կազմել պատկերներ առանձին մասերից: Օրինակ՝ ՀՀ պետական դրոշը, ծաղիկներ, աշնան խճանկար: Օգտագործել գունավոր թղթեր և բուք ծայրերով մկրատներ: Սեղանային թատրոնների համար ստվարաթղթից կտրել տարբեր ստվերապատկերներ և գունազարդել:

6. **Կառուցողական աշխատանք:** Սովորեցնել կառուցողական նյութերով կառուցել շինություններ: Առանձնացնելով հիմնական մասերը, որոշել այդ մասերի տարածական տեղադրությունը մեկը մյուսի նկատմամբ:

7. **Աշխատանք թղթով:** Սովորեցնել թղթից պատրաստել տարբեր ծանոթ առարկաներ: Օրինակ՝ Էջանիշ, տուփ (կափարիչով, առանց կափարիչի), հովհար, զամբյուղ, նավակ, ծաղիկ, աղաման, գորգ, նետ, գլխարկ, գիրք և այլն: Սովորեցնել թուղթը ծալելու միջոցով պատրաստել նավակ, ինքնաթիռ, զամբյուղ: Սովորեցնել պատրաստված խաղալիքները նախշազարդել իրենց ցանկությամբ:

8. **Աշխատանք բնական նյութերով:** Ծանոթացնել դեկորատիվ բույսերին, դրանց անվանումներին, գույնին, ձևին: Դեկորատիվ բույսերից կազմել ծաղկեփունջ:

2-րդ եռամսյակ (դեկտեմբեր, հունվար, փետրվար)

1. **Ծանոթացում կերպարվեստին:** Երեխաներին ծանոթացնել կերպարվեստի տարբեր տեսակներին՝ գեղանկարչություն, գրաֆիկա, քանդակ, դեկորատիվ կիրառական արվեստ: Ծանոթացնել տարբեր նյութերից (փայտ, խեցի, հախճապակի) պատրաստված մանր չափի քանդակներին, դեկորատիվ կիրառական արվեստի նմուշներին (կուժ, կուլա, գավաթ, գլխաշոր, սփռոց, անձեռոցիկ, շալ և այլն):

2. **Նկարչություն:** Սովորեցնել նկատել և ասել առարկաների չափերի միջև եղած տարբերությունները: Օրինակ՝ բարձր ծառ, բարձր շենք, ցածր տուն, լայն փողոց և այլն: Սովորեցնել կենցաղային առարկաներ պատկերող թղթերի և ուրվանկարների վրա տարբեր նախշեր անել: Օրինակ՝ սափորներ, շրջագգեստ, ձեռնոց և այլն: Ցուցադրել դեկորատիվ արվեստի նմուշներ՝ ասեղնագործ սփռոց, անձեռոցիկ, սրբիչ, և այլն:

Պատկերել մարդկային ֆիգուրայի ոչ բարդ շարժումները: Օրինակ՝ երեխան զբաղվում է մարմնամարզությամբ, աղջիկը պարում է: Սովորեցնել նկարում տալ պատկերներ և բազմազան սյուժեներ հեքիաթներից և իրական կյանքից: Օրինակ՝ ձմեռը մեր բակում, իմ տունը, Կարմիր գլխարկը անտառում և այլն:

Նկարչություն երևակայությամբ: Խրախուսել երեխաներին ստեղծել «Չեքիաթային հյուրը» կամ այլ սյուժետային պատկեր/տեսարան: Պայծառ գույների միջոցով ստեղծել տոնական տրամադրություն:

Թեմատիկ նկարչություն: «Տոնածառը մանկապարտեզում», «Ձմեռ», «Ամանորի նվերներ» և այլն:

3. **Ծեփակերտում:** Սովորեցնել արտահայտել կերպարին/առարկային բնորոշ նշանները, պահպանել մասերի հարաբերական մեծությունը, ամրացնել ծեփված պատկերի (կենդանիներ, թռչուններ) մասերը՝ միմյանց սեղմելով, ամրացման տեղերը հարթեցնելով: Ձողիկի օգնությամբ պատկերել կերպարների բնորոշ գծերը: Մեկ ամբողջական կտորից մասերով ծեփակերտել տարբեր առարկաներ (սեփական ցանկությամբ): Ծեփակերտման ժամանակ օգտագործել լրացուցիչ նյութեր՝ մետաղալար, չորացրած տերևներ և այլն: Գունավորել և նախշազարդել գիպսից պատրաստված մանրաքանդակները:

4. **Ապլիկացիա:** Սովորեցնել հարմոնաձև ծավված թղթից միանգամից կտրատել միանման մի քանի ձևեր և կրկնակի ծավված թղթից՝ համաչափ ձևի առարկաներ. ամանեղեն, խաղալիք և այլն: Ստեղծել կոմպոզիցիաներ կտրտված պատկերներից:

5. **Աշխատանք թղթով:** Սովորեցնել պատրաստել կարապ, բաժակ, դրամապանակ, օդապարիկ, նապաստակ, լապտեր, ուլունքներ, տոնածառի խաղալիքներ, բացիկ, դիմակ:

Գունավոր թղթից ստեղծել խճանկարային պաննո կոլեկտիվ աշխատանքի միջոցով: Տարբեր գույնի թղթերն առանձին նախշազարդել, ապա դրանցով պատրաստել մեկ ընդհանուր խճանկարային աշխատանք:

6. **Աշխատանք բնական նյութերով:** Երեխաներին առաջարկել բուսական և կենդանական աշխարհի պարզագույն ձևերից իրենց նախասիրությամբ պատրաստել ձևավոր նվերներ, հուշանվերներ և բացիկներ: Հարթ և ծավալային, չոր բնական նյութերից պատրաստել դեկորատիվ կոմպոզիցիաներ և օգտագործել տարբեր միջոցառումների ժամանակ սրահները ձևավորելու նպատակով:

3-րդ եռամսյակ (մարտ, ապրիլ, մայիս)

1. **Ծանոթացում կերպարվեստին:** Ծանոթացնել մանկական գրքի նկարազարդումներին՝ օգտագործելով ձեռքի տակ եղած մանկական գրքերը: Սովորեցնել նկատել գրքի ձևավորման առանձնահատկությունները և գրչով, մատիտով, ջրաներկով կատարված նկարների արտահայտչական միջոցները:

2. **Նկարչություն:** Սովորեցնել երևակայությամբ և բնօրինակից պատկերել առարկաներ, բույսեր, խաղալիքներ, ծաղիկներ, ճյուղեր և այլն: Խրախուսել

երեխաներին նկարում արտացոլել գարնանային բնությունից ստացած տպավորությունները՝ սառցահալ, թռչունների վերադարձ, ծաղկող այգի, մարգագետին, մարդկանց աշխատանք և այլն: Սովորեցնել ընտրել թղթի չափսը, ֆոնը և ներկերի գույնը: Գույնը գարնանային երևույթներին համապատասխանող կոլորիտը ներկայացնելու համար: Օգտագործել վառ, կոնտրաստ գույներ և երանգներ: Սովորեցնել նկարել տարբեր նախշեր, որոշակի համաչափությամբ դասավորել ծաղիկները, տերևները, պտուղները: Նկարել ծաղիկներով, ալիքաձև և աղեղնաձև նախշերով, հորինել նախշեր գլխաշորի, ամձեռոցիկի, սրբիչի համար:

3. **Ծեփակերտում:** Դիտել և պլաստիլինով ու կավով բնօրինակից ծեփակերտել մրգեր, հատապտուղներ, բանջարեղեն, ծաղիկներ, խաղալիքներ, տարբեր ընտանի կենդանիներ և այլն: Քառակուսի առարկաների վրա (դեկորատիվ սալիկներ, տակդիր և այլն) նախշեր անել՝ օգտագործելով բուսական ձևերը: Ծեփակերտված առարկաների վրա կատարել նախշեր ազգային նախշազարդումների օրինակով: Ծեփակերտել երեխաների նախընտրած հեքիաթների թեմաներով: Սովորեցնել աշխատանքները չորացնել, ներկել և օգտագործել խաղերի ժամանակ: Կարելի է ներկել ջրաներկով, գուլաշով: Ներկի գույնը չի խամրի և չի թափվի, եթե ներկի մեջ լցվի սոսնձից և կավիճից պատրաստված լուծույթ:

4. **Ապլիկացիա:** Ամրապնդել թղթից տարբեր ձևեր կտրելու հմտությունը: Սովորեցնել կտրելու և փակցնելու միջոցով պատրաստել կոնպոզիցիա (ծաղկած այգի, գարնանային գորգ, բացիկներ, հուշանվերներ, գնացք և այլն), ինչպես անհատապես, այնպես էլ ոչ մեծ խմբերով: Աշխատանքները կատարելիս օգտագործել լրացուցիչ նյութեր՝ թել, կտոր, ծաղկաթերթիկներ և այլն: Թղթի ծալման և կտրման եղանակով պատրաստել տարբեր ինքնաշեն խաղալիքներ՝ լոտոներ, դոմինո: Տարբեր երկրաչափական պատկերներից պատրաստել գլուխկոտրուկներ:

5. **Աշխատանք թղթով:** Սովորեցնել պատրաստել ձուկ, մատնախաղի թատրոնի կերպարներ, վզնոց, հոլ, քամանիվ, աքաղաղ, գորտ, զարդատուփ:

6. **Կառուցողական աշխատանք:** Սովորեցնել կառուցել տարբեր շենքեր, կամուրջներ, բլրակներ, մեքենաներ և այլն: Կառուցել ոչ միայն նմուշի հիման վրա, այլ նաև դաստիարակի խոսքային նկարագրությամբ: Կատարել ավելի բարդ բովանդակություն ունեցող շինություններ՝ փողոց, կենդանաբանական այգի, կայարան, մետրոպոլիտեն, խաղադաշտ և այլն:

ՖԻԶԿՈՒԼՏՈՒՐԱ

Ֆիզիկական դաստիարակության նպատակն է զարգացնել երեխաների շարժողական կարողություններն ու հմտությունները, նպաստել առողջության պահպանմանը և ամրապնդմանը, օրգանիզմի կոփմանը, ճիշտ կեցվածքի ձևավորմանը, առաջացնել հետաքրքրություն երեխային մատչելի շարժողական գործունեության զանազան ձևերի նկատմամբ, ձևավորել անձի բարոյականային հատկանիշներ (ինքնուրույնություն, ակտիվություն, մարդկային փոխհարաբերությունների կուլտուրա) և ֆիզիկական որակներ (ճարպկություն, արագաշարժություն, դիմացկունություն և այլն):

Ֆիզկուլտուրայի ծրագրի թեմատիկ բաշխումն ըստ եռամսյակների և առաջարկվող աշխատանքները

1-ին եռամսյակ (սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, նոյեմբեր)

1. **Քայլք:** Քայլել դահլիճի հրապարակի տարածքով ամբողջ խմբով: Շրջանցել հատակին դրված առարկաները: Քայլքի ընթացքում վերցնել մարզափայտիկներն արկղից և դասավորել ավելի հեռու դրված արկղի մեջ: Քայլել սենյակի պարագծով միաշարքով և զույգերով: Քայլել սենյակի պարագծով՝ ըստ դաստիարակի ազդանշանի փոխելով ուղղությունը (միաշարքով):

ա) Շրջանցել սենյակում (դահլիճում) դասավորված աթոռակները:

բ) Դաստիարակի «դարձի՛ր» ազդանշանով շրջվել և շարունակել քայլքը:

գ) Շարժախաղ՝ «Շրջադարձ շրջանում»:

2. **Վազք:** Վազել միմյանց հետևից դահլիճի (սենյակի) անկյուններով, պարագծով: Ցրված վազք: Օգտվել ամբողջ տարածությունից: «Արագ վերցրո՛ւ-արագ դի՛ր»: **Ցրված** վազքից հետո դաստիարակի ազդանշանով կազմել միաշարք **օղակներ:** Շարժախաղ դաստիարակի ընտրությամբ: Վազել տարբեր տեմպերով (արագ և դանդաղ): Վազք երաժշտության ուղեկցությամբ և թմբուկի հարվածներով:

3. **Հավասարակշռություն:** Քայլքից, վազքից հետո ազդանշանով կանգնել և կատարել որոշ առաջադրանքներ: «Կատարի՛ր ֆիգուրա» (պատկեր): Շարժախաղեր՝ «Բռնոցի», «Զույգերով վազք»; «Փոխենք տեղերը» և այլն: Քայլել մարզանստարանի վրայով: Քայլել հատակին դրված պարանի վրայով: Քայլել հատակին շրջանաձև դրված պարանի վրայով, ավազե պարկը գլխին: Կանգառներ վազքից հետո՝ անսպասելի ազդանշանով:

4. **Ցատկեր:** Թռչկոտել տեղում: Հեռացատկ տեղից (50-60 սմ): Թափավազքից բարձրացատկ (40 սմ): Ցատկ մեկ ոտքով դեպի աջ և ձախ: Կրկնել անցած նյութը և տալ նոր հանձնարարություններ՝ «Կանգնիր մեկ ոտքի վրա», «Մեկ ծափի դեպքում կանգնել, երկուսի դեպքում՝ վազել»:

5. **Նետումներ:** Նետել գնդակը վերև, գետնին, բռնել զույգ ձեռքով, նետել աջ և ձախ ձեռքերով: Բռնել գնդակը 5-8 անգամ՝ առանց զցելու: Նույնը նաև հատակին (գետնին) նետելով: Վարժություններ գնդակով: Գնդակը զցել վեր, գետնին և բռնել զույգ ձեռքով: Խաղեր՝ «Միտանի արագիլ», «Չալիկ-մալիկ» հայկական ժողովրդական խաղեր: Նետել, բռնել գնդակը 5-8 անգամ: Նույնը կատարել՝ գնդակը հատակին հարվածելով: Բարդացնել վարժությունները. նետել գնդակը վեր, ծափ տալ և բռնել, նետել շրջանի կենտրոնում կանգնած ընկերոջը:

6. **Սողանցում-մազլցում:** Սողանցել 60-50 սմ բարձրության վրա ամրացված պարանի տակից: Մազլցել մարզապատի վրա: Մազլցել մարզապատի վրայից, շարժվել փոփոխական քայլքով: Շարժախաղ՝ «Հրշեջները սովորում են» (առաջարկել որպես հրշեջ կատարել վազելու, սողալու, մազլցելու առաջադրանքներ):

7. **Շարուններ:** Շարվել տողանով: Շարվել օղակներով: Շարվել միաշարքով: Ցրված վազքից և միաշարքով քայլքից հետո կազմել շրջան: Խաղ «Ու՞մ օղակը արագ կշարվի»: Առավոտյան մարմնամարզության ժամանակ, քայլքից հետո շարվել միմյանց հետևից: Կրկնել շարունները՝ օղակներով, շրջանաձև միաշարք: Շարվել օղակներով: Շարվել շրջանաձև՝ ձեռքերը կողմ պարզած չափով, առանց ձեռքերը բռնելու:

2-րդ եռամսյակ (ղեկտեմբեր, հունվար, փետրվար)

1. **Քայլք և վազք:** Քայլել և վազել շրջանաձև՝ առանց ձեռքերը բռնելու: Շարժախաղ՝ «Գնդակը վազողին»: Քայլքի ընթացքում ազդանշանով կազմել շրջան և մի քանի շրջաններ: Քայլք զույգերով՝ առանց ձեռքերը բռնելու: Շարժախաղեր՝ «Լսի՛ր ազդանշանը», «Գտի՛ր քեզ զույգ», «Շրջադարձ»:

2. **Հավասարակշռություն:** Քայլքից ու վազքից հետո անսպասելի ազդանշանով կատարել տարբեր խնդիրներ՝ կանգնել մեկ ոտքի վրա, արագ կքանստել, ցրված վազել տարբեր ուղղություններով: Քայլք հատակին զուգահեռ դրված պարանների միջով (15-12 սմ):

3. **Ցատկեր:** Հեռացատկ տեղից ու թափավազքից: Թռչկոտել տեղում՝ փոխելով ոտքերը: Անցած ամսվա նյութերի կրկնություն:

4. **Նետումներ:** Գնդակը նետել միմյանց՝ շրջանաձև և զույգերով 1-2 մ հեռավորության վրա: Խաղեր զույգերով, գնդակի նետում փոքր շրջանով (6-8 երեխա նետում են գնդակը միմյանց՝ առանց գնդակը գետնին զցելու): Գնդակը նետել հեռու և նպատակին: Շարժախաղ՝ «Նետիր օղակի մեջ»: Կրկնել անցած ամսվա նյութերը:

5. **Շարուններ:** Տեղում կանգնած կատարել դարձույթներ աջ, ձախ, ետ: Դաստիարակի ազդանշանով միաշարքից կազմել շրջան (մի քանի փոքր շրջան):

3-րդ եռամսյակ (մարտ, ապրիլ, մայիս)

1. **Քայլք և վազք:** Քայլել և վազել տարբեր ուղղություններով՝ դաստիարակի ցուցումներով: Շարվել տողանով, կազմել շրջան, օղակներ: Շարժախաղ՝ «Փոխե՛ք տեղերը»: Քայլել և վազել զույգերով (հրապարակի եզրերով և շրջանաձև): Ձեռքերը բռնած և առանց բռնելու՝ կատարել շրջադարձ դեպի մյուս կողմը: Վազել շարժվող պարանի տակից: Վազել միմյանց հետևից: Վազել՝ ծնկները վեր բարձրացնելով: Շարժախաղեր՝ «Ձիերը և ձիապանները», «Կառք»:

2. **Հավասարակշռություն:** Քայլել մարզանստարանի վրայով զույգերով (միմյանց ընդառաջ): Քայլել և վազել հորիզոնական և թեք տախտակի վրայով: Կրկնել անցյալ ամիսների նյութերը: Քայլել մարզանստարանի նեղ մասի վրայով՝ ավազով պարկը գլխին:

3. **Ցատկեր:** Ցատկել ցատկապարանով, զույգ և մեկ ոտքով, ցատկել փոփոխական ոտքերով: Անհատական ցատկեր զբոսանքի ժամանակ: Հեռացատկ և բարձրացատկ թափավազքից (70-80 սմ երկարություն, 45 սմ բարձրություն): Շարժախաղեր՝ «Թմբից-թումբ», «Ցատկի՛ր մինչև սահմանագիծը»:

4. **Նետումներ:** Խաղեր գնդակով: Գնդակը գցել վեր, գետնին, բռնել զույգ ձեռքով: Ծափ տալ առջևում, բռնել աջ, ձախ ձեռքով, գնդակի նետում-փոխանցում զույգերով: Նետել գնդակը մինչև դրոշակը: Նետել գնդակը օղակի մեջ: Խաղալ կեզլի, գորողկի, սերսո: Գցել օղակը կանգնակի վրա: Շարժախաղեր նետումներով՝ «Որսորդը և նապաստակը», «Բռնոցի գնդակով», «Գնդակի դպրոց»:

5. **Շարումներ:** Կրկնել անցած ամսվա նյութերը: Բռնել գնդակն առանց գցելու (8-10 անգամ): Շարժախաղ «Ուն օղակը շուտ կշարվի»:

6. **Մագլցում:** Մագլցել մարզապատի վրա: Անցնել մարզապատի մի փեղկից մյուսն՝ առանց մարզաձողը բաց թողնելու: Շարժախաղեր՝ «Արջը և մեղուները», «Կապիկների որսը», «Հրշեջները սովորում են»:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ

Երաժշտական դաստիարակության նպատակն է երեխաների մեջ ձևավորել հետաքրքրություն երաժշտության տարբեր ժանրերի նկատմամբ, զարգացնել երաժշտության ընկալումը, ձևավորել կատարողական ունակություններ, նպաստել ռիթմի ընկալմանը և երաժշտության տակ կատարվող ռիթմիկ շարժումների դրսևորմանը պարերում, երաժշտական խաղերում և այլ իմպրովիզացիոն իրավիճակներում: Երաժշտական դաստիարակությունը նպատակ ունի երեխաներին

հաղորդակից դարձնել ազգային (հայկական ժողովրդական և ազգագրական երաժշտությանը) և համամարդկային երաժշտական մշակույթին, ինչպես նաև ծանոթացնել ազգային (դուդուկ, զուռնա, թառ, քամանչա, դիուլ, քանոն և այլն) և դասական նվագարաններին (դաշնամուր, ջութակ, թավջութակ, սրինգ և այլն): Մանկապարտեզում երաժշտական դաստիարակության ուղղությամբ պետք է իրականացնել հետևյալ աշխատանքները.

1. Երաժշտության ունկնդրում: Դաստիարակել հետաքրքրություն և հուզական վերաբերմունք տարբեր ժանրի երաժշտության նկատմամբ,

2. Երգեցողություն: Ջարգացնել երաժշտության ընկալումը, ծանոթ ստեղծագործություններն ըստ նախանվագի կամ մեղեդու հիշելու և տարբերելու կարողությունը, ճիշտ ձայնակազմավորումը, ձայներանգի մաքրությունը: Երեխաները ձեռք են բերում որոշակի պատկերացում երաժշտական հնչյունի բարձրության, տեմբրի, հնչյունի ուժգնության մասին, երգերում և երաժշտական խաղերում ձգտում են կերպարի արտահայտիչ կատարմանը (վերարտադրմանը): Ձայնաձավալը դո₁ (ռե₁)-սի₁ դո₂

3. Երաժշտառիթմիկ շարժում, պարեր, խաղեր: Ձևավորել երեխաների կատարողական ունակությունները, երաժշտության տակ կատարվող ռիթմիկ շարժումների արտահայտչականությունը, պարերում և երաժշտական խաղերում իմպրովիզացիոն շարժումներ կատարելու կարողությունը:

ՏՈՆԵՐ, ԶՎԱՐՃՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

5-6 տարեկան երեխաների հետ տարվող կրթադաստիարակչական աշխատանքի ծրագրում իրենց ուրույն տեղն են զբաղեցնում գրավիչ ժամանցը, զանազան մարզական զվարճություններն ու տոնահանդեսները:

Աշխարհի ժողովուրդների նկատմամբ դրական վերաբերմունքի, բազմամշակութային դաստիարակության հիմքերը դրվում են ազգային մեջ համամարդկայինը ընդգծելու միջոցով: Երեխայի բարոյագեղագիտական դաստիարակությունը պետք է իրականացվի համընդհանուր, համամարդկային արժեքների հետ շփման միջոցով: Դրանք բացահայտվում են ազգային մշակույթին՝ գրականությանը, արվեստին, ճարտարապետությանը, քանդակագործությանը, ազգային ավանդույթներին, հերոսական պատմությանը, պարերին, երգերին, առածներին, ասացվածքներին երեխայի ծանոթացման ընթացքում: Արվեստի աշխարհն իր բազմազանությամբ և հարստությամբ պետք է կապվի երեխայի կյանքին:

5-6 տարեկան երեխաների բարոյական դաստիարակությունը հիմնականում իրականացվում է առօրյա կյանքում: Երեխայի ամենօրյա զբաղմունքը և նրա գործունեության ձևերը հնարավորություն են տալիս դրսևորել անմիջական վերաբերմունք նրան շրջապատող իրականության նկատմամբ, օգնում են դաստիարակել բարոյականային հատկանիշներ:

Մանկավարժության բազմաթիվ հարցադրումների շարքում առանձնանում է, երեխաների որոշակի տարիքային խմբի համար կազմակերպվող միջոցառումների հարցը: Եթե առաջնորդվենք այն սկզբունքով, որ կրթության մեջ կարևորը երեխայի անհատականությունը պահպանելն է ու նրա ճաշակը զարգացնելը, ապա միջոցառումների կազմակերպումը պահանջում է նոր մոտեցումներ.

- Միջոցառման կազմակերպման անհրաժեշտությունը պետք է հասունանա, այլ ոչ թե պարտադրանք ու հոգս դառնա երեխայի համար: Երեխան պետք է սպասի այդ տոնին:
- Միջոցառումը երեխայի համար պետք է լինի անակնկալներով լի, գրավիչ և հետաքրքիր:
- Միջոցառման նպատակը կարող է լինել երեխայի ձեռքբերումների նշումը, նրա տարբեր հմտությունների զարգացումը (ինքնավստահություն, ազատ շփվելու, ներկայանալու և ներկայացնելու, շրջապատը զգալու և գնահատելու կարողությունը):
- Տոներին, զվարճանքներին ու ծեսերին պետք է մասնակցեն բոլորը: Երեխան անչափ ոգևորվում է, երբ իր կողքին տեսնում է երգող մեծահասակներին և ընկերներին: Երկարատև վարժանքների և փորձերի կարիք չկա: Կարևոր է, որ երեխաները պարզապես միասին նշեն, հաճույք ստանան, պատմեն միմյանց, թե ինչպես են այդ տոները նշում իրենց ընտանիքներում: Այդպիսով նրանք տնից ուսումնական հաստատություն և ուսումնական հաստատությունից տուն են փոխանցում տոնը/ծեսը: Երեխան դառնում է ոչ միայն տեղեկատվություն սպառող, այլ նաև տեղեկատվության աղբյուր:
- Շատ կարևոր է ապահովել երեխայի մասնակցությունը տոնական սեղանների, խորհրդանիշների, նվերների, բացիկների պատրաստմանը:

Երեխաների համար կազմակերպվող յուրաքանչյուր միջոցառում, տոնահանդես, ազգային, եկեղեցական, ժողովրդական տոներին նվիրված ցերեկույթ, մարզական խաղ ու զվարճություն նպաստում է երեխայի գիտելիքների, հիշողության, երևակայության, ստեղծագործ մտքի զարգացմանը և նրա անձի ձևավորմանը:

5-6 տարեկան երեխայի կյանքում հաճելի իրադարձություն է դարձնում ընդունվելը, որին նվիրվում է հատուկ ցերեկույթ (հանդես): Այդ հանդեսին (ցերեկույթին)

երեխաները պատրաստում են իրենց ստեղծագործական աշխատանքների ցուցահանդեսները:

Ստորև ներկայացվող տոները, նշանավոր տարեթվերը, ավանդական միջոցառումները նպատակ ունեն հուշելու մանկավարժներին, թե ինչպես պետք է նախապատրաստվել առաջիկա տոնահանդեսին: Բացի նշված օրերից, յուրաքանչյուր ուսումնական հաստատություն կարող է ունենալ իր ավանդական տոնական օրը, ցուցահանդեսները, թեմատիկ և հաշվետու հանդեսները և այլն:

Յուրաքանչյուր միջոցառում պետք է ունենա իր առանձնահատուկ նպատակը, ձևը և գրավչությունը: Ուստի դաստիարակները միջոցառմանը պետք է նախապատրաստվեն հանգամանորեն՝ հաշվի առնելով տեղական պայմանները, եղած հնարավորությունները:

Տոնացույց

- Երեխաների ծննդյան օրերը:
- Հունվարի 28. Հայոց բանակի օր:
- Փետրվարի 22. Վարդանանց օր:
- Մարտի 8. Մայրիկների տոն: Գարնան տոն:
- Տեառն ընդառաջ:
- Բարեկենդան:
- Ծաղկազարդ կամ ծառազարդ: Նվիրվում է գարնան զարթոնքին:
- Զատիկի տոն:
- Համբարձման տոն:
- Հունիսի 1. Երեխաների պաշտպանության միջազգային օր:
- Հունիսի 15-20. Կարելի է անցկացնել միջոցառումներ՝ նվիրված սաներին դպրոց ճանապարհելուն:
- Սեպտեմբերի 1. Դպրության և գիտության օր:
- Հոկտեմբեր. «Ոսկե աշուն»:
- Հոկտեմբեր. Ուսուցչի օր:
- Սպորտլանդիա (գարնանային, աշնանային):

Բացի նշված օրերից, ավանդաբար անցկացվող միջոցառումներից են՝ «Ցտեսություն, ծնեռ», «Ողջույն, ամառ», «Բերքի տոն», «Թռչնի օր», որոնք պետք է կազմակերպել տարվա համապատասխան եղանակին: Կազմակերպել կարճատև արշավներ, զբոսանքներ ձմռանը, «Առողջության շաբաթներ», «Վազորդի օր»: Հնարավորության դեպքում կազմակերպել դահուկներով կամ սահնակներով մրցույթ և այլն: Նման միջոցառումները պետք է ուղեկցվեն երաժշտությամբ,

համապատասխան կահավորմամբ և զարդարանքով: Երեխաների կյանքում մեծ իրադարձություն են ինքնագործունեության համերգները, տիկնիկային և ստվերային թատրոնները, կինոֆիլմերի և դիաֆիլմերի դիտումները՝ համառոտ և մատչելի բացատրություններով:

ԵՐԵՒԱՅԱԿԵՆՏՐՈՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ

Ուսուցման գործընթացը փոխներգործություն է, որի արդյունավետությունը պայմանավորված է մանկավարժական հաղորդակցման ոճով, երեխաների և մանկավարժների փոխհարաբերությունների որակով: Մանկավարժները երեխաների համար պետք է նախապատրաստեն միջավայր, որտեղ նրանք սովորեն ակտիվ հետազոտության միջոցով՝ փոխգործելով մեծահասակների, երեխաների և նյութերի հետ: Նյութերի և մարդկանց հետ փոխգործողության արդյունքը սովորելն է: Մանկավարժական սկզբունքները և մանկավարժի աշխատանքի ոճը պայմանավորված են հասարակության կողմից ներկայացվող պահանջներից, կրթական համակարգի ռազմավարությունից և գերակա խնդիրներից: Ներկայումս՝ հասարակության զարգացման ժողովրդավարական սկզբունքների հաստատման ճանապարհին, անհրաժեշտություն է դարձել ուսուցման նոր մեթոդների ներդրումը: Այն դարձել է ժամանակի պահանջ: Ետ են մղվել մանկավարժական ինքնիշխան /ավտորիտար/ և հարմարվողական /լիբերալ/ ոճերը, որոնց համապատասխանում էին ուսուցման կարգապահական և հրահանգային մեթոդները:

Բնականաբար, կառուցվող ժողովրդավարական հասարակությունը պիտի նախընտրեր ժողովրդավարական մանկավարժական սկզբունքները և վերանայեր ուսուցման կազմակերպման եղանակը:

Ուսումնական գործընթացի ժողովրդավարացմանը համապատասխանում է ուսուցման երեխայակենտրոն մոդելը: Նշված մոդելի նպատակն է ուսուցման ընթացքում յուրաքանչյուր երեխայի անկրկնելիության և անհատականության բացահայտումը և նրա անձի զարգացման խթանումը:

Երեխայի ակտիվ մասնակցությունը ուսումնառության գործընթացին ապահովելու համար կիրառվում են ուսուցման փոխգործուն մեթոդներ, որոնց միջոցով

- երեխաների հետ երկխոսություն և համագործակցություն է հաստատվում,
- ստեղծվում է փոխըմբռնման մթնոլորտ, որի արդյունքում ուսուցումը կառուցվում է ոչ թե ցուցադրումների և բացատրությունների, այլ ուսումնական գործունեության մեջ բոլոր երեխաների անմիջական ներգրավման միջոցով,

- աշխատանքային պլանը կառուցվում է երեխայի նախասիրությունների և հետաքրքրությունների հիման վրա,
- խրախուսվում է երեխաների ինքնուրույն փորձարարական գործունեությունը,
- ուսուցման ընթացքում շեշտը դրվում է երեխայի ինքնակառավարման կարողության զարգացման վրա (նախկինում ուսուցումը կառավարվում էր մանկավարժի կողմից),
- ուսուցումը կազմակերպվում է համագործակցային մթնոլորտում, ուր և՛ երեխան, և՛ դաստիարակը նույն հարթության վրա են և հանդես են գալիս գործունեության սուբյեկտների դերում: Դաստիարակը խորհրդատու է, ուղղորդող, օգնական և ավագ ընկեր:

Մանկավարժական մոտեցումներ

Վերջին տարիներին կատարված գիտական ուսումնասիրություններն ապացուցում են, որ ուսուցումը խաղային մեթոդներով կազմակերպելու դեպքում երեխան ավելի հեշտ է սովորում և լավ է հասկանում:

Յուրաքանչյուր երեխա անկրկնելի է զարգացման իր անհատական տեմպով, սովորելու իր ուրույն ոճով և ընտանեկան մշակույթով: Երեխաների անհատական առանձնահատկությունները պետք է հաշվի առնվեն ինչպես ուսումնական պլաններ կազմելիս, այնպես էլ նրանց հետ հաղորդակցվելիս: Ուսումնառությունը պետք է համապատասխանի երեխայի զարգացման հնարավորություններին և միաժամանակ խթանի նրա հետաքրքրասիրությունն ու մտածողությունը:

Երեխան սովորում է իրերին ձեռք տալով, դրանք գործածելով, փորձարկելով և մարդկանց հետ շփվելով: Նա սովորում է գործողության միջոցով: Երեխաները ֆիզիկական աշխարհի և սոցիալական հարաբերությունների մասին գիտելիքներ են ձեռք բերում առարկաների և մարդկանց հետ խաղային փոխգործությունների միջոցով:

Թվում է, թե *սովորեցնել* բառը ենթադրում է պատմել կամ ինֆորմացիա հաղորդել: Սակայն 5-6 տարեկան երեխաներին սովորեցնելու ճիշտ ձևը բոլորովին էլ դասախոսելը կամ բանավոր հրահանգներ տալը չէ: Դաստիարակը պետք է ավելի շուտ օգնողի և ուղղորդողի դեր ստանձնի: Օրվա աշխատանքները պլանավորելիս դաստիարակները շեշտը պետք է դնեն խթանող, խրախուսող պարապմունքների և նյութերի վրա: Նրանք պետք է ուշադիր հետևեն երեխաներին, որպեսզի պարզեն, թե

ինչն է նրանց հասկանալի, և ինչը՝ ոչ: Հիմնվելով իրենց դիտարկումների վրա, դաստիարակները պետք է առաջարկեն երեխաների մտածողությունը խթանող հավելյալ առաջադրանքներ:

Երեխաներին կարելի է նույն բանը այնքան կրկնել տալ, մինչև նրանք անսխալ արտասանեն ինֆորմացիայի որոշ հատվածները, ասենք՝ բանաստեղծությունը, այբուբենը կամ մեկից քսան թվերը: Սակայն երեխաների նման պատասխանները չեն նշանակում, թե նրանք ինֆորմացիան հասկացել ու յուրացրել են: Մեխանիկական կրկնությունների միջոցով ակադեմիական գիտելիքներ ձեռք բերելիս, երեխաները չեն կարողանում հետագայում դրանք կիրառել և չեն դրսևորում մտածողության բարձր մակարդակի այնպիսի հմտություններ, ինչպիսիք են վերլուծելը, համեմատելը և պրոբլեմներ լուծելը:

Երեխայի զարգացման կարևորագույն նախապայմանը զարգացման բոլոր ոլորտների՝ ֆիզիկական, սոցիալական, հուզական և իմացական, փոխկապվածությունն է: Մի ոլորտում առաջընթացն ազդում է մյուս ոլորտների առաջընթացի վրա և իր հերթին ենթարկվում դրանց ազդեցությանը: Կարևորագույն նախապայմանը խախտվում է, երբ ուսումնական հաստատությունը շեշտը դնում է իմացական զարգացման վրա՝ նվազեցնելով երեխայի զարգացման մյուս ոլորտների նշանակությունը: Որպեսզի երեխաները յուրացնեն որոշակի ինֆորմացիա, անհրաժեշտ է, որ այն կապված լինի երեխայի կյանքի ու միջավայրի հետ և համապատասխանի նրա զարգացման մակարդակին: Երբ ուսումնասիրվող նյութը կապված է լինում երեխայի իրական կյանքի հետ, դա ոչ միայն նպաստում է նյութի և հասկացությունների ամբողջական ընկալմանը, այլ նաև խթանում է երեխայի հետաքրքրասիրությունը: Երբ երեխաները զգում են, որ սովորածն առնչվում է իրենց կյանքի հետ, ավելի հետևողականորեն են կատարում առաջադրանքը և պատրաստ են լինում սովորելու ավելին:

5-6 տարեկան երեխաների զարգացման առանձնահատկությունները

Երեխաների հետ աշխատող դաստիարակները պետք է հիշեն հետևյալը.

- *Երեխաները ակտիվ սովորողներ են և ուզում են հասկանալ այն աշխարհը, որտեղ ապրում են:*
- *Երեխաների ուսումնառությունը տեղի է ունենում առարկաների, երևույթների հետ շփվելու և կոնկրետ գործողություններ կատարելու միջոցով:*
- *Երեխաները սովորում են խաղի միջոցով:*

- *Իրենց գիտելիքները և արժեքները երեխաները կառուցում են հասակակիցների, ծնողների և այլ մեծահասակների հետ փոխհարաբերությունների, ինչպես նաև ֆիզիկական և հասարակական միջավայրի ակտիվ ուսումնասիրության միջոցով:*
- *Երեխաների մտածողությունը զարգանում է կանխատեսելի փուլերով:*
- *Վաղ ուսումնառությունը և զարգացման ոլորտները սերտորեն փոխկապված են:*
- *Ընտանիքները (ծնողները) երեխայի առաջին և կարևոր ուսուցիչներն են:*
- *Յուրաքանչյուր երեխա եզակի է: Չկա միմյանց նման երկու երեխա: Երեխաների սեփական փորձը, վերաբերմունքը, հմտությունները և սովորելու ոճն ազդում են նրանց ուսումնառության վրա:*

Ուսուցման մեթոդներ

Ուսուցման գործընթացն իրականացվում է տարբեր մեթոդների օգնությամբ: Մեթոդը նպատակին հասնելու միջոց է, ուղի: Այն գործիք է դաստիարակի համար իր կրթադաստիարակչական նպատակներին հասնելու ճանապարհին:

Ներկայումս նախադպրոցական կրթության դիդակտիկայում լայն տարածում են գտել ուսուցման ժամանակակից մեթոդները՝ խաղային, գործնական, ակտիվ ուսուցման մեթոդները: Վերջիններս հայտնի են որպես ինտերակտիվ կամ փոխգործուն մեթոդներ:

Խաղային մեթոդների առավելությունները պայմանավորված են խաղային մթնոլորտի բարձր հուզականությամբ, երեխայի համար խաղի բնական և հոգեհարազատ բնույթով:

Ուսուցանող են խաղի բոլոր տեսակները, որոնք կատարում են երկու կարևոր գործառույթ.

- նպաստում են գիտելիքների ամրապնդմանը և խորացմանը,
- խթանում են նոր գիտելիքների արդյունավետ յուրացումը:

Խաղի յուրաքանչյուր տեսակ երեխայի զարգացմանը նպաստող ուրույն մեթոդ է: Զետաքրքիր խաղային մեթոդ է երևակայական իրադրությունների խաղարկումը, որի ընթացքում երեխան գիտելիքներ և կարողություններ է ձեռք բերում դերային գործողությունների միջոցով:

Ուսուցման գործնական մեթոդների խմբին են դասվում տարատեսակ վարժությունները, փորձերը, հետազոտությունները և մոդելավորումը:

Ակտիվ ուսուցման մեթոդները (փոխգործուն մեթոդները) նպաստում են երեխաների ազատ և ինքնուրույն մտածելու, սեփական կարծիք հայտնելու, պատասխանատու որոշումներ կայացնելու, ընտրություն կատարելու հմտությունների զարգացմանը, ճանաչողական գործընթացում ինքնուրույն կողմնորոշմանը: Այդ մեթոդները զույգերով, խմբով մտավոր աշխատանքի եղանակներն են՝ ուղղված համատեղ որոնումների և մտորումների քննարկմանը, ընդհանուր որոշումների կայացմանն ու իրագործմանը:

Ուսուցման փոխգործուն մեթոդները համապատասխանում են երեխայակենտրոն ուսուցման սկզբունքներին և արդյունավետ են:

Փոխգործուն մեթոդները բացառում են որևէ մեթոդի առաջնայնությունը, գերակայությունը, ինչպես նաև մեկ մեթոդի գերակշռությունը մյուսների նկատմամբ:

Փոխգործուն ուսուցման սկզբունքներն են.

- փոխազդեցությունը, փոխուսուցումը,
- երեխայի ակտիվությունը,
- համագործակցությունը,
- ինքնարտահայտման խրախուսումը,
- հետադարձ կապը:

Փոխգործուն մեթոդների առանձնահատկություններն են.

- երեխայի ինացական գործընթացների կազմակերպումը,
- հետաքրքրությունների բացահայտումը,
- համագործակցային կարողությունների զարգացումը,
- անհատական առանձնահատկությունների բացահայտումը,
- հաղորդակցական ունակությունների ձևավորումը,
- տրամաբանական մտածողության զարգացումը,
- ինքնուրույնության խրախուսումը,
- վերլուծական կարողությունների ձևավորումը:

Փոխգործուն մեթոդների արդյունավետ կիրառման ընդհանուր բանաձևեր չկան: Ցանկացած խումբ, պարապմունք եզակի է և անկրկնելի: Դաստիարակի խնդիրն է ընդհանուր սահմանված մեթոդը հարմարեցնել կոնկրետ իրավիճակին, իր ունեցած մեթոդական զինանոցից ընտրել համապատասխան մեթոդը՝ ելնելով իրականացվող աշխատանքի նպատակներից:

Խաղի դերն ու նշանակությունը

Խաղը երեխայի աշխատանքն է, որի ընթացքում նա ձեռք է բերում չափազանց կարևոր հմտություններ: Դաստիարակները պետք է երեխայի օրվա խաղային հատվածը դիտարկեն որպես ուսումնական ծրագրի շատ կարևոր մաս: Ուսուցանող են խաղի բոլոր տեսակները: Երեխաները շատ բան են սովորում խաղի միջոցով: Խաղի ընթացքում երեխաները ձեռք են բերում հմտություններ, որոնք նրանց համար շատ օգտակար են լինում կյանքի ընթացքում ավելի բարդ հմտություններ յուրացնելիս: Շատ երեխաներ սովորում են, երբ իրենք են ղեկավարում իրենց խաղերը: Խաղի ընթացքում երեխան հաջողության զգացում է ունենում, երբ ներքաշվում է իր իսկ սահմանած առաջադրանքի մեջ, ինչպես օրինակ՝ ընկերոջ հետ միասին ճանապարհի հարթել արգելքների միջով կամ տարբեր ամաններ ջրով լցնել և դատարկել: Նման գործողությունները չպետք է սահմանափակվեն մեծահասակների կողմից ճիշտ կամ սխալ, լավ կամ վատ գնահատականներով: Երեխաները պետք է խաղան իրական առարկաներով և բնական իրավիճակներում, մինչև ի վիճակի կլինեն հասկանալ տառերի, թվերի, այլ խորհրդանիշների նշանակությունը և իմաստը:

Խաղի միջոցով երեխաները սովորում են.

- Մարդկանց, կենդանիներին և առարկաներին բնորոշ հատկանիշները
- Ջարգացնել իրենց ստեղծագործական կարողությունները
- Ջարգացնել պրոբլեմներ լուծելու իրենց հմտությունները
- Սոցիալական հմտություններ (հաղորդակցում, բանակցում, պրոբլեմների լուծում)
- Հմտություններ զարգացման բոլոր ոլորտներում (իմացական, լեզվական, սոցիալ-հուզական, ֆիզիկական),
- Հաճույք զգալ, ուրախանալ:

Նախադպրոցական տարիքում խաղի միջոցով զարգանում են նաև երեխաների սոցիալական շփման հմտությունները: Խաղը հնարավորություն է տալիս համատեղ խաղալ խաղալիքներով և առարկաներով գործնական, կառուցողական և երևակայական խաղերում, սովորել տեքստեր և համագործակցել դերային խաղերում, հերթ պահպանել ու հետևել խաղի կանոններին և այլն: Այս բոլորն ընդլայնում են սոցիալական գիտակցությունը և սոցիալական իմացության զարգացումը:

Աշխատանք զույգերով, ենթախմբերով

Երեխայակենտրոն ուսուցումն ապահովելու և ուսուցման արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով շատ կարևոր է զույգերով և ենթախմբերով համագործակցային աշխատանքների կազմակերպումը: Այն երեխաներին հնարավորություն է տալիս համագործակցել, փոխանակել միմյանց հետ իրենց գիտելիքներն ու փորձը, սովորել միմյանցից, ձգտել հասնելու ընդհանուր նպատակին: Երեխաները հասկանում են, որ իրենց հաջողությունը կախված է խմբի բոլոր անդամների ներդրումից: Նման խմբերին բնորոշ են թիմային աշխատանքի ոգին, ընդհանուր նպատակին հասնելու համար առավելագույնն անելու ցանկությունը, փոխկախվածությունն ու փոխկապվածությունը, սոցիալական փոխազդեցության հմտությունները, խմբի աշխատանքի ընթացքը և արդյունքը մշտապես գնահատելու ու վերանայելու կարողությունը:

Փոքր խմբերով ուսուցումն ունի հետևյալ նպատակները.

- զարգացնում է խնդիրներ լուծելու կարողությունը,
- ձևավորում է հաղորդակցման հմտություն,
- երեխաները սովորում են միմյանցից,
- զարգանում է երեխայի պատասխանատվության զգացումը,
- խթանում է թիմային աշխատանքը,
- ապահով և նպաստավոր միջավայր է ստեղծում գիտելիքներն ու հմտությունները դրսևորելու համար,
- ընձեռում է ակտիվ մասնակցության և ինքնադրսևորման հնարավորություն:

Հարցեր ու հարցադրումներ

Երեխաների մասնակցությունը և ակտիվ ներգրավումն ապահովելու, նրանց մտածողության խթանման և սովորելու հմտությունների զարգացման համար չափազանց կարևոր դեր ունեն առաջադրվող հարցերն ու հարցադրումները: Հարցերը կամ հարցադրումները երեխաների մտածողությունը խթանելու, տեղեկատվությունը հիմնավոր ընկալելու, համակարգելու, ստեղծագործական և քննադատական մտածողությունը զարգացնելու կարևոր գործոն են: Հարցերը պետք է լինեն՝

- հստակ,
- նպատակաուղղված,
- հակիրճ,
- տեղին,
- երեխաների մակարդակին համապատասխան,

- տրամաբանական հաջորդականությամբ,
- մտածելու տեղիք տվող:

Ուսուցման ընթացքում շատ կարևոր է կիրառել երեխայի մտածողությունը խթանող հարցեր, որոնց անվանում ենք **բաց հարցեր**: Ի տարբերություն փակ հարցերի, որոնք նպատակաուղղված են ստուգելու երեխայի հիշողությունը կամ սահմանափակելու պատասխանի ընտրության հնարավորությունը, բաց հարցերը հնարավորություն են տալիս երեխային ազատ մտածելու, սեփական տեսանկյունից հարցերը դիտարկելու և իր կարծիքը հայտնելու:

Փակ հարցերը ենթադրում են մեկ ճիշտ պատասխան, ուստի խորհուրդ չի տրվում այս տիպի հարցերը հաճախ օգտագործել և սահմանափակել երեխայի ինքնարտահայտման հնարավորությունները:

Մանկավարժները պետք է խթանեն երեխայի մտածողության ակտիվությունը բաց հարցերի միջոցով, որոնք չեն ենթադրում միանշանակ պատասխան:

Օրինակ՝

- Ի՞նչ զգացիք երաժշտությունը լսելիս:
- Ի՞նչ է բերում գարունն իր հետ:
- Ինչպե՞ս կօգնեիր հիվանդ տիկնիկին:
- Ինչպիսի՞ ավարտ կառաջարկեիր այս պատմության համար:
- Ի՞նչ կանեիր հերոսի փոխարեն:
- Ինչպե՞ս կբնութագրեիր գլխավոր կերպարին և այլն:

Խորհուրդներ դաստիարակին.

- Համոզվե՛ք, որ երեխաները հասկացել են հարցը:
- Հարցը ձևակերպե՛ք հակիրճ:
- Հարցը ձևակերպե՛ք հստակ:
- Կշռադատե՛ք հարցի բարդությունը և երեխաներից պատասխաններ ստանալու հնարավորությունը:
- Մի՛ տվեք անորոշ հարցեր:
- Մի՛ ուղղորդեք երեխաներին դեպի Ձեր նախընտրած պատասխանը:
- Մի՛ պատասխանեք հարցերին ինքներդ:

ԻՆՏԵԳՐՎԱԾ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ

Նախադպրոցական կրթության կարևոր նպատակներից է երեխաների մեջ սերմանել և մշակել այնպիսի որակներ ու հատկություններ, ինչպիսիք են՝ քննադատական մտածողությունը, հետաքրքրասիրությունը, անմիջականությունը, զարմանքը, երևակայությունը և աշխատանքից գեղագիտական հաճույք ստանալը: Բոլոր երեխաներն ունեն այս հատկությունները փոքր հասակում, բայց հաճախ կորցնում են դրանք կյանքի առաջին տասնամյակում: Մինչդեռ այս հատկությունները կարևոր դեր են խաղում սովորելու գործընթացում: Նշված նպատակին հասնելու ուղին ուսումնառությունը թեմատիկ դասերի միջոցով կազմակերպելն է: Թեմատիկ դասերը կարևորում են գործունեության այն ձևերը, որոնք պահանջում են ինքնուրույն մտածողություն, նախաձեռնություն, համագործակցություն, հնարամտություն, անձնական կարգապահություն, շրջապատում կատարվող փոփոխությունների ճիշտ ընկալում:

Թեմատիկ ուսուցումն ապահովում է երեխայի զարգացման մտավոր, սոցիալական, հուզական, ֆիզիկական և էսթետիկական ոլորտների համակողմանի զարգացումը և չի սահմանափակվում մեկ առանձնացված ոլորտով:

Բազմակողմանի զարգացած, ուսման մեջ հաջող երեխաները մեծանում են հոգատար, աջակցող միջավայրում: Թեմատիկ պարապմունքների ժամանակ դաստիարակը գիտակցաբար այնպես է անում, որ երեխաները զգան մեծահասակների հոգատարությունը, շահագրգռվածությունը երեխաների ուսման հարցում: Երեխաների սովորելու ընթացքում դաստիարակները և ծնողները զրուցում են նրանց հետ՝ ողջ ուշադրությունն ու էներգիան կենտրոնացնելով ուսման բովանդակության վրա: Աստիճանաբար ավելի ծավալուն և անկեղծ դարձող երկխոսությունների միջոցով նրանք զարգացնում են երեխաների մտածողությունը: Այսպիսի մթնոլորտը զարգացնում է երեխաների մտավոր և լեզվական ունակությունները և ինքնավստահություն է ներշնչում նոր ձեռք բերած գիտելիքները կիրառելու համար:

Թեմատիկ ուսուցումից բոլորն էլ շահում են: Ծնողները ներգրավվում են կատարվող տարբեր աշխատանքների մեջ և տեղյակ են, թե ինչ են անում իրենց երեխաները: Մանկավարժներին ոգևորում են պարապմունքների նոր բովանդակությունը և նոր մեթոդներ կիրառելու համար ստեղծված գրավիչ հնարավորությունները: Երեխաներն, իրենց հերթին, դառնում են գիտակ, ինքնատիպ մտածողներ, որոնց թույլ է տրվում նոր ձևերով դրսևորել իրենց գիտելիքները: Երբ այսպիսի համալիր ուսուցումը մանրակրկիտ պլանավորվում և իրականացվում է, ապա արդյունքում երեխաները դրսևորվում են հետևյալ հատկանիշները.

- հոգատար են միմյանց նկատմամբ,
- հետաքրքիր կապեր են ստեղծում,
- կատարելագործում են իրենց շփման և երկխոսության հմտությունները,
- ձևավորվում են որպես համայնքի անդամներ:

Ի՞նչ է թեմատիկ ուսուցումը

Թեմատիկ ուսուցումը ենթադրում է ուսումնական ծրագրի տարբեր բաժինների միջև կապերի ստեղծում՝ մեկ հետաքրքիր նյութ ուսումնասիրելու միջոցով, որի մեջ ամփոփված են բովանդակային միավորներ ծրագրի տարբեր բաժիններից: Թեմատիկ ուսուցման ծրագիրն այնպես է կազմված, որ երեխաները տեսնում և հասկանում են առարկայական ոլորտների միջև եղած կապերը և նրանց կապը կյանքի հետ:

Թեմատիկ ուսուցումը հնարավորություն է տալիս մանկավարժին՝ ծրագիրը կազմակերպել երեխաների համար հետաքրքրություն ներկայացնող թեմաների, խնդիրների կամ կենսական հարցերի շուրջ: Թեմատիկ ուսուցումը միջառարկայական է, ինչպիսին ինքը՝ կյանքն է: Այս փաստը երեխաների համար անմիջապես նշանակալի է դառնում, երբ լուծելու համար նրանց է ներկայացվում մի «իսկական» խնդիր կամ էլ ուսումնասիրության ենթակա մի նոր գաղափար:

Ուսումնասիրվող թեմայի կամ ծրագրի մեջ երեխայի հետաքրքրություններին կենտրոնական տեղ հատկացնելով՝ ապահովվում է երեխաների շահագրգռվածությունն ու հետաքրքրասիրությունը թեմայի նկատմամբ: Թեմատիկ դասի ծրագրման ժամանակ մանկավարժը պետք է հաշվի առնի հետևյալը.

- Արդյո՞ք թեման համապատասխանում է երեխաների հետաքրքրություններին:
- Ընտրած թեման նպաստո՞ւմ է երևակայության ու ստեղծագործական մտածողության խթանմանը:
- Չնարավո՞ր է ընտրած թեման անցնել այնպես, որ ապահովվի բազմամակարդակ մասնակցությունը, և միաժամանակ յուրաքանչյուր երեխայի գործադրած ջանքը պսակվի հաջողությամբ:
- Երեխաները հնարավորություն կունենա՞ն համագործակցելու և որոշակի պատասխանատվություն կրելու:
- Երեխաները հնարավորություն կունենա՞ն ավելացնելու իրենց գիտելիքները և փորձը առարկաների, մարդկանց և իրենց շրջապատում տեղի ունեցող իրադարձությունների վերաբերյալ:

Գրավոր պլանավորման կարևորությունը

Դաստիարակներն իրենց պլանները կազմելիս կարող են օգտագործել տարբեր եղանակներ: Ոմանք նախընտրում են օգտագործել օրացույցներ, որտեղ նշվում են շաբաթվա կամ ամսվա կարևոր աշխատանքներն ու իրադարձությունները: Մյուսներն օգտագործում են աղյուսակներ, որոնց վերին հորիզոնական տողում գրում են աշխատանքային կենտրոնի անվանումը, առաջին ուղղաձիգ տողում՝ ամսաթիվը, իսկ համապատասխան վանդակներում՝ գործունեության տեսակներն ու իրադարձությունները: Որոշ դաստիարակներ անհատական պլան են կազմում՝ հատուկ նպատակներ և նախասիրություններ ունեցող երեխաների զարգացումն ապահովելու համար: Պլանում կարող են լինել նաև միայն նշումներ շաբաթվա ընթացքում իրականացվելիք աշխատանքների, պահանջվող նյութերի և դաստիարակի պարտականությունների վերաբերյալ:

Գրավոր պլաններն օգնում են համակարգել աշխատանքը, նրանցում նշվում են աշխատանքային կենտրոններում կատարվելիք լրացուցիչ փոփոխությունները և գրանցվում իրականացրած բոլոր աշխատանքները: Գրավոր պլանները օգտակար տեղեկություններ են տալիս նաև մանկավարժական կազմին օգնող այցելուներին:

Օգտագործվող մեկ այլ եղանակ է պլանավորման ցանցաձև գծապատկերումը: Այն մի տեսանելի սխեմա է, որում ներկայացվում է թեմաների և աշխատանքային կենտրոնների միջև եղած կապը: Ծրագրային ցանցում կարելի է նաև ներառել երեխաների գիտելիքներն ու նրանց գաղափարները:

ՊԱՍՏԻԱՐԱԿԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՅԱՆՁՆԵՐ

Ստորև թվարկվում են այն հիմնական տարրերը, որոնցով որոշվում է, թե ինչ պետք է իմանա և կարողանա անել նախադպրոցական տարիքի երեխաների հետ աշխատող յուրաքանչյուր դաստիարակ:

1. Երեխաների համար ստեղծում և պահպանում է ապահով, անվտանգ, առողջ և զարգացնող ֆիզիկական և սոցիալական միջավայր, որտեղ երեխան կարող է բավարարել իր հետաքրքրությունները, պահանջմունքները: Նա անընդհատ հարստացնում է, ավելի բազմազան է դարձնում այդ միջավայրը՝ օգտագործելով նաև գործունեության ընթացքում երեխաների ստեղծած նյութերը: Այդ գործում նրան օգնում են ծնողական համայնքը, մյուս աշխատողները:
2. Կազմում և իրականացնում է երեխաների զարգացումը խթանող ուսումնական պլան, որը ներառում է երեխաների ուսումնառության և զարգացման բոլոր ոլորտները:
3. Նպաստում է երեխայի համակողմանի զարգացմանը՝ նրա հետ հաստատելով համագործակցային հարաբերություններ և կիրառելով զարգացմանը նպաստող մեթոդներ և մոտեցումներ:
4. Ընտանիքների հետ ստեղծում և պահպանում է դրական և արդյունավետ հարաբերություններ:
5. Նպաստում է յուրաքանչյուր երեխայի զարգացմանը և ուսումնառությանը՝ հաշվի առնելով նրա ընտանեկան մշակույթը:
6. Դիտարկում, հետազոտում է երեխայի գործունեությունը և համապատասխան եզրահանգումներ անում, պարզում է երեխայի հետաքրքրությունների շրջանակը և դրան համապատասխան կազմակերպում, ուղղորդում է երեխայի գործունեությունը: Հավաքած տեղեկություններն օգտագործում է ուսումնական գործընթացի և ծրագրի պլանավորման և անհատականացման ընթացքում: Ամեն օր նախապես ճշտում է հաջորդ օրվա խնդիրները, դրանց իրագործման միջոցներն ու մեթոդները:
7. Խրախուսում է երեխային, մղում ավելին անելու՝ դրանով նպաստելով նրա առաջընթացին, զարգացմանը, ինքնավստահությանը, հնարավորությունների լիարժեք բացահայտմանը:
8. Երեխայի գործունեության ակտիվ մասնակիցն է. խաղընկերը, օգնականը: Դաստիարակում է ոչ թե խոսքով ու քարոզներով, այլ երեխայի հետ խաղում է, շփվում, օրինակ է ծառայում, ապրում է նրա հետ՝ ստեղծելով ազատ գործելու միջավայր և զարգացման ու ինքնադաստիարակման հնարավորություն:

9. Հարգում է երեխայի ազատությունը, արժանապատվությունը, կարծիքը և ընձեռում է ընտրության տարբեր հնարավորություններ:
10. Իր գործողությունների միջոցով մոդելավորում և երեխաների մեջ զարգացնում է հմտություններ, որոնք նպաստում են երեխայի ինքնուրույնությանը, անկաշկանդ, անվտանգ գործողություններին, դիմացիներն լսելու և նրա կարծիքը հարգելու ունակությունների ձևավորմանն ու զարգացմանը:
11. Նպաստում է երեխայի ստեղծագործական երևակայության զարգացմանը:

***Դաստիարակին անհրաժեշտ
մասնագիտական հմտությունները***

1. Ցուցաբերում է վաղ մանկության զարգացման վերաբերյալ խորը գիտելիքներ և կիրառում է դրանք երեխաների հետ աշխատանքի ընթացքում:
2. Տիրապետում է մանկավարժական առաջադեմ տեխնոլոգիաներին, մեթոդներին:
3. Գրագետ է, ազատ տիրապետում է հայերեն գրավոր և բանավոր խոսքին:
4. Կարողանում է գրավոր և բանավոր հաղորդակցվել օտար լեզվով (օրինակ՝ ռուսերեն, անգլերեն):
5. Կարողանում է աշխատել համակարգչով, օգտվել համացանցից:
6. Կարողանում է հմտորեն օգտվել կենցաղային տեխնիկայից (հեռուստացույց, DVD, ֆոտոխցիկ և այլն):
7. Ճկուն է մտածում, հարգում է իր սաների ազատությունը:
8. Նախաձեռնող է, պրպտող, ստեղծող-ստեղծագործող:
9. Տիրապետում է նախակրթարանում ուսուցանվող ողջ գրական և բանահյուսական նյութին, երգերին:

Մասնագիտական զարգացումը

1. Դրսևորում է վաղ մանկության մանկավարժի մասնագիտության խոր ըմբռնում և շարունակաբար բարելավում է մասնագիտական որակավորումները:
2. Դիմում և մասնակցում է մասնագիտական որակավորման բարձրացման սեմինարներին, դասընթացներին:
3. Ջբաղվում է հետազոտական աշխատանքով:
4. Ջբաղվում է ինքնակրթությամբ:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԵՏ

Երեխայի կրթադաստիարակչական գործում առաջնային դեր ունի ընտանիքը: Դրական համագործակցությունը երեխայի շուրջ ստեղծում է մի միջավայր, որտեղ ընտանիքներն, ուսումնական հաստատությունը և համայնքը համատեղ աշխատում են երեխաների կրթությանն ու դաստիարակությանն ուղղված ընդհանուր նպատակներին հասնելու համար: Մանկավարժների և ընտանիքների միջև դրական հաղորդակցությունն արդյունավետ ուսումնական մթնոլորտ է ստեղծում երեխաների համար: Երեխայի ընտանիքի անդամները նրա առաջին ուսուցիչներն են: Մինչև նախադպրոցական ծառայություն հաճախելը երեխաները շատ բան են սովորում ընտանիքում՝ սկսած բաժակով խմելուց մինչև ընթերցանություն: Ընտանիքի անդամներն են երեխաների համար կենսականորեն կարևոր որոշումներ ընդունում, շրջապատում նրանց սիրով, կրթում և դաստիարակում: Նրանք շատ լավ են ճանաչում իրենց երեխաներին և գործում դեր ունեն նրանց դաստիարակության գործընթացում: Երեխաներն իրենց վրա կրում են ընտանիքի ազդեցությունը, ուստի դաստիարակները պետք է լրջորեն հաշվի առնի այդ փաստը և երեխաների հետ աշխատելիս ամրապնդեն կապն ընտանիքների հետ՝ նկատի ունենալով դրանց առանձնահատկությունները և տարբերությունները:

Ընտանիքի անդամներին ընձեռվում են ուսումնական հաստատությունում իրենց երեխայի կրթադաստիարակչական աշխատանքներին մասնակցելու տարբեր հնարավորություններ: Նրանք կրթական հաստատության ցանկալի հյուրերն են, և շատ խրախուսելի է նրանց գիտելիքների և փորձի կիրառումը տարբեր ուսումնական և կազմակերպչական նպատակներով: Օրինակ՝ փայտամշակման, կարի և խոհանոցային աշխատանքներում, ընթերցանության և արվեստի պարապմունքներին, միջոցառումների և էքսկուրսիաների ժամանակ կարելի է օգտագործել ընտանիքի անդամների ներուժը: Ծնողների տրամադրվածությունն ապահովելը սկսվում է մանկավարժական կազմի հետ առաջին իսկ հանդիպումից: Հարգալից վերաբերմունքը, աշխատանքի սկզբունքների, ընթացակարգի, նպատակների և գործողությունների վերաբերյալ քննարկումները մեծապես նպաստում են ընտանիքների ներգրավմանը երեխաների ուսումնակրթական գործընթացին:

Հարկ է բացատրել հենց սկզբից, որ նրանց մասնակցությունը պարապմունքներին շատ օգտակար է թե՛ դաստիարակների, թե՛ երեխաների համար: Ընտանիքի անդամների նպատակային ներգրավումը պահանջում է ժամանակ, պլանավորում և պատկերացում ընտանիքի անդամների հետաքրքրությունների ու հնարավորությունների մասին: Ծնողներին անհրաժեշտ է նախապես ծանոթացնել կատարվելիք աշխատանքներին, իմանալ նրանց նախասիրությունները, մասնագիտական

հնարավորությունները, աշխատանքային ծանրաբեռնվածությունը և այլն: Մասնակցության ձևերը ներկայացնող ցուցակի կամ հարցաթերթիկի միջոցով կարելի է պարզել, թե ինչով և ինչպես է ընտանիքը ցանկանում օգնել դաստիարակին: Ծնողների հետ աշխատանքը պետք է իրականացվի կազմակերպված, նախնական պայմանավորվածությամբ, որպեսզի այն չկրի ձևական բնույթ և լինի արդյունավետ բոլոր կողմերի համար:

Անհրաժեշտ է հստակ պլանավորել, թե ինչպես պետք է ընտանիքները ներգրավվեն կրթական գործընթացում: Ուսումնական հաստատության աշխատակազմի և ընտանիքների միջև համագործակցային և փոխգործուն հարաբերություններ կառուցելու համար էական նշանակություն ունեն հարգանքը և վստահությունը երեխայի և նրա ընտանիքի անդամների հանդեպ: Շատ կարևոր է ընդունել ընտանիքների անդամների բացառիկ դերը:

Դրույթներ ծնողների հետ աշխատելու վերաբերյալ

- Ծնողներին պարապմունքների և կազմակերպչական աշխատանքների մեջ ներգրավելու համար օգտագործե՛ք բազմատեսակ ձևեր: Եղեք ստեղծագործ և ճկուն:
- Ժողովները և հանդիպումները կազմակերպե՛ք ծնողների համար հարմար ժամերի:
- Թույլ տվե՛ք, որ ընտանիքն ինքը որոշի, թե ինչպես կարող է լավագույն ձևով մասնակցել գործին:
- Եղե՛ք համբերատար:
- Հենվե՛ք երեխաների և ընտանիքի ուժեղ կողմերի վրա և արձագանքեք դրականորեն:
- Պահպանե՛ք գաղտնիությունը:

Անհատականացված ուսուցում ապահովելու համար մանկավարժը պետք է մշտական կապի մեջ լինի երեխայի ընտանիքի հետ: Նրա պարտականությունն է հաստատել և պահպանել ամուր կապեր ընտանիքի հետ: Ներկայացված հարցաթերթի օրինակներում նկարագրված են ծնողների ներգրավման և նրանց հետ համագործակցության տարբեր ուղիներ: Ծնողական ժողովների և ընտանիքի անդամների հետ այլ հանդիպումների ընթացքում դաստիարակն անպայման պետք է անդրադառնա երեխայի համակողմանի զարգացման կարևորությանը և առանձին ներկայացնի զարգացման յուրաքանչյուր ոլորտն ըստ 5-6 տարեկան երեխաների զարգացման չափորոշիչների: Երեխայի զարգացման առաջընթացի ու կարիքների վե-

րաբերյալ քննարկումները և տեղեկությունների փոխանակումը օգտակար են և՛ ընտանիքի անդամների, և՛ դաստիարակների համար:

Որքան ավելի սերտ և արդյունավետ լինի ուսումնական հաստատություն-ընտանիք կապը, այնքան ավելի մեծ աջակցություն կստանան երեխաները՝ ուսումնառության և դաստիարակության ընթացքն ավելի դրական և արդյունավետ կազմակերպելու առումով:

Ընտանիքի անդամներին պետք է առաջարկվեն ուսումնական հաստատության կյանքին մասնակցելու տարատեսակ հնարավորություններ: Ընտանիքին հարմար ժամանակ տնային այցելություններ կազմակերպելը հնարավորություն է տալիս դաստիարակներին ծանոթանալու երեխաներին և ընտանիքներին նրանց հարազատ միջավայրում:

Հաղորդակցություն ընտանիքների հետ

- Ուսումնական հաստատությունը երկկողմանի, բաց և մատչելի հաղորդակցություն պետք է ապահովի, որտեղ ընտանիքները և համայնքի անդամները կարևորվում են որպես ներուժ և որոշում կայացնողներ:

- Ընտանիքի անդամներին տեղեկություններ են տրամադրվում երեխաների հետ իրականացվող աշխատանքների և երեխաներից ունեցած ակնկալիքների վերաբերյալ: Ծնողներին պետք է տեղյակ պահել, թե ինչպես կարող են նրանք շարունակել աշխատանքները տանը:

- Ծնողների համար կազմակերպել ծնողական կրթության դասընթացներ՝ հիմնված ընտանիքների կարիքների և հետաքրքրությունների վրա: Դասընթացներում ներառել տեղեկություններ երեխայի տարիքային զարգացման, կարգապահության և այլ հարցերի վերաբերյալ:

- Տեղեկություններ հավաքել երեխայի և ընտանիքի մասին մինչև երեխայի նախադպրոցական ծառայություն հաճախելը և տարվա ընթացքում պարբերաբար վերանայել դրանք տնային այցելությունների, հանդիպումների, ոչ պաշտոնական զրույցների և հեռախոսազրույցների միջոցով:

- Տարեկան երկու անգամ գրավոր ներկայացնել յուրաքանչյուր երեխայի առաջընթացը և ծնողներին տեղեկություններ հաղորդել:

- Երեխայի առաջընթացի վերաբերյալ համապատասխան տեղեկություններ (օրինակ՝ երեխայի թղթապանակը, դաստիարակի նշումները) տրամադրել այն դպրոցին, ուր հաճախելու է երեխան:

Աջակցություն ընտանիքներին

- Ռեսուրսներ տրամադրել ընտանիքի անդամներին երեխայի սոցիալական, հուզական, ֆիզիկական և ինացական զարգացումը ապահովելու համար (օրինակ՝ երեխաների համար կարդալու գրքերի ցանկ, խաղերի տեսակներ, քննարկումներ):
- Նպաստել ծնողների միջև համագործակցության զարգացմանը (օրինակ՝ ամենամսյա հանդիպումներ, խաղեր մեծահասակների համար, ձեռքի աշխատանքների ցուցադրումներ):
- Ընտանիքների համար տարբեր միջոցառումներ կազմակերպել օրվա տարբեր ժամերին, որպեսզի հնարավորինս շատ ընտանիքների անդամներ կարողանան մասնակցել:

Ընտանիքի մասնակցության որոշարկման ձև

Ծնողի անուն, ազգանուն _____

Երեխայի անուն, ազգանուն _____

Հարգելի՛ պարոն/տիկին,

Ուրախ ենք, որ Ձեր երեխան այս տարի հաճախելու է մեր ուսումնական հաստատությունը: Սիրով ակնկալում ենք Ձեր համագործակցությունը: Մենք խրախուսում ենք ընտանիքների առավելագույն ներգրավումը մեր ծրագրում: Որպեսզի ավելի ստույգ պատկերացում կազմենք այն մասին, թե ինչով կցանկանայիք մեզ օգնել, խնդրում ենք ստորև բերված ցանկում ընդգծել Ձեր հետաքրքրության ոլորտները:
Շատ շնորհակալություն:

Կարող եմ/ցանկանում եմ/ հետևյալ կերպ աջակցել ուսումնական ծրագրին.

- Հաճախել ամենամսյա ծնողական հանդիպումներին
- Աշխատել խմբասենյակում
- Մասնակցել մանկապարտեզից դուրս իրականացվող աշխատանքներին:

Եթե դրական եք պատասխանել, ապա նշված գործունեության ձևերից որի՞ն կուզենայիք մասնակցել երեխաների հետ միասին.

- ընթերցանություն
- արվեստ
- երաժշտություն
- գլուխկոտրուկներ
- կառուցել կամ նյութեր պատրաստել (բացօթյա սարքավորումներ, տիկնիկի հագուստներ և այլն)
- օգնել արշավների և էքսկուրսիաների ժամանակ
- մասնակցել հատուկ միջոցառումների կազմակերպմանը (ծննդյան օրեր, տոնակատարություններ)
- աշխատել մանկավարժական կազմի հետ՝ խմբի խաղային գործունեության համար նոր աշխատանքներ մշակելու նպատակով
- նյութեր տրամադրել խմբասենյակին

Ընտանիքի հետ համագործակցության ձևեր

1. Այցելություններ տուն

Մանկավարժական անձնակազմից որևէ մեկը այցելում է տուն՝ տեսնելու և ճանաչելու երեխային և նրա ընտանիքն իրենց միջավայրում:

2. Երեխային հաստատություն բերելու և տուն տանելու ընթացքում ընկած ժամանակը

Ուսուցանող թիմը կարող է այնպես կազմել ժամատախտակը, որ երեխային հաստատություն բերելու և տուն տանելու ընթացքում եղած ժամանակը օգտագործվի ծնողների հետ ոչ պաշտոնական հաղորդակցություն ապահովելու համար:

3. Հեռախոսային զանգեր

Կարելի է հատուկ նպատակով զանգահարել կամ ամիսը մեկ անգամ զանգահարել յուրաքանչյուր ընտանիքի՝ պարզապես կապը պահպանելու համար:

4. Ծնողական և մանկավարժական ժողովներ

Ժողովներն այն պաշտոնական հանդիպումներն են, որոնք նպատակ ունեն քննարկելու երեխաների առաջադիմությունը, և ծնողներին հնարավորություն են տալիս կիսելու իրենց գաղափարներն ու մտահոգությունները: Ժողովները կարող են օգտակար լինել երեխայի անհատական պլանների կազմման և քննարկման համար:

Եթե ժամանակի պակասի պատճառով չի հաջողվում անմիջական հաղորդակցումը, կամ եթե չկա հեռախոս, ընտանիքների և մանկավարժների միջև կապը պահպանելու համար կարող են օգտագործվել գրավոր հաղորդակցման որոշ ձևեր: Գրավոր տեղեկատվություն հաղորդելիս պետք է վստահ լինեք, որ մյուս կողմը ստացել է տեղեկատվությունը: Ստորև բերված են գրավոր հաղորդակցման որոշ տեսակներ:

5. Բրոշյուրներ

Բրոշյուրները կարող են օգնել ծնողներին ծանոթանալ ծրագրին: Բրոշյուրները կարող են հակիրճ նկարագրել ծրագրի էությունն ու նպատակները և ընդհանուր տեղեկատվություն տալ դրա մասին:

6. Շարաքական գրություններ

Ամեն շաբաթ մի առանձին գրություն կարելի է ուղարկել յուրաքանչյուր ընտանիքի՝ տեղեկացնելու համար իրենց երեխայի նախընտրելի գործունեության տեսակի մասին, ինչպես նաև որևէ այլ տեղեկություն հաղորդելու համար:

7. Ոչ պաշտոնական գրություններ

Մանկավարժական կազմը կարող է երեխայի հետ տուն ուղարկել կարճ գրություններ, որպեսզի ընտանիքի անդամներին տեղեկացնի երեխայի հմտությունների ձեռքբերման կամ որևէ այլ իրականացված գործունեության մասին, ինչպես նաև շնորհակալություն հայտնի նրանց ուսումնական հաստատությանն աջակցելու համար: Ընտանիքի անդամները նույնպես կարող են մանկավարժներին ուղարկել գրություններ՝ իրենց երախտագիտությունը հայտնելու կամ որևէ խնդրանք հաղորդելու համար:

8. Անհատական գրառումների գրքույկներ

Գրառումների գրքույկները կարող են ամեն օր տնից հաստատություն և հակառակ ուղղությամբ ուղարկվել՝ ընթացիկ տեղեկատվությունը միմյանց հաղորդելու նպատակով: Ընտանիքները կարող են նախազգուշացնել մանկավարժներին հատուկ իրադարձությունների, օրինակ՝ ծննդյան տոների, նոր աշխատանքի հնարավորության, ճանապարհորդությունների, այցելությունների մասին:

9. Պատի տեղեկատվական թերթեր

Պատի տեղեկատվական թերթը կարող է օգտակար լինել ընտանիքներին՝ միշտ թարմ տեղեկատվություն հաղորդելով նրանց ժողովների ու հատուկ իրադարձությունների, ամենօրյա պարապմունքների բաշխման ցանկի, ընտանիքների համար նախատեսված միջոցառումների, ինչպես նաև ընդհանուր առմամբ ուսումնական հաստատության անցուղարձի մասին:

10. Առաջարկությունների տուփեր

Ծնողներին առաջարկվում է իրենց մտքերը, մտահոգությունները, առաջարկությունները և հարցերը գրավոր ներկայացնել մանկավարժական կոլեկտիվի անդամներին հատուկ տուփի միջոցով, որը տեղադրվում է նկատելի տեղում:

Ծնողները խմբասենյակում

Ծնողները խմբասենյակում կարող են ունենալ տարբեր դերեր: Նրանք կարող են կատարել բազմաթիվ պաշտոնական և ոչ պաշտոնական պարտականություններ: Ստորև ներկայացված են այդ պարտականություններից մի քանիսը, որպեսզի ծնողները ընտրելու հնարավորություն ունենան:

1. Այցելուներ

Ծնողներին պետք է խրախուսել մտնել խմբասենյակ, որտեղ նրանք կարող են դիտել ու խաղալ իրենց երեխաների հետ:

2. Կամավորներ

Ծնողների հնտությունները և գիտելիքները կարելի է օգտագործել խմբասենյակում երեխաների հետ զբաղվելու ժամանակ: Նրանք կարող են օգնել մանկավարժներին որոշակի գործունեության ժամանակ, նրանց հետ միասին կատարել որոշ աշխատանքներ, օգնել խմբասենյակը դասավորելիս և ձևավորելիս: Որոշ ծնողներ կարող են օգնել՝ էքսկուրսիաների համար փոխադրամիջոցներ կամ խմբասենյակի համար նյութեր տրամադրելով:

Ուսումնական ծրագրով նախատեսված որոշակի գործունեության տեսակներ՝ ուղղված ծնողներին

1. Ծնողների կողմից միմյանց աջակցելու փորձեր:

Կարելի է հանդիպումներ կազմակերպել փորձառու և սկսնակ ծնողների հետ՝ նպատակ ունենալով օգնել նրանց կողմնորոշմանը կամ պարզապես շփվելու հնարավորություն ստեղծել:

2. Տեղեկատվություն ծնողների համար:

Ծնողներին կարելի է տեղեկատվություն տրամադրել ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող թեմաների շուրջ, օրինակ՝ երեխայի զարգացման, ընթերցանության, կարգապահության վերաբերյալ: Այդպիսի գործունեությունը կարող է կազմակերպվել և՛ դաստիարակների, և՛ ծնողների կողմից:

3. Միջոցառումներ ծնողների և դաստիարակների համար:

Որոշ միջոցառումներ կարելի է պլանավորել բացառապես հասարակական նպատակներով, օրինակ՝ քաջալերել ծնողներին և դաստիարակներին ժամանակ տրամադրել հանգստի, միմյանց հետ ծանոթանալու և շփվելու համար:

4. Գրադարաններ:

Ծրագրի շրջանակներում կարող է կազմակերպվել հետաքրքիր գրքերի, հոդվածների, բրոշյուրների, տեսաժապավենների և ձայներիզների հավաքագրում, որոնք ծնողները կարող են որոշ ժամանակով վերցնել և օգտագործել:

Համոզվե՛ք, որ ընտանիքները գիտակցում են, որ իրենց մասնակցությունը խմբասենյակում և ներգրավումը տարբեր աշխատանքներում ողջունելի է և բարձր է գնահատվում: Հենց սկզբից քննարկեք, թե ինչպես պետք է պահպանեք կապը միմյանց հետ:

Ծնողների ներգրավման գործընթացը կարող է նորություն լինել ձեր մանկավարժական կոլեկտիվի և ընտանիքների համար, ուստի պետք է նկատի ունենալ, որ նոր հարաբերությունների հաստատումը ժամանակ է պահանջում: Ծնողների ներգրավումը կարող է կատարվել աստիճանաբար՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում: Ընտանիքների ներգրավումը խրախուսելու համար

- **Պահպանե՛ք սերտ կապ:**

Համոզվեք, որ մանկավարժական կոլեկտիվի անդամը զրուցում է յուրաքանչյուր երեխայի ծնողների հետ առնվազն շաբաթը մեկ անգամ:

- **Փորձե՛ք ներգրավել ողջ ընտանիքին:**

Երբեմն հայրերը դուրս են մնում երեխաների համար իրականացվող ծրագրերից: Ստեղծագործաբար որոնեք տարբերակներ՝ հայրերին, եղբայրներին, քույրերին և ընտանիքի մյուս անդամներին ներգրավելու համար:

Բացի վերոհիշյալ ձևերից, ընտանիքի հետ համագործակցությունը կարող է իրականացվել նաև այլ պաշտոնական ձևերով, ինչպիսիք են՝ կլոր սեղանների անցկացումը, տարբեր թեմատիկ քննարկումները, ծնողների համար բաց դիտումների կազմակերպումը, խորհրդատվական հանդիպումները, բաց դռների օրերը, ցուցահանդեսները, անհատական զրույցները, ծնողական կրթությունը և այլն:

ԵՐԵՒԱՅԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ԳՆԱՅԱՏՈՒՄ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅՔՆԵՐ

Անհատական և խմբային առաջադիմության նորմատիվային թեստերի օգտագործումը սովորաբար սխալ է ցածր տարիքի երեխաների զարգացումը գնահատելու համար: Այդպիսի գործիքները նպատակաուղղված չեն բացահայտելու, թե երեխաները ինչպես են սովորում, ինչպես կարող են իրենց սովորածը կիրառել իրական կյանքում, կամ ինչպես են թեստերի արդյունքները կապվում դաստիարակի դասավանդման նպատակներին և պարապմունքների պլանավորմանը: Սակայն, թեև ստանդարտ նորմատիվային թեստերը չեն կիրառվում ցածր տարիքի երեխաների անհատական առաջադիմությունը գնահատելու համար, դա չի նշանակում, որ նրանց առաջընթացը գնահատելու կարիք չկա: Նրանց գնահատումը պետք է կազմի ուսումնառության բնական և շարունակական մասը, իսկ գնահատման միջոցները պետք է բավարարեն երեխայի զարգացմանը համապատասխանող նույն չափորոշիչներին: 5-6 տարեկան երեխայի առաջադիմությունը գնահատելիս, նրա առաջընթացը պետք է հիմնականում համեմատվի իր նախկին մակարդակի հետ, ինչպես նաև քննադատական մտածողության զարգացմանն ուղղված չափորոշիչների հետ: Պետք չէ երեխային համեմատել այլ երեխաների հետ, հատկապես, երբ գնահատումը հիմնվում է նորմատիվային թեստերի արդյունքների վրա: Չափանիշների վրա հիմնված դասակարգումը կարելի է օգտագործել երեխայի անհատական առաջադիմությունը պետական չափորոշիչների հետ համեմատելու համար: Նման համեմատությունը նպաստում է երեխայի ընդհանուր առաջադիմությունը և չի առաջացնում մրցակցություն զարգացման տարբեր մակարդակներում գտնվող երեխաների (կամ նրանց ծնողների) միջև:

Նախադպրոցական տարիքի երեխայի զարգացման անհատական գնահատման ամենախմաստալից մոտեցումը նրա առաջադիմության շարունակական դիտարկումն է դաստիարակների և ծնողների կողմից: Այդ դիտարկումները կատարվում են երեխայի զարգացման բոլոր ոլորտներում՝ սոցիալական, հուզական, ֆիզիկական և իմացական: Առաջադիմության գրանցման գծապատկերները և երեխաների աշխատանքների թղթապանակներն ավելի լավ են արտացոլում երեխայի առաջընթացի բովանդակալից և բազմակողմանի պատկերը, քան որևէ ստանդատ թեստի արդյունքները: Երեխաների առաջադիմության վերաբերյալ մանկավարժների նկարագրական հաշվետվությունները նույնպես շատ ավելի օգտակար են, քան թվանշանները կամ այլ սիմվոլներով արտահայտված գնահատականները:

Նման դիտարկումները և գնահատումները հանրագումարային տեսքով նպատակահարմար է կատարել տարին երկու անգամ: Նկարագրական հաշվետվությունները ներկայացնում են տեղեկություններ, որոնք կարող են օգտագործվել ինչպես ծնողների կողմից՝ երեխաներին տանը օգնելու, այնպես էլ ուսումնական հաստատությունում ծրագրային խնդիրներ լուծելու նպատակով: Գնահատումը պետք օգնի բացահայտել, արձանագրել, հաշվառել, վերլուծել կրթադաստիարակչական աշխատանքներում երեխաների ուսուցման, դաստիարակության առաջընթացը, նրանց ձեռքբերումներն ու դժվարությունները, երեխաների զարգացման ոլորտների բովանդակային բաղադրիչների իրականացման մակարդակը, նրանց կողմից դրանց յուրացման աստիճանի փուլային գնահատումը:

Ցածր տարիքի երեխաների գնահատումը շարունակական գործընթաց է: Նախ որոշվում է, թե ինչ տեղեկատվություն է անհրաժեշտ վաղ ուսումնառության մասին: Այնուհետև խմբասենյակում հավաքվում են փաստեր, որոնք նկարագրվում, մեկնաբանվում և օգտագործվում են ուսուցման արդյունավետ պլանավորման նպատակով: Այդ փաստերը կարող են ներառել երեխաների զրույցների գրանցումները, երեխաների նկարած և կառուցած աշխատանքները, ինչպես նաև երեխայի վարքագիծը նկարագրող լուսանկարները և հպանցիկ գրառումները: Փաստագրումը, որը գնահատման գործընթացի նախնական փուլն է, նպատակաուղղված է ուսումնառության վերաբերյալ փաստերի հավաքագրմանը և օբյեկտիվ, առանց մեկնաբանությունների նկարագրությանը:

Ցածր տարիքի երեխաների դաստիարակները չպետք է շտապեն գնահատել երեխաներին: Նրանք պետք է սահմանեն ուսուցման նպատակները, հավաքեն երեխաների խոսքի գրանցումներ և աշխատանքների նմուշներ և միայն դրանից հետո նկարագրեն այդ փաստերն ու վերանայեն դրանք իրենց գործընկերների հետ: Այդ փաստերը կապելով ուսուցման նպատակների հետ և հենվելով կատարված բացահայտումների վրա, կարելի է մշակել նոր ծրագրային ռազմավարություններ և առաջադրել նոր հարցեր երեխայի ուսումնառության վերաբերյալ: Ջգուշորեն կատարված փաստագրումը և գնահատումը կարող են խորացնել դաստիարակների պատկերացումները երեխաների կանոնավոր զարգացման, որոշակի խմբերում երեխաների կարիքների մասին և կիզորացնեն մանկավարժների կարողությունները (տես դիտարկման թերթիկ #1, #2, #3):

2. Գնահատման հիմնական նպատակը

Դիտարկումը, գնահատումը տեղեկատվություն հավաքելու, վերլուծելու և դրա հիման վրա երեխաների կրթության, զարգացման, խնամքի, գործունեության ձևերի իրականացման բովանդակային և կազմակերպչական արդյունքներն ընդհանրացնելու, վերահսկելու գործընթաց է:

Ցածր տարիքի երեխաների առաջխաղացման գնահատման գլխավոր նպատակն է օգնել դաստիարակներին բարելավել ուսուցման և դաստիարակության գործընթացի որակն ու բարձրացնել արդյունավետությունը, պլանավորել համապատասխան աշխատանքներ անհատ երեխայի կամ երեխաների խմբերի համար:

Գնահատման գործընթացը պետք է՝

- հիմնվի երեխայի զարգացման վերաբերյալ փաստերի բազմազան ձևերի վրա,
- կատարվի որոշակի ժամանակահատվածում,
- արտացոլի դաստիարակի կողմից երեխաների խմբերի և առանձին երեխաների կարիքների ընթացումը,
- ապահովի նրբանկատություն յուրաքանչյուր երեխայի հատուկ կարիքների, մշակութային առանձնահատկության, սովորելու ոճի և զարգացման մակարդակի նկատմամբ:

Գնահատումից ստացված տեղեկատվությունը պետք է՝

- կապված լինի զարգացման մակարդակին համապատասխանող ուսուցման նպատակներին,
- խորացնի երեխայի զարգացման ընթացումը,
- ապահովի այնպիսի տեղեկատվություն, որն ուղղակիորեն կարելի է կիրառել ուսուցման և դաստիարակության պլանավորման համար,
- հնարավոր լինի քննարկել երեխայի ընտանիքի անդամների և որոշ չափով նաև երեխայի հետ:

3. Գնահատման գործընթացի կարևորությունը մանկավարժի մասնագիտական զարգացման տեսանկյունից

Օգտագործելով փաստագրումը և գնահատումը դաստիարակները, մեծացնում են իրենց հետևյալ մասնագիտական կարողությունները.

- դասավանդում են ավելի արդյունավետ՝ կիրառելով փոխգործուն մեթոդներ, որոնք խթանում են երեխայի զարգացումը,

- ավելի հեշտ և արդյունավետ են պլանավորում և որոշումներ կայացնում (օրինակ՝ ինչպե՞ս դասավորել խմբասենյակը, ո՞րը պետք է լինի հաջորդ աշխատանքը, ի՞նչ հարցեր տալ, ի՞նչ նյութեր ապահովել, ինչպե՞ս խթանել յուրաքանչյուր երեխայի զարգացումը և այլն),

- բավարարում են խմբի որոշ երեխաների հատուկ կարիքները և հետաքրքրությունները,

- կարողանում են բազմազան ռազմավարություններ կիրառել,

- որոշում են, թե երեխաները ո՞ր մեթոդներով են ավելի լավ սովորում:

Գնահատման գործընթացը կարող է օգնել նաև փոքր երեխաներին կարևորել ուսումնառությունը, քանի որ նրանք տեսնում են, թե որքան ակտիվորեն է դաստիարակը փաստագրում իրենց ուսումնառության արդյունքները:

4. Թղթապանակի գնահատում

Թղթապանակը երեխաների աշխատանքների սիստեմատիկ հավաքածուն է, որտեղ ներկայացված են նաև դաստիարակի մեկնաբանություններն այն մասին, թե ինչպես են աշխատանքների այդ օրինակները և խոսքի գրանցումները արտացոլում երեխայի առաջխաղացումը դեպի նախատեսված ուսուցման նպատակներ: Թղթապանակի բովանդակությունը պետք է հստակ արտահայտի ուսուցման նպատակները, լուսաբանի և փաստագրի երեխայի զարգացումը որոշակի ժամանակահատվածում:

Ռազմավարություններ Թղթապանակի գնահատման համար

- Որոշե՛ք զարգացման այն ոլորտները, որոնք պետք է գնահատել (օրինակ՝ խոսք և լեզու, վաղ գրաճանաչություն, երևակայություն, հարաբերությունները հասակակիցների հետ և այլն)

- Որոշե՛ք այն փաստաթղթերը, որոնք լավագույնս կարտացոլեն երեխայի զարգացումը (օրինակ՝ նկարներ, ձեռքի աշխատանք, լուսանկարներ, թելադրված պատմվածքներ, ընտրված գրքեր, մանկավարժի գրառումներ, ձայնագրություններ, զծապատկերներ, ստուգաթերթեր և այլն):

- Երեխաների օգնությամբ ստեղծե՛ք աշխատանքների նմուշօրինակների կանոնավոր հավաքածու: Այդ նմուշօրինակները պետք է արտացոլեն զարգացման ոլորտների այն ամբողջական ծավալը, որը երեխաները կարող են կատարել:

- Մշակե՛ք երեխաների աշխատանքների նմուշօրինակները պահելու հարմար ձև:

- Քննարկե՞ք փաստաթղթերը գործընկերների հետ, որպեսզի լրացուցիչ կարծիք ստանաք երեխայի զարգացման մասին:

- Կապ ստեղծե՞ք երեխաների աշխատանքների և ուսուցման նպատակների միջև:

- Որոշե՞ք, թե ի՞նչ բացթողումներ կան զարգացման ոլորտներում:

- Հավաքե՞ք այնպիսի տվյալներ, որոնք հստակ և հասկանալի կլինեն բոլորի համար:

5. Դիտարկում

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների դիտարկումը չափազանց կարևոր է ճիշտ փաստագրման և գնահատման համար: Դիտարկումն այնպիսի հմտություն է, որը պետք է դաստիարակի մեջ զարգացնել և կատարելագործել ժամանակի ընթացքում: Երեխաներին դիտարկելիս մանկավարժները կարող են օգտվել հետևյալ միջոցներից՝ գնահատման թերթիկներ, լուսանկարներ, նկարագրական շարադրանքներ, հպանցիկ գրառումներ, տեսաերիզներ, գրառման մատյաններ, անհատ երեխաների հետ կամ խմբային զրույցներ: Դիտարկումը պետք է լինի նպատակադրված: Որպես խմբասենյակում կատարվող առօրյա աշխատանքների մաս՝ դիտարկումը համարվում է գնահատման ամենաարժանահավատ ձև: Յուրաքանչյուր երեխայի իրական բնութագիրը ստեղծելու համար պետք է դիտարկել, թե երեխաներն ամեն օր ինչ են անում:

Ի՞նչ դիտարկել

- Վարքագծային օրինաչափություններ, որոնք արտացոլում են որոշակի բան սովորելու, հետազոտելու կամ ուսումնասիրելու շարժառիթները:

- Պրոբլեմներ լուծելու ռազմավարությունները:

- Առանձնանալը և մեկուսանալը (օրինակ՝ պարզել երեխայի տեղը խմբում):

- Երեխայի հիմնական հակումները (օրինակ՝ պարզել և թվարկել երեխայի հետաքրքրությունների ոլորտները):

Ինչպե՞ս դիտարկել

- Դիտարկե՞ք կանոնավոր հաճախականությամբ և որոշակի նպատակով:

- Դիտարկե՞ք երեխաներին օրվա տարբեր ժամերին:

- Դիտարկե՞ք երեխաներին ուսումնական հաստատության տարբեր տեղերում:

- Դիտարկե՛ք երեխային, երբ նա գտնվում է սովորական վիճակում (ոչ անսովոր վարքագիծ դրսևորելիս կամ իր համար վատ օրերին):

Ծնողները

Երեխայի օբյեկտիվ և արժանահավատ գնահատման հարցում ծնողները պետք է լինեն դաստիարակի գործընկերը: Հետևյալ գործելակերպը կօգնի խրախուսել ծնողների մասնակցությունը երեխայի գնահատման գործընթացին.

- Երեխային գնահատելիս ընդգծե՛ք դրականը:
- Կատարե՛ք գնահատման հարցում/զրույց այն մասին, թե ինչպիսին է երեխայի առօրյա հաղորդակցությունը ծնողների հետ:
 - Բացատրե՛ք գնահատման մոտեցումները ծնողական ժողովի կամ սեմինարի ժամանակ:
 - Հստակորեն ներկայացրե՛ք ստանդարտացված թեստերի և արժանահավատ գնահատման միջև եղած տարբերությունները:
 - Գնահատման մասին նամակ գրե՛ք և ուղարկե՛ք ընտանիքներին:
 - Ցույց տվե՛ք, որ հարգում և բարձր եք գնահատում ծնողների դերը երեխայի վարքի և առաջադիմության հարցում:
 - Ձեր նկատառումները և մեկնաբանությունները հիմնավորե՛ք այնպիսի փաստաթղթերով, որոնք ցույց կտան, թե երեխան ինչ հաջողությունների է հասել որոշակի ժամանակահատվածում:

Երեխաները

Բոլորը՝ ներառյալ երեխան, ունեն իրենց տեսակետը երեխայի կարողությունների, նախասիրությունների, առաջադիմության մասին:

Երեխաներին իրենց գնահատման գործընթացում արդյունավետ ընդգրկելու համար.

- դիտարկե՛ք և փաստագրե՛ք այն, ինչ երեխան ասում և անում է: Հաճախ այնպիսի պատահական արտահայտությունները, ինչպես օրինակ՝ «Իմ հասակը անցյալ ծննդյանս օրը այնքան էր, իսկ հիմա՝ այսքան», վկայում են, որ երեխաները կարողանում են գնահատել, թե իրենք ինչ կարող են անել և ինչպես են փոխվում,
- հարցրե՛ք երեխաներին իրենց մասին: Նրանք Ձեզ կպատմեն, թե իրենք ի՞նչ են անում և ի՞նչ չեն սիրում անել: Որոշ երեխաներ կարող են նախընտրել դա անել մի առանձնացված տեղում, որտեղ իրենք կարող են ամբողջովին լինել Ձեր

ուշադրության կենտրոնում, իսկ այլ երեխաներ կարող են պատասխանել և մասնակցել ոչ պաշտոնական քննարկումներին մյուսների ներկայությամբ,

- խնդրե՞ք երեխաներին գնահատել իրենց աշխատանքները: Օրինակ, առաջարկեք նրան օգնել Ձեզ որոշելու, թե ո՞ր աշխատանքը պետք է ներառվի թղթապանակում: Հարգեք նրանց ընտրությունը և կարծիքը իրենց աշխատանքների մասին,

- թույլ տվե՞ք երեխաներին ժամանակ առ ժամանակ լուսանկարելու իրենց ամենասիրած աշխատանքը: Նրանք կարող են պաստառ պատրաստել՝ ցուցադրելու համար թղթապանակի համար իրենց կողմից հատուկ ընտրված նկարները:

*Դիտարկման թերթիկ #1 (կարելի է փոխել, կրճատել, ավելացնել անհրաժեշտ այլ
ցուցիչներ)*

Դաստիարակների դիտարկումների հարցաթերթիկ

Երեխայի անունը, ազգանունը _____

Դիտարկման ամսաթիվը _____ ժամը _____

Դիտարկողի անունը, ազգանունը _____

Նշե՛ք այն գործողությունները, որոնք երեխան կատարում է: Գծիկ դրե՛ք այն գործողությունների դիմաց, որոնց կատարումը չի նկատվում: Համապատասխան կետի դիմաց շարադրեք այդ կապակցությամբ Ձեր ունեցած նկատառումներն ու որակական տվյալները:

Ջարգացման ոլորտներ

Խոսքի զարգացում

Խոսում է երեխաների հետ _____

Խոսում է մեծահասակների հետ _____

Երեխայի խոսքը հասկանալի է _____

Գործածում է ավարտուն նախադասություններ _____

Խաղի ժամանակ արտահայտում է իր մտքերը _____

Հանդես է գալիս որպես զրույցի նախածեռնող _____

Ջգացումներն արտահայտում է բառերի միջոցով _____

Ընկալման հմտություններ (տեսողական և լսողական)

Նկատում է նոր նյութերը կամ խաղալիքները _____

ճանաչում է սեփական անվան գրությունը _____

Տարբերում է տարածված ձայների տեսակները _____

Լսում և հասկանում է ցուցումները _____

Լսում և մեկնաբանում է պատմությունները _____

Մասնակցում է երաժշտության հետ կապված խաղերին _____

Խոշոր շարժողական հմտություններ

Երկու ոտքով ցատկում է առարկայի վրայով _____

Փայտածողի վրա պահպանում է հավասարակշռությունը _____

Աստիճաններով հեշտությամբ է վեր ու վար է անում _____

Գնդակ է նետում _____

Նետումների ժամանակ մշտապես նույն ձեռքն է օգտագործում _____

Ուտքով հարվածում է գնդակին _____
Հարվածելիս մշտապես նույն ուտքն է օգտագործում _____
Վազում է առանց ընկնելու _____
Առանց դժվարության քշում է անվավոր խաղալիքներ _____
Մազլցում և իջնում է սահառախտակից _____

Մանր շարժողական հմտություններ

Կոճկում և արձակում է հագուստը _____
Բացում և փակում է հագուստի ճարմանդը _____
Թելի վրա է անցկացնում ուլունքներ կամ այլ փոքր առարկաներ _____
Լուծում է գլուխկոտրուկներ _____
Կարողանում է գծել առարկայի ուրվագիծը _____
Լավ է աշխատում մկրատով _____
Նկարում է պարզունակ պատկերներ _____
Կարողանում է մեխ խփել փայտի մեջ _____
Առանց էական օգնության՝ գործածում է խոհանոցային սպասքը _____

Իմացական հմտություններ

Հարցեր է տալիս թեմայի վերաբերյալ _____
Ճիշտ հաշվում է մինչև 20-ը _____
Ճանաչում է տառերից ու թվերից մի քանիսը _____
Տեսակավորում է առարկաներն ըստ չափի, ձևի և գույնի _____
Դրսևորում է նախասիրություններ _____
Դերային խաղերում կարողանում է մտնել դերի մեջ _____
Հետաքրքրություն է ցուցաբերում գրքերի նկատմամբ _____
Խաղաղեկորներով շենքեր է կառուցում _____

Առօրյա գործելակերպ

Առանց դժվարության ընտրում է աշխատանքային կենտրոն _____
Սկսած գործողությունը հասցնում է ավարտին _____
Հեշտորեն է անցնում աշխատանքային մեկ կենտրոնից մյուսը _____
Հեշտությամբ է ընդգրկվում երեխաների հետ խաղի մեջ _____
Հետևում է աշխատանքային կանոններին _____
Մասնակցում է մեծ խմբերով կազմակերպվող միջոցառումներին _____
Կարողանում է ինքնուրույն օգտվել զուգարանից/լվացարանից/ _____
Ուտում է գրեթե ամեն տեսակի կերակուր _____
Հաճույքով է գնում բացօթյա պարապմունքների _____

Կարողանում է հանգստանալ _____

Սոցիալական և հուզական հմտություններ

Չեշտությամբ շփվում է մյուս երեխաների հետ _____

Չեշտությամբ շփվում է մեծահասակների հետ _____

Կարողանում է խաղալիքները տալ մյուսներին _____

Կարողանում է պահպանել հերթականությունը _____

Բարկությունը պատշաճ ձևերով է արտահայտում _____

Ունի մեկ կամ ավելի մոտիկ ընկեր/ներ _____

Օգնում է խաղալիքները կամ սպասքը հավաքելիս _____

Միանում է խմբային խաղերին _____

Աշխատում է երկու կամ երեք երեխայի հետ փոքր խմբում _____

Կարող է ասել իր անունը, ազգանունը _____

Ջրույցի ժամանակ նայում է խոսակցին _____

Ջգուշությամբ է վարվում նյութերի հետ _____

Ծնողից բաժանվում է առանց լացի _____

Մեծ մասամբ ժպտուն և ուրախ է _____

Չազվադեպ է խանգարում ուրիշների աշխատանքին _____

Գոհունակություն է դրսևորում սեփական հաջողությունների առիթով _____

Ձեռնարկում է նոր խաղեր _____

Կենդանիներից կամ միջատներից անհարկի վախ չունի _____

Երեխայի առողջությունը

Չազվադեպ է բացակայում _____

Չազվադեպ է հիվանդանում _____

Դիմացկուն է _____

Ընդհանուր առմամբ առողջ տեսք ունի _____

Ալերգիաներ չեն նկատվում կամ սակավաթիվ են _____

Չազվադեպ է գանգատվում վատ ինքնազգացողությունից _____

Նշե՛ք նաև երեխայի նախընտրած զբաղմունքները:

Թվարկե՛ք երեխայի սիրած գրքերն ու պատմվածքները:

Այլ նշումներ:

Մաթեմատիկա

Անունը, ազգանունը _____ Ամսաթիվ _____

ՉՄԵՌ

Մ	Հ	Ե

ԳԱՐՈՒՆ

Մ	Հ	Ե

Օգտագործված հապավումներ Մ – միշտ Հ - հազվադեպ Ե- երբեք
ուսումնասիրում և համեմատում է (ավելի մեծ, ավելի փոքր, նույն տեսակի, տարբեր լինելը և այլն)
դասավորում և տեսակավորում է նյութերը
տարբերում և փորձեր է կատարում երկրաչափական պատկերների հետ
հաշվում է մասնիկները
թվերը համապատասխանեցնում է առարկաների հավաքածուներին

Մեկնաբանություններ.

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ, ՑԱՆԿԵՐ

*Մեկամյա գործունեության ընթացքում առաջարկվող
պարտադիր մանկական գրականության ցանկ*

Ա. Խնկոյան		
1. Անտերև ծառը 2. Քամի 3. Գարուն 4. Գիշեր 5. Ճանճը 6. Բկլիկ ձկնիկը	7. Փիսիկը 8. Չմեռ 9. Բզեզ 10. Աքաղաղ 11. Մեղու 12. Ծառը	13. Ծիծեռնակ 14. Մկների ժողովը 15. Գայլն ու գառը 16. Պոչատ աղվեսը 17. Պապն ու շաղգամը
Ղ. Աղայան		
1. Ամիսներ և չորս եղանակ 2. Այդ երբ է լինում 3. Հնձվորները	4. Հրավերը 5. Ծիտն ու բազեն	6. Առավոտը գյուղում
Հ. Թումանյան		
1. Տերևաթափ 2. Աշուն 3. Արտուտիկ 4. Փիտոն 5. Ծիտիկի օրորքը 6. Շունը 7. Աղվեսն եկավ 8. Փիսիկի գանգատը	9. Լուսաբացին 10. Առաջին ձյունը 11. Ճամփորդներ 12. Անհաղթ աքլորը 13. Սուտասանը 14. Պոչատ աղվեսը 15. Ծիտը 16. Երկինքը փուլ է գալիս	17. Շունն ու կատուն 18. Ծաղիկները 19. Բարեկենդան 20. Սուտլիկ որսկան 21. Չախորդ Փանոսը 22. Քաջ Նազարը
Դ. Դեմիրճյան		
6. Պուլպուլ մկնիկը		

Լրացուցիչ գեղարվեստական գրականության ցանկ

1-ին եռամսյակ

Երեխաներին պատմելու և ընթերցելու համար.

Ղազարոս Աղայան «Մեղուն ու աղավնին»

Խաչատուր Աբովյան «Վատ ընկերը»

Նանսեն Միքայելյան «Աշնան նկար»

Երվանդ Պետրոսյան «Քամին ու փուչիկը»

Յուրի Սահակյան «Պայման»

Լաուրա Պողոսյան «Տառերի գրույցը»

Արտահայտիչ արտասանություն

Ղազարոս Աղայան «Ամիսներ և չորս եղանակ», «Այդ ե՞րբ է լինում», «Հնձվորները», «Հրավերը»

Պարույր Սևակ «Ուղտն ու ծիտը»

Հովհաննես Շիրազ «Ի՞նչ դառնալ»

Հայրապետ Հայրապետյան «Աշուն», «Աշնան երգը»

Գրիգոր Եղիկյան «Փուշը»

Սիլվա Կապուտիկյան «Շինարար Լևիկը», «Իմ հայրենիքը»

Վիկտոր Վարդանյան «Շինարար Աբելը»

Սուրեն Սուրադյան «Տատն ու թռռը»

Լիպարիտ Սարգսյան «Լորին»

Երվանդ Պետրոսյան «Երգ բառերի մասին», «Բարև, բարև, բարև»

Գեղեցիկ Մովսիսյան «Օ»,

Էդուարդ Միլիտոսյան «Լուսակիրը»:

Վերապատմում

Հովհաննես Թումանյան «Գառնիկ ախպեր»

Վախթանգ Անանյան «Միջօրեին»

Սիլվա Կապուտիկյան «Այս գիրքը լավ կպահեն»

Գեղեցիկ Մովսիսյան «Ի՞նչ պատահեց, երբ Սիմաֆորը քնեց»

Կոստանտին Ուշինսկի «Չորս ցանկություն»

Լև Տոլստոյ «Առյուծն ու շնիկը»

2-րդ եռամսյակ

Երեխաներին պատմելու և ընթերցելու համար

Պարույր Սևակ «Շունն ու գայլը»

Գրիգոր Եղիկյան «Տոնածառի հանդեսում»

Ավետիք Իսահակյան «Երջանիկ խրճիթը», «Բարեսիրտ շունը»

Վիկտոր Վարդանյան «Տնակը», «Ծիտը»

Ժնևա Կոնդակչյան «Ծիտիկին»

Սուրեն Սուրադյան «Հացթուխը»

Լիպարիտ Սարգսյան «Աստղիկ տատը»

Արտահայտիչ արտասանություն

Սիլվա Կապուտիկյան «Իմ սահնակը», «Ինձ լավ լսիր, ա՛յ տիկնիկ», «Երգ հայրենիքիս մասին»,

Սուրեն Սուրադյան «Սահմանապահ մեծ եղբայրս»,

Երվանդ Պետրոսյան «Լիներ մի կատու ու լիներ մի շուն», «Իմ երգը», «Գարուն»

Յուրի Սահակյան «Խոստոստ–մոստոստ»
Լաուրա Պողոսյան «Նոր տարի»
Գեղեցիկ Մովսիսյան «Տատիկներին»

Վերապատմում

Ստեփան Զորյան «Ճանապարհորդ Ջեկոն», «Դուրովի փիղը»
Սիմակ «Գիշերն անտառում»
Կոստանտին Ուշինսկի «Աղվեսն ու գայլը»
Լև Տոլստոյ «Ճնճղուկներն ու ծիծեռնակները»:

Ստեղծագործական պատմում

«Իմ սիրելի խաղալիքը», «Մի անգամ...», «Իմ ընտանիքը», «Իմ շնիկը» թեմաներով պատմվածքների հորինում:

3-րդ եռամսյակ

Երեխաներին պատմելու և ընթերցելու համար

Պարույր Սևակ «Արագիլը»
Հովհաննես Շիրազ «Փոքրիկ հովիվը»
Ս. Օրբելյան «Մայր ծիծեռնակը»
Սիլվա Կապուտիկյան «Ավոյի ծիլը»
Ժնևա Կոնդակչյան «Խելոք տղան,
Պատվական Խաչատրյան «Ծառի խնդրանքը»

Արտահայտիչ արտասանություն

Գևորգ Դողոխյան «Մանուշակ»,
Հայրապետ Հայրապետյան «Ձնծաղիկ», «Մայիս», «Գարնան երգը», «Սարյակի տունը»,
Սարմեն «Մանուկների աշխարհը»
Վազգեն Տալյան «Մայրիկիս օգնեն»
Մկրտիչ Կորյուն «Վարդաբույր մայիս», «Լորիկ»
Հակոբ Աղաբաբ «Ձնծաղիկ»
Գրիգոր Եղիկյան «Ձատիկը»
Գուրգեն Գաբրիելյան «Ամպիկի երգը»
Սուրեն Մուրադյան «Իմ մայրիկը»
Էդուարդ Միլիտոսյան «Ձանգակածաղիկ»
Էդուարդ Ավագյան «Բողբոջը», «Անձրևը»
Լիպարիտ Սարգսյան «Մեր այգուն»
Լաուրա Պողոսյան «Գետակ»
Յուրի Սահակյան «Անձրև»

Գեղեցիկ Մովսիսյան «Գարուն»

Վերապատմում

Ղազարոս Աղայան «Կենդանիների վեճը»,

Կռիլով «Գայլն ու գառը»

Հովհաննես Թումանյան «Ոսկու կարասը», «Լեզուն կտրած ծիտիկը»

Ստեփան Զորյան «Շամոն», «Մի գիշեր անտառում»

Աղասի Այվազյան «Ճնճղուկը»

Ն.Նաիրյան «Անտառի աստղերը»

Գեղեցիկ Մովսիսյան «Տատիկի գնահատականը», «Ձվերը զատիկի համար»

Միխայիլ Պրիշվին «Անձրևը»

Երաշխավորված երաժշտական ստեղծագործությունների ցանկ

1-ին եռամսյակ (սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, նոյեմբեր)

1. Երաժշտության ունկնդրում

- Մեր Հայրենիք - Հայաստանի Հանրապետության օրհներգ - *երաժշտ.՝ Բ.Կանաչյանի, խոսք՝ Մ.Նալբանդյանի*
- Մանկական նվագներ (12 պիես ժողովրդական թեմաներով) - *երաժշտ.՝ Կոմիտասի*
- Կլոր պար - *երաժշտ.՝ Գ.Չթյանի*
- Թզուկ - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի*
- Աշնան երգ - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ս.Սկրտչյանի*
- Տիկնիկի հիվանդությունը - *երաժշտ.՝ Պ.Չայկովսկու*
- Ուրախ – տխուր - *երաժշտ.՝ Լ.Բեթհովենի*
- Աշնան երգ - *երաժշտ.՝ Ռ.Մելիքյանի, խոսք՝ Հ.Թումանյանի*
- Լուսինեի օրորը - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի*
- Վարդագույն աղջիկների պարը - *երաժշտ.՝ Ա.Խաչատրյանի*
- Երեք արջուկներ - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի*

2. Երգեցողություն

- Փայտե ձիուկ - *երաժշտ.՝ Կոմիտասի*
- Ուրախ առավոտ - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- Որ մեծանամ - *երաժշտ.՝ Ս.Սարուխանյանի, խոսք՝ Ս.Կապուտիկյանի*
- Արևազօծ ծաղկանոց - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ս.Մուրադյանի*
- Առվակ - *երաժշտ.՝ Է.Միհրանյանի*

- Կարծո՞ւմ եք, թե կատակ է - երաժշտ.՝ *Ս.Սարուխանյանի, խոսք՝ Ս.Կապուտիկյանի*
- Անուշ խաղող - երաժշտ. և խոսք՝ *Ա.Մովսիսյանի*
- Երևանի աշունը - երաժշտ. և խոսք՝ *Ա.Մովսիսյանի*
- Tirre - lirra - lirra - *Ֆրանսիական երգ*

Հայկական ժողովրդական երգեր

- Հայրենի հող - *երաժշտ.՝ ժողովրդական, խոսք՝ Ս.Կապուտիկյանի*
- Անձրև, անձրև
- Ծաղիկ ջան - *երաժշտ.՝ ժողովրդական, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- Խորոտ է - *երաժշտ.՝ ժողովրդական, խոսք՝ Ն. Միքայելյանի*
- Արև -արև

3. Երաժշտառիթմիկ շարժում, պարեր

- Քայլերգ - *երաժշտ.՝ Ռ.Շումանի*
- Քայլերգ - *երաժշտ.՝ Ս.Պրոկոֆևի*
- Խումար - *երաժշտ.՝ Կոմիտասի*
- Նուբար - նուբար - *երաժշտ.՝ ժողովրդական*
- Հայկական շուրջպար - *երաժշտ.՝ ժողովրդական*
- Հոյ նազան - *երաժշտ.՝ ժողովրդական*
- Շալախո - *երաժշտ.՝ ժողովրդական*
- Վեր - վերի - *երաժշտ.՝ ժողովրդական (Հոպ թռի, Հոյ նարե)*

Խաղեր

- Շլդիկ - մլդիկ նապաստակ - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Լ.Պողոսյանի*
- Արջն ու երեխաները - (*«Լեռնային արքայի քարայրում»*) *երաժշտ.՝ Էդ.Գրիգ*
- Պոլկա (*«Խաղ դափերով»*) - *երաժշտ.՝ Ս.Կրասևի*
- «Ո՞ւմ շրջանը շուտ կհավաքվի» խաղը - *երաժշտ. ռուսական ժողովրդական*
- Գնդակով խաղ - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Լ.Պողոսյանի, բեմադրությունը՝ Կ.Ղազարյանի*

2-րդ եռամսյակ (ղեկտեմբեր, հունվար, փոտրվար)

1. Երաժշտության ունկնդրում

- Դինգ - Դոնգ - *երաժշտ.՝ Ռ.Ամիրխանյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- Լարախաղաց - *երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի*
- Ծաղրածուն - *երաժշտ.՝ Բրամսի*
- Արջի վիշտը - *երաժշտ.՝ Ռ.Սելիբյանի*

- Տիկնիկի օրորը - երաժշտ.՝ Մ.Միրզոյանի
- Պապիկի ժամացույցը - երաժշտ.՝ Ղ.Սարյանի
- Իմ ձին - երաժշտ.՝ Ռ.Պետրոսյանի, խոսք՝ Գ. Բորյանի
- Ծաղրածուներ - երաժշտ.՝ Կաբալևսկու

2. Երգեցողություն

- Դահուկները իմ սիրուն - երաժշտ.՝ Ս.Գալիկյանի, խոսք՝ Մ.Կորյունի
- Իմ սահնակը - երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ս.Կապուտիկյանի
- Տոնածառ ջան - խոսք և երաժշտ.՝ Մ.Միրզոյանի
- Ծաղրածուն - երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի
- Նոր տարի - երաժշտ.՝ Ռ.Պետրոսյանի, խոսք՝ Կ.Գևորգյանի
- Հավերժական ծաղիկ - երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ս.Մուրադյանի
- Երկու խնձոր թուշ ունես - խոսք՝ Գ.Շիրազի, մշակումը՝ Ա.Սանուկյանի

Հայկական ժողովրդական երգեր

- Կատակ երգ - պար - խոսքի մշակումը՝ Էդ. Ավագյանի
- Խնոցի - երաժշտ.՝ ժողովրդական, խոսք՝ Գ.Թունանյանի
- Նանիկ ասեմ - երաժշտ.՝ ժողովրդական, խոսք՝ Ս.Կապուտիկյանի
- Չալտիկ գառ - խոսք՝ Ն. Միքայելյանի
- Աղջիկներ, պար բռնեցեք - երաժշտ.՝ ժողովրդական, խոսք՝ Ղ.Աղայանի
- Սեյրանի - երաժշտ.՝ ժողովրդական, խոսք՝ Ս.Կապուտիկյանի
- Մառան մտա, ման եկա
- Քեռին եկավ մեր բակը

3. Երաժշտառիթմիկ շարժում. պարեր, խաղեր

- Էկոսեզ - երաժշտ.՝ Ֆ.Շուբերտի
- Երգ Չյունանուշի և Չմեռ պապի մասին - երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի
- Երիտասարդական քայլերգ - երաժշտ.՝ Ա.Հարությունյանի
- «Ձ» տառը - երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի
- Շողշողուն տոնածառ - երաժշտ.՝ Էվ.Շահինյանի
- Պարահանդեսային պար - երաժշտ. և շարժ.՝ Կ. Եղիզարյանի
- Նազ պար - երաժշտ.՝ Ա.Ալեքսանդրյանի (կնոջ մենապար)
- Պար դափերով - երաժշտ.՝ ժողովրդական, շարժ.՝ Է.Աստվածատրյանի
- Քոչարի
- Պոլկա - երաժշտ.՝ Պ. Չայկովսկու
- Շուրջպար

- Իտալական պոլկա - երաժշտ.՝ *Ս.Ռախմանինովի*
- Քուչիկն ու փուչիկը - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- «Շ» տառի երգը - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- Սլավոնական պար - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի*

3-րդ եռամսյակ (մարտ, ապրիլ, մայիս)

1. Երաժշտության ունկնդրում

- Ցատկապարան - երաժշտ.՝ *Ա.Խաչատրյանի*
- Ծիտիկի օրորը - երաժշտ.՝ *Ա.Մանուկյանի*
- Արջուկը - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի*
- Գարնան սպասում - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի,*

2. Երգեցողություն

- Ուսուցիչներ մեր սիրելի - երաժշտ. և խոսք՝ *Յ.Խրիմյանի*
- Սիրում եմ - երաժշտ. և խոսք՝ *Յ.Խրիմյանի*
- Ջանգն առաջին - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի,*
- Մայրիկի օգնականը - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- Շուտ արի գարուն - երաժշտ. և խոսք՝ *Ս.Գալիկյանի*
- Թիթեռնիկ - երաժշտ.՝ *Ս.Սարուխանյանի, խոսք՝ Լ.Պողոսյանի*
- Համեմատիր - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Լ.Պողոսյանի*
- Աստղիկների երգը - երաժշտ.՝ *Է.Միհրանյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- Կակաչներ - երաժշտ. և խոսք՝ *Ա.Մովսիսյանի*
- Արագիլ - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- Մայրիկիս տոնը - երաժշտ.՝ *Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ա.Մարաշյանի*

Հայկական ժողովրդական երգեր

- Գարուն - երաժշտ.՝ *Ժողովրդական, խոսք՝ Ս.Կապուտիկյանի*
- Վարդի ծառ
- Ջա՛ն, ծաղիկ
- Վարդավառ - երաժշտ.՝ *Ժողովրդական, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի*
- Ջա՛ն, գառնո՛ւկ
- Լորիկ

Հոգևոր երգեր

- Տերունական աղոթք
- Սուրբ Աստված
- Առավոտ լուսոյ

3. Երաժշտառիթմիկ շարժում. պարեր, խաղեր

- Շաղիկներ - երաժշտ.՝ Ս.Մայկապարի
- Տոնական պար - երաժշտ. և շարժումները՝ Կ. Եդիգարյանի
- Արիկի պար - երաժշտ. և շարժ.՝ Ս.Աբովյանի
- Կատակ պար - երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Ն.Միքայելյանի
- Ժամանակակից պար - երաժշտ.՝ Կ.Գալյանի, շարժ.՝ Կ.Ղազարյանի
- Վալս - երաժշտ.՝ Ֆ.Շուբերտի
- Շորոր - երաժշտ.՝ Ժողովրդական «Նազան իմ, Նազենիկ»
- «Պար ծաղկեպսակներով» - երաժշտ.՝ Է.Խաչիկյանի
- Անտառի տնակը - երաժշտ.՝ Ս.Գալիկյանի, խոսք՝ Շ.Բրուտյանի

Հայրենասիրական երգեր (տարվա ընթացքում)

- Ձայն տուր, ո՛վ ֆիդայի
- Ուխտավորները (Արոյոք ովքե՞ր են)
- Կովկասի քաջեր
- Հայրենյաց դրոշ
- Ջարթնի՛ր, լաո՛
- Ջեյթունցոց քայլերգը
- Մենք պետք է կռվենք
- Անդրանիկին (Ինչպես արժիվ....)

Մանկական երաժշտական բեմականացումներ

- Ծիտիկը -երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի
- Ուլիկը -երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի
- Երկինքը փուլ է գալիս -երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի
- ճուտիկը –երաժշտ.՝ Ս.Սազմանյանի
- Չարի վերջը -երաժշտ.՝ Դ.Ղազարյանի
- Եկեք երգենք և խաղանք - երաժշտ.՝ Ա.Լուսինյանի, խոսք՝ Լ.Պողոսյանի, բեմականացումները՝ Կ Ղազարյանի

Երաշխավորված գրականության ցանկ երաժշտության համար

1. Ա.Լուսինյան, « Փոքրիկներ, ձեզ համար են այս երգերը», հեղինակային հրատարակչություն, 2007թ.:
2. Ա.Լուսինյան,«Խաղալիքների աշխարհում» Երևան, հեղինակային հրատարակչություն, 1978թ.:

3. Ա.Լուսինյան, Երաժշտական այբուբեն: Երգերի ժողովածու՝ նախատեսված մանկապարտեզի և տարրական դպրոցի ուսուցիչների համար, Երևան, «Լույս» հրատարակչություն, 1987թ.:
4. Ա.Լուսինյան, « Այգաբացի դղանջներ», Մանկական երգերի ժողովածու նախադպրոցական տարիքի երեխաների համար, Երևան, «Լույս» հրատարակչություն, 1981թ.:
5. Ա.Լուսինյան, «Արևազօծ ծաղկանոց», Երևան, 2007թ.:
6. Ա.Մովսիսյան, «Երեքից տասներեք»: Մանկական երգերի ժողովածու, Երևան, «Արտագերս» հրատարակչություն, 1999թ.:
7. «Բացվի՛ր, հայրենի գարուն», հեղինակային հրատարակություն, 2007թ.:
8. Լ. Լիլյա Ջալինյան, « Թե հրաշքով»: Մանկական երգերի ժողովածու, Երևան, 2003թ. :
9. Լ.Յամբարձունյան, «Բարության ծառ»: Մանկական երգերի ժողովածու, Երևան, 2007թ.:
10. Կ.Ղազարյան, Երաժշտադիդակտիկ խաղեր, Երևան, «Գասպրինտ» հրատարակչություն, 2005թ.:
11. Յ.Խրիմյան, «Յեքիաթների աշխարհում»- Ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ մանկապարտեզների երաժշտության դաստիարակների համար, Երևան, «Ջանգակ-97», 2007թ.:
12. Շ.Սկրտչյան, «Երաժշտությունը մանկապարտեզում»:
13. Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, «Գրական հայրենիք» հրատարակչություն, 2007թ.:
14. Պողոսյան, «Եկեք երգենք ու խաղանք», Ձեռնարկ նախադպրոցական հիմնարկների երաժշտության դաստիարակների համար, Երևան, «Արևիկ» հրատարակչություն, 1995թ.:
15. Ս.Սարուխանյան, « Խաղ, երգ ու պարի աշխարհ», Ձեռնարկ նախադպրոցական հիմնարկների երաժշտության դաստիարակների և տարրական դասարանների ուսուցիչների համար, Երևան, «Լույս» հրատարակչություն, 1996թ.:
16. Ա.Լուսինյան, Կ.Ղազարյան- «Երաժշտությունը մանկապարտեզում», Երևան 2010թ.:

**5-6 տարեկան երեխաների գործունեության համար
անհրաժեշտ նյութերի անվանացանկ**

1. Դիդակտիկ խաղեր (լոտո, դոմինո, նկարների հավաքածուներ), տարբեր սյուժետային խաղային հավաքածուներ, լեգոներ և խաղալիքներ տարաբնույթ գործունեության համար:
2. Խաղեր երեխաների մտավոր զարգացման համար (շախմատ, շաշկի և այլն):
3. Խաղալիքներ և սարքավորումներ սենսորային զարգացման համար:
4. Նկարագարդ գրքեր:
5. Սարքավորումներ գեղարվեստական ստուդիայի համար:
6. Նյութեր և պարագաներ նկարչության, ապլիկացիայի, ծեփի, գեղարվեստական աշխատանքի համար:
7. Տիկնիկային թատրոն՝ միջնորմ, տիկնիկներ, օժանդակ հարմարություններ թատերական գործունեության կազմակերպման համար: Թատրոնների տարաբնույթ տեսակներ (սովերային, սովարաթղթային, սեղանային և այլն):
8. Երաժշտական գործիքներ /տարբեր շրխկաններ, մետալաֆոն, շվի և այլն/
9. Երաժշտադիդակտիկ խաղեր և պիտույքներ:
10. Կառուցողական խաղեր ու միջոցներ:
11. Խճանկարներ, թանգրամներ, կտրվածքներով նկարներ:
12. Սենյակային բույսեր, ձկներ, կենդանիներ, թռչուններ և այլն:
13. Մանկակական գեղարվեստական գրականություն:
14. Ֆիզիկական ակտիվության համար անհրաժեշտ սարքավորումներ, մարզական գույք /շվեդական պատ, սղարաններ, լաբիրինթոսներ, հեծանիվ, ճոճանակ և այլն/ :
15. Մաթեմատիկական նյութեր և սարքավորումներ՝ կշեռքներ, չափման գործիքներ, օրացույց, ավազի և արևային ժամացույցներ և այլն:
16. Նյութեր և սարքավորումներ երեխաների փորձարարական աշխատանքների համար (գլոբուս, քարտեզ, մակետներ, նկարների հավաքածուներ, մագնիս, սեղանային տպագիր խաղեր և այլն):
17. ՏՅՏ միջոցներ. համակարգիչ, աուդիո և DVD փլեյեր, հեռուստացույց, թվային ֆոտոխցիկ, CD-ներ:

Ինտեգրված թեմատիկ միավորի նմուշօրինակ #1

Թեմատիկ միավոր՝ «Չմեռ»

Ենթաթեմա՝ «Չմեռային հագուստ»

Առաջարկվող տեքստ՝ «Թաթմանը» (Ուկրաինական ժողովրդական հեքիաթ)

Ենթաթեմայի հիմնական նպատակները

- Երեխաների մեջ կզարգանան շփման, հաղորդակցման հմտությունները:
- Երեխաները կծանոթանան տարբեր նախշերի հետ և կվերարտադրեն դրանք:
- Կզարգանան երեխաների մանր մկանները՝ կտրելու և զարդարելու միջոցով:
- Կզարգանան երեխաների խոշոր մկանները ակտիվ խաղի միջոցով:
- Երեխաները կսովորեն հետևել բանավոր ցուցումներին:
- Կզարգանա երեխաների բանավոր խոսքը բաց հարցերին պատասխանելու և հեքիաթը պատմելու միջոցով:
- Երեխաները կսովորեն բարեկիրթ և հարգալից ձևակերպել խնդրանքը, դիմումը:
- Կամրապնդվեն հետևյալ մաթեմատիկական հասկացությունները. համրանք, զույգ, կենտ, նման-տարբեր, մեծ-փոքր:
- Երեխաները կկարողանան նկարագրել առարկայի տարբեր հատկանիշները:
- Կզարգանա երեխաների երևակայությունը և ստեղծագործական մտածողությունը դերախաղի միջոցով:

Թաթմանը

Փոքրիկ տղան դուրս էր եկել ձյունապատ անտառ իր տատիկի համար ցախ հավաքելու: Անտառով գնալիս նա կորցնում է թաթմանը: Դա մի գեղեցիկ դեղին բրդյա թաթման էր, որի եզրը մորթի էր և կարմիր բրդյա գծեր ուներ: Դաշտամուկը գալիս, մտնում է մեջը և ասում.

- Ի՞նչ տաքուկ է, էստեղ էլ կապրեմ:

Ցատկոտելով գալիս է գորտը:

- Ո՞վ է ապրում էս թաթմանի մեջ:

- Ես՝ ճատճատան մկնիկը: Իսկ դու ո՞վ ես:

- Ես՝ Կռկռան գորտն եմ: Ներս չե՞ս թողնի, - խնդրում է գորտը:

- Ինչո՞ւ չէ:

Սկսում են երկուսով ապրել: Մեկ էլ նապաստակն է վազելով գալիս, տեսնում է թաթմանը և հարցնում.

- Ո՞վ է ապրում էս թաթմանի մեջ:

- ճատճատան մկնիկը, Կռկռան գորտը: Իսկ դու ո՞վ ես:

- Ես Արագավազ շլդիկն եմ: Ինձ էլ ներս չե՞ք թողնի:

- Դե լավ, արի:

Երկուսը երեք են դառնում: Մեկ էլ գալիս է աղվեսը և հարցնում.

- Ո՞վ է ապրում էս թաթմանի մեջ:

- Ճստճստան մկնիկը, Կռկռան գորտը, Արագավազ շլդիկը: Իսկ դու ո՞վ ես:

- Ես Աղվես քույրիկն եմ: Ի՞նչ կլինի, ինձ էլ ներս թողեք:

- Դե լավ, ներս արի:

Սկսում են արդեն չորսով ապրել: Մեկ էլ գայլն է գալիս, պտտվում է թաթմանի շուրջը և հարցնում.

- Ո՞վ է ապրում էս թաթմանի մեջ:

- Ճստճստան մկնիկը, Կռկռան գորտը, Արագավազ շլդիկը, Աղվես քույրիկը: Իսկ դու ո՞վ ես:

- Ես էլ Գորշ գայլն եմ: Ինձ էլ ներս թողեք:

- Դե լավ, ներս արի:

Գայլն էլ է ներս մտնում, դառնում են հինգը: Մեկ էլ որտեղից որտեղ՝ վարազն է գալիս:

- Խռա~, խռա~, ո՞վ է ապրում էս ձեռնոցի մեջ:

__ Ճստճստան մկնիկը, Կռկռան գորտը, Արագավազ շլդիկը, Աղվես քույրիկը, Գորշ գայլը: Իսկ դու ո՞վ ես:

__ Խռա~ - խռա~ - խռա~, ես էլ ժանիք վարազն եմ: Ինձ էլ ներս թողեք:

Այ քեզ փորձա~նք: Ով գալիս է՝ ինձ էլ ներս թողեք: Ախր տեղ չկա, ո՞ւր մտնես:

- Խնդրում եմ, ներս թողեք:

- Դե լավ, մտիր, մեկ է՝ մտնելու ես:

Վարազն էլ է մտնում: Դառնում են արդեն վեցը, տեղերն այնքան է նեղանում, որ էլ ճար չի լինում: Մեկ էլ թփերը կոխտտելով, ճռթճռթացնելով, գալիս է արջը, թաթմանի շուրջը պտտվում ու թե.

- Ո՞վ է ապրում էս թաթմանի մեջ:

- Ճստճստան մկնիկը, Կռկռան գորտը, Արագավազ շլդիկը, Աղվես քույրիկը, Գորշ գայլը, ժանիք վարազը: Իսկ դու ո՞վ ես:

- Օ-հո-հո~, ինչ շատվոր եք: Ես Մրթմրթան արջն եմ: Ինձ էլ ներս թողեք:

- Ո՞նց թողնենք, առանց քեզ էլ տեղներս նեղ է:

- Դե լավ, մի բան արեք:

- Էհ, ինչ արած, մտիր մի կերպ:

Արջն էլ է մտնում, դառնում են յոթը: Թաթմանը արդեն ճղվելու վրա է:

Հանկարծ տղան նկատում է, որ թաթմանը կորցրել է: Հետ է դառնում, փնտրում է, փնտրում, շունն էլ առջևից է վազում: Վազում է, վազում, մեկ էլ տեսնում է՝ տղայի թաթմանը գալարվում է ինքն-իրեն: Ո՞նց է հաշում. «Հա՛ֆ-հա՛ֆ-հա՛ֆ», գազանները վախից դուրս են պրծնում թաթմանի միջից, ցրվում անտառով մեկ: Տղան գալիս է, թաթմանը առնում ու գնում:

Աշխատանքների ընթացքը

1) Մանկական թաթմանների մի զույգ դրեք ձեր գոգին: Խնդրեք մի երեխայի հագնել դրանք և նկարագրել, թե ինչ է զգում: Երեխաներին ուղղեք հետևյալ հարցերը .

- Ինչպիսի՞ն են ձեր թաթմանները:
- Եղե՞լ է, որ դրանք կորցնեք, արդյոք, պատժե՞լ են ձեզ:
- Ի՞նչ եք կարծում, որտե՞ղ է հիմա ձեր կորցրած թաթմանը:
- Եթե անտառում կորցրած լինեիք, ձեր կարծիքով, որևէ փոքր կենդանի կամ միջատ կմտներ՞ թաթմանի մեջ տաքանալու համար:

2) Արտահայտիչ կարդացեք հեքիաթը: Տվեք ամփոփիչ հարցեր.

- Ձեր կարծիքով, թաթմանը ե՞րբ կպատռվի:
- Ո՞րն է հեքիաթի ամենազարմանալի հատվածն, ըստ ձեզ:

3) Ցուցադրել թաթմաններ, և հնարավորություն տալ երեխաներին զննել դրանք: Առաջարկել երեխաներին ինքնուրույն պատրաստել թաթմաններ և ձեռնոցներ, ապա ձևավորել: Նրանք կարող են օգտվել ուսուցչի ցուցադրած նախշերի օրինակներից: Ժամանակ տրամադրեք, որպեսզի երեխաները կտրատեն և ցուցադրեն իրենց աշխատանքները: Ծնողներին հրավիրեք դասասենյակ, որտեղ երեխաները կցուցադրեն և կպատմեն իրենց կատարած աշխատանքների մասին:

4) Երեխաներին առաջարկեք դասարանից դուրս գալ: Ուսուցիչը առաջադրանք քարտերը և թաթմանը պահում է դասասենյակի տարբեր անկյուններում: Երեխաները մտնում են դասարան և միասին սկսում փնտրել թաթմանը: Ով գտնում է հուշող քարտը, պետք է տա ուսուցչին, որպեսզի նա բարձրաձայն կարդա, որ մյուսները լսեն ու շարունակեն փնտրել թաթմանն ըստ հուշող առաջադրանքի: Ստորև ներկայացված են առաջադրանքների նմուշներ.

ա. Թաթմանը պահված է մեր դասասենյակում:

բ. Թաթմանը գտնվում է մեր հասակից բարձր տարածքում:

գ. Թաթմանը գտնվում է կանաչ գոտում:

դ. Թաթմանը ունի գեղեցիկ նախշեր:

5) Երբ երեխաները գտնում են թաթմանը, ուսուցիչը իր բառերով պատմում է հեքիաթը և հերթով կենդանիների նկարները փակցնում փոքր գրատախտակին

ամրացված թաթմանի մեջ՝ հստակ շեշտադրելով կենդանիների խնդրանքը բարեկիրթ տոնով և հարգալից բառերով: Երեխաները կարող են օգնել ուսուցչին փակցնելու նկարները:

Այնուհետև երեխաներին հնարավորություն տվեք, նկարները փակցնելով, պատմել հեքիաթը՝ հարազատ մնալով բնագրին:

6) Երեխաների պատրաստած թաթմանները դրեք սեղանին: Դրանց մեջ կարող են լինել նաև առանց զույգի թաթմաններ: Երեխաները կփորձեն թաթմանների զույգեր կազմել: Առաջարկեք նրանց այդ ընթացքում պատմել, թե ինչ են փնտրում:

Երեխաները կփորձեն հաշվել՝ զույգերով, մեկական:

7) Խաղ՝ «Թաթման, թաթման, ո՞ւմ մոտ է թաթմանը»: Երեխաները շրջանաձև նստում են հատակին: Միասին վերհիշում են հեքիաթի կենդանիներին, յուրաքանչյուր երեխա մի կենդանու դեր է ստանում: Տղան երաժշտության տակ շրջում է շրջանով և թաթմանը գցում է: Երաժշտությունը դադարում է, և երեխան հարցնում է «Թաթման, թաթման, ո՞ւմ մոտ է թաթմանը»: Գտնողը պետք է ասի. «Արագավազ շլդիկի մոտ է թաթմանը»: Նա էլ դառնում է հաջորդ գցողը:

8) Բենադրել հեքիաթն այնպես, որ բոլորը մասնակցեն: Եթե երեխաները շատ են, ապա ավելացնել հերոսներին:

9) Տնային հանձնարարություն. պատրաստել հերոսին հատուկ թաթման և գլխարկ բեմականացման համար:

Աշխատանք ըստ կենտրոնների

Արվեստի կենտրոն.

Երեխաները թղթե ձեռնոցներ կպատրաստեն և կձևավորեն: Կսովորեն նախշերի օրինակներ:

Անհրաժեշտ նյութերը. Գունավոր թղթեր, նշագրիչներ, մկրատ

Ի՞նչ պետք է անել.

1. Եթե հնարավոր է, ձեզ հետ բերե՛ք դաջվածքներ ունեցող կամ գեղեցիկ ասեղնագործ ձեռնոցներ, բաճկոններ, կիսաշրջագծեստներ կամ վերնաշապիկներ, որպեսզի երեխաները զննեն և գնահատեն:

2. Ստվարաթղթից կտրատե՛ք տարբեր չափերի թաթմաններ, որոնք երեխաները կօգտագործեն որպես նմուշներ իրենց թաթմանները կտրատելու համար:

3. Երեխաներին ցույց տվե՛ք նախշերի տարբեր տեսակներ, բայց ասացե՛ք նրանց, որ իրենց գույնզգույն ձևավորումները կարող են տարբերվել դրանցից:

Մտածելու առիթ

խնդրեք այն ծնողներին, ովքեր ազգագրական զգեստի կամ գեղեցիկ ասեղնագործ հագուստի նմուշներ ունեն, բերել դրանք և քննարկել դրանց մշակույթը երեխաների հետ: Ծնողներին խնդրեք բերել այնպիսի հագուստներ, որոնք երեխաները կարող են փորձել և որոնք շատ բարակ կամ նուրբ չեն:

Ընթերցանության կենտրոն

Արտահայտիչ կարդալ «Թաթմանը» հեքիաթը՝ ոգևորությունն ուժեղացնելով հատկապես այն հատվածներում, երբ ամեն մի նոր կենդանի աղերսում է մտնել թաթմանի մեջ տաքանալու համար:

Ֆիզկուլտուրա, խաղ

«Գտիր թաթմանը» և հուշող քարտեր

Գրադարանի կենտրոն

Վերապատմել «Թաթմանը» հեքիաթը

Մաթեմատիկայի և մանր խաղերի կենտրոն:

Միմյանց համապատասխանող/ զույգ թաթմաններ:

Ի՞նչ կտվորեն երեխաները՝ Ձննել թաթմանների նախշերի նմանությունները և տարբերությունները:

Անհրաժեշտ նյութերը՝ Երեխաների իսկական թաթմաններ և ձեռնոցներ կամ թղթե ձեռնոցներ՝ նմանատիպ նախշերով:

Ի՞նչ է պետք անել.

1. Խառնել թաթմանների և ձեռնոցների խուրձը: Ցուցադրել դրանք սեղանի վրա: Սեղանի վրա դրե՛ք նաև այնպիսի թաթմաններ և ձեռնոցներ, որոնք զույգ չունեն: Ավելի փոքր տարիքի նախադպրոցականների համար օգտագործե՛ք թաթմանների ավելի քիչ զույգեր:
2. Հաշվե՛ք թաթմանները և ձեռնոցները մեկ առ մեկ, և ոչ թե զույգերով:
3. Թող երեխաները փորձեն թաթմանների զույգեր կազմել:
4. Իրենց աշխատանքի ընթացքում խնդրեք նրանց պատմել, թե ինչ են իրենք փնտրում: «Ես փնտրում եմ այն մեկը, որի բութ մատը կարմիր է»: «Ես փնտրում եմ այն մեկը, որը ներսից աստառապատ է»: «Ես փնտրում եմ վարդագույնը, որը ոլորմուկը գծեր ունի»:
5. Երբ բոլոր զույգերը գտնվեն, հաշվե՛ք թաթմանների և ձեռնոցների զույգերի քանակը: Հաշվե՛ք այն ձեռնոցների քանակը, որոնք զույգ չունեն: Գուցե դրանց զույգերը կորել են անտառում, որպեսզի կենդանիները գտնեն դրանք:

6. Գտե՛ք, կա՞ն արդյոք բավարար քանակության թաթմանների և ձեռնոցների գույգեր դասարանի բոլոր երեխաների համար:

Մտածելու առիթ

Եթե դուք թղթից պատրաստեք թաթմաններ, երեխաները կարող են ձևավորել դրանք որպես արվեստի հանձնարարված առաջադրանքներ: Թող երեխաները միևնույն նախշը նկարեն ամեն թաթմանի վրա: Ավելի փոքր երեխաներին առաջարկեք գունավորել յուրաքանչյուր թաթմանը նույն գույնով:

Երաժշտության և շարժման համար.

«Թաթման, թաթման, ու՞մ մոտ է թաթմանը» խաղը:

Ի՞նչ կսովորեն երեխաները՝ Մտապահել իրենց դերը՝ խաղը խաղալիս:

Անհրաժեշտ նյութերը՝ Մեկ դեղին թաթման, աշխույժ երաժշտության ձայնագրություն, ձայնագրիչ, սահնակ կամ վագոն:

Ի՞նչ է պետք անել՝

1. Երեխաները շրջանաձև նստում են հատակին: Դրեք սահնակը կամ վագոնը շրջանի կենտրոնում:
2. Խնդրեք երեխաներին վերհիշել «Թաթմանը» հեքիաթի կենդանիներին:
3. Ամեն երեխայի տվեք հեքիաթից մի կենդանու դեր:
4. Առաջին անգամ դուք եղեք այն փոքրիկ տղան, որը կորցնում է թաթմանը: Միացրե՛ք երաժշտությունը և ձևացրե՛ք, թե ցախ եք հավաքում և դնում սահնակի վրա կամ վագոնի մեջ: Շարժվեք դեպի երեխաներից մեկը և իբր պատահաբար թաթմանը գցեք գետնին:
5. Անջատե՛ք երաժշտությունը և փնտրե՛ք ձեր թաթմանը վագոնի կամ սահնակի շուրջը, ապա հարցրեք «Թաթման, թաթման, ու՞մ մոտ է իմ թաթմանը»:
6. Երեխան «Ինձ մոտ է» ասելու փոխարեն պետք է պատասխանի՝ կենդանու անունը տալով. «Շլդիկի մոտ է թաթմանը»:
7. Երեխան, որի մոտ է թաթմանը, դառնում է թաթման «զցողը»:

Մտածելու առիթ

Որպեսզի այնպես չպատահի, որ որոշ երեխաներ չընտրվեն, շնջացեք «զցողի» ականջին այն երեխայի անունը, որը դեռևս չի ստացել թաթմանը:

Առաջարկվող աշխատանքներ ըստ կենտրոնների

Թենատիկ միավոր՝ «Հացը»

Գրաճանաչության կենտրոն

- Հացի մասին գրքերի և բանաստեղծությունների փոխանակում:
- Համագործակցելով՝ հորինե՛ք մի պատմվածք հացի մասին:
- Հացի մասին պիես գրե՛ք խմբասենյակում բեմադրելու համար:
- Գրե՛ք հացի բաղադրատոմսեր:
- Հարցումներ կազմակերպե՛ք հացի վերաբերյալ:
- Հացի պատրաստման ընթացքի մասին տեղեկագիր գրե՛ք:
- Պարզե՛ք, թե ինչ գիտեք և ինչ կուզենայիք իմանալ հացի մասին:
- Բեմադրության համար հրավիրատոմսեր պատրաստե՛ք:

Արվեստի կենտրոն

- Պատրաստե՛ք խմոր՝ խաղալու համար:
- Տորենի հատիկներով կոլաժ պատրաստե՛ք:
- Բեմադրության համար ազդագրեր և տոմսեր պատրաստե՛ք:
- Խմբասենյակի թատերական մասի համար հացի օգտագործմամբ ճաշացանկեր կազմե՛ք և նկարազարդե՛ք:
- Պատրաստե՛ք հացթուխի գլխարկներ:
- Հացի մասին գրքեր նկարազարդե՛ք:
- Որմնանկար պատրաստե՛ք՝ «Էքսկուրսիա դեպի հացի գործարան» թեմայով:
- Բեմադրության համար դեկորներ/ձևավորումներ պատրաստե՛ք:

Մաթեմատիկայի կենտրոն

- Հաշվե՛ք գործարանում կտրատած բոքոն հացի շերտերի թիվը:
- Հացն օգտագործելով՝ հորինե՛ք մի պատմություն թվերի մասին:
- Հացի մասին հարցման արդյունքները հաշվե՛ք և աղյուսակ կազմե՛ք:
- Հացի խանութում և բենականացման մեջ օգտագործելու համար թղթադրամներ պատրաստե՛ք և փորձե՛ք օգտագործել:
- Համեմատե՛ք և համակարգե՛ք հացերի տեսակները և դրանց գները:
- Սկզբում փորձե՛ք գնահատել, ապա կշռե՛ք տարբեր հացատեսակներ: Վերջում համեմատե՛ք արդյունքները:
- Հաշվե՛ք և համեմատե՛ք, թե տարբեր ամաններում քանի շերտի ալյուր է տեղավորվում:

Հասարակագիտության կենտրոն

- Քննարկելք հացի առանձնահատուկ լինելը՝ տոներ, կրոնական և ընտանեկան ավանդույթներ և այլն:
- Այցելելք հացի գործարան կամ ավրադաց:
- Համտեսելք տարբեր տեսակի և տարբեր մշակույթների հացեր և քննարկելք դրանց նմանություններն ու տարբերությունները. լավաշ, մատնաքաշ, պուրի, իռլանդական հաց, մացա:
- Աղաց կամ հողմաղաց պատրաստելք: Քննարկելք տարբեր տեսակի հացերի պատրաստման տեխնոլոգիաների տարբերությունները:
- Ուսումնասիրելք հացի պատմությունը, հարցուփորձ արելք տատիկներին ու պապիկներին:
- Այցելելք հացի արտադրության և վաճառքի գործում ներգրավված մարդկանց և ուսումնասիրելք նրանց աշխատանքը:
- Հացը՝ որպես բոլոր մարդկանց համար հիմնական ուտելիք, սնունդ:

Բնագիտության կենտրոն

- Ուսումնասիրելք ցորենի հատիկի միջուկը, ծիլը և թեփը:
- Աղացելք ցորենի հատիկը (քարով, հավանգով):
- Տնկելք ցորենի սերմ և հետևելք դրա աճին:
- Խմորիչով փորձեր կատարելք:
- Հացի կաղապարներով փորձեր արելք:
- Պատրաստելք ցորենահատիկի մոդելներ:
- Տարբեր տեսակի հացեր թխելք:
- Համեմատելք սողայի և խմորիչի ռեակցիաները, երբ դրանք խառնում են ջրի հետ:
- Քննարկելք հացի սննդարարությունը և այլ հատկանիշները:

Երաժշտություն և շարժում

- Բեմականացրելք, թե ինչպես է բարձրանում խմորը:
- Բեմականացրելք հատիկի կյանքը՝ սկզբից մինչև հաց դառնալը:
- Մնջախաղով ցուցադրելք հաց պատրաստելը, հունցելը, գրտնակելը և այլն:
- Երգ գրելք հացի մասին:
- Հանգեր հորինելք հաց պատրաստելու տարբեր փուլերի ժամանակ երգելու համար:
- Հացի պար հորինելք:
- Բեմադրելք և դասարանին ներկայացրելք հացի մասին մի պիես:

Տարրական մաթեմատիկական պատկերացումների ձևավորում

Պարապմունքի նպատակը` երեխաներին սովորեցնել առարկաները բաժանել 2 և 4 հավասար մասերի, «Ինչպե՞ս օգնեցին» խաղի միջոցով ամրապնդել քառակուսու և ուղղանկյան հատկանիշները` միաժամանակ զարգացնելով համագործակցային կարողություններ:

Անհրաժեշտ պարագաներ` կապույտ և կարմիր թղթե զուլակներ (կանաչ զուլակ (25x 5սմ), դեղին զուլակ (12 x 4սմ), քառակուսի, ուղղանկյուն:

Բաշխիչ նյութեր` յուրաքանչյուր երեխայի համար 4 թղթե շրջան (4, 6, 8, 12 սմ տրամագծով) և տարբեր չափերի զուլակներ:

Պարապմունքի տևողությունը` 25-30րոպե:

Ընթացքը: Դաստիարակը համառոտակի ներկայացնում է պարապմունքի նպատակը, այնուհետև երեխաներին դիմում հետևյալ հարցով. «Առարկաները ինչպե՞ս բաժանել հավասար մասերի»: Պատասխանները քննարկում են ամբողջ խմբով:

Դաստիարակ: Այսօր մենք կսովորենք հավասար մասերի բաժանել միատեսակ, բայց տարբեր չափեր ունեցող առարկաներ:

Կարմիր և կապույտ զուլակները ցուցադրելով` նա երեխաներին հարցնում է, թե ինչպես է հնարավոր ստուգել` զուլակները հավասա՞ր են, թե՞ ոչ:

Երեխաները բաժանվում են ենթախմբերի /յուրաքանչյուր խմբում` 3 երեխա/: Նրանք համադրում են, քննարկում, և ենթախմբի երեխաներից մեկը ներկայացնում է ճիշտ պատասխանը: Դաստիարակը շարունակում է ցուցադրել մյուս` կանաչ, դեղին զուլակները և կրկնում առաջադրանքը: Երեխաներն սկսում են աշխատել իրենց խմբերով: Բարդացնելով առաջադրանքը` դաստիարակը առաջարկում է վերցնել մեծ և փոքր շրջանակներ, դրանք բաժանել 4 հավասար մասերի: Այնուհետև հանձնարարվում է վերցնել յուրաքանչյուրից մեկական մաս և համեմատել: Աշխատանքը կատարվում է ենթախմբերով:

Պարապմունքն ավարտվում է «Ինչպես օգնեցին» դերային խաղով: Երկրաչափական պատկերների թագավորությունում ապրում են երկու ընկերներ` Քառակուսին և Ուղղանկյունը: Քառակուսին շատ լուրջ է և հպարտ, որ իր բոլոր կողմերը հավասար են: Ուղղանկյունը համեստ է և ամաչկոտ: Մի անգամ Չախորդ Փանոսը բազմաթիվ ձախորդություններից շփոթված` մոլորվել էր անտառում: Հանկարծ

հանդիպում է Քառակուսուն և Ուղղանկյանը: Նա առաջինը դիմում է Քառակուսուն, որովհետև վերջինս շատ լուրջ տեսք ուներ.

- Խնդրում եմ, թո՛ւյլ տուր կանգնել քեզ վրա և նայել ու տեսնել, թե որտեղ է իմ տունը. ես կորցրել եմ այն:

Քառակուսին սիրով թույլ է տալիս: Փանոսը կանգնում է նրա բոլոր կողմերի վրա, բայց ոչինչ չի ստացվում: Ուղղանկյունը կանգնում է ամբողջ հասակով: Չախորդ Փանոսը բարձրանում է նրա վրա և ծառերից այն կողմ տեսնում իր տունը:

Վիրավորված և զարմացած Քառակուսին հարցնում է.

- Ինչպե՞ս եղավ, որ Ուղղանկյունը քեզ օգնեց:

Մ՞իթե ես կարճլիկ եմ այնքան, որ օգտակար չեղա քեզ:

Ուղղանկյունը պատասխանում է.

- Մի՛ տխրիր, ի՛նչ ընկեր: Իմ կողմերից երկուսը երկար են ու հավասար: Փանոսը կանգնեց իմ երկար կողմերի վրա, և նրա տունը երևաց հեռվից:

Քառակուսին և Ուղղանկյունը ուղեկցում են Չախորդ Փանոսին: Ճանապարհին հանդիպում են մի գետի: Հարկավոր է օգնել Փանոսին, որ նա նոր ձախորդության մեջ չընկնի: Քառակուսին փորձում, բայց չի կարողանում:

Ուղղանկյունն առաջարկում է իր օգնությունը: Քառակուսին շրջվելով դեպի Ուղղանկյունը՝ ասում է.

-Դու պատկեր ես օգտակար,

Շատ ուրախ եմ քեզ համար,

Արի՛, ընկեր միշտ լինենք,

Գուցե մի օր պետք գամ քեզ:

Դաստիարակը հարցերի միջոցով ամփոփում է, թե ինչ սովորեցին երեխաները և խրախուսում ճիշտ պատասխանները: Պարապմունքը նպաստեց երեխաների տրամաբանական մտածողության, տարածության մեջ կողմնորոշվելու կարողության զարգացմանը:

Տարրական մաթեմատիկական պատկերացումների ձևավորում

Պարապմունքի նպատակը՝ երեխաներին սովորեցնել առարկաները բաժանել 2 և 4 հավասար մասերի, «Ինչպե՞ս օգնեցին» խաղի միջոցով ամրապնդել քառակուսու և ուղղանկյան հատկանիշները՝ միաժամանակ զարգացնելով համագործակցային կարողություններ:

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ կապույտ և կարմիր թղթ զուլակներ (կանաչ զուլակ (25x 5սմ), դեղին զուլակ (12 x 4սմ), քառակուսի, ուղղանկյուն:

Բաշխիչ նյութեր՝ յուրաքանչյուր երեխայի համար 4 թղթ շրջան (4, 6, 8, 12 սմ տրամագծով) և տարբեր չափերի զուլակներ:

Պարապմունքի տևողությունը՝ 25-30րոպե:

Ընթացքը: Դաստիարակը համառոտակի ներկայացնում է պարապմունքի նպատակը, այնուհետև երեխաներին դիմում հետևյալ հարցով. «Առարկաները ինչպե՞ս բաժանել հավասար մասերի»: Պատասխանները քննարկում են ամբողջ խմբով:

Դաստիարակ: Այսօր մենք կսովորենք հավասար մասերի բաժանել միատեսակ, բայց տարբեր չափեր ունեցող առարկաներ:

Կարմիր և կապույտ զուլակները ցուցադրելով՝ նա երեխաներին հարցնում է, թե ինչպես է հնարավոր ստուգել՝ զուլակները հավասար են, թե՞ ոչ:

Երեխաները բաժանվում են ենթախմբերի /յուրաքանչյուր խմբում՝ 3 երեխա/: Նրանք համադրում են, քննարկում, և ենթախմբի երեխաներից մեկը ներկայացնում է ճիշտ պատասխանը: Դաստիարակը շարունակում է ցուցադրել մյուս՝ կանաչ, դեղին զուլակները և կրկնում առաջադրանքը: Երեխաներն սկսում են աշխատել իրենց խմբերով: Բարդացնելով առաջադրանքը՝ դաստիարակը առաջարկում է վերցնել մեծ և փոքր շրջանակներ, դրանք բաժանել 4 հավասար մասերի: Այնուհետև հանձնարարվում է վերցնել յուրաքանչյուրից մեկական մաս և համեմատել: Աշխատանքը կատարվում է ենթախմբերով:

Պարապմունքն ավարտվում է «Ինչպես օգնեցին» դերային խաղով: Երկրաչափական պատկերների թագավորությունում ապրում են երկու ընկերներ՝ Քառակուսին և Ուղղանկյունը: Քառակուսին շատ լուրջ է և հպարտ, որ իր բոլոր կողմերը հավասար են: Ուղղանկյունը համեստ է և ամաչկոտ: Մի անգամ Չախորդ Փանոսը բազմաթիվ ձախորդություններից շփոթված՝ մոլորվել էր անտառում: Հանկարծ հանդիպում է Քառակուսուն և Ուղղանկյանը: Նա առաջինը դիմում է Քառակուսուն, որովհետև վերջինս շատ լուրջ տեսք ուներ:

- Խնդրում են, թո՛ւյլ տուր կանգնել քեզ վրա և նայել ու տեսնել, թե որտեղ է իմ տունը. ես կորցրել եմ այն:

Քառակուսին սիրով թույլ է տալիս: Փանոսը կանգնում է նրա բոլոր կողմերի վրա, բայց ոչինչ չի ստացվում: Ուղղանկյունը կանգնում է ամբողջ հասակով: Չախորդ Փանոսը բարձրանում է նրա վրա և ծառերից այն կողմ տեսնում իր տունը:

Վիրավորված և զարմացած Քառակուսին հարցնում է.

- Ինչպե՞ս եղավ, որ Ուղղանկյունը քեզ օգնեց:

Մ՞իթե ես կարճլիկ եմ այնքան, որ օգտակար չեղա քեզ:

Ուղղանկյունը պատասխանում է.

- Մի՛ տխրիր, ի՛մ ընկեր: Իմ կողմերից երկուսը երկար են ու հավասար: Փանոսը կանգնեց իմ երկար կողմերի վրա, և նրա տունը երևաց հեռվից:

Քառակուսին և Ուղղանկյունը ուղեկցում են Չախորդ Փանոսին: Գանապարհին հանդիպում են մի գետի: Հարկավոր է օգնել Փանոսին, որ նա նոր ձախորդության մեջ չընկնի: Քառակուսին փորձում, բայց չի կարողանում:

Ուղղանկյունն առաջարկում է իր օգնությունը: Քառակուսին շրջվելով դեպի Ուղղանկյունը՝ ասում է.

-Դու պատկեր ես օգտակար,

Շատ ուրախ եմ քեզ համար,

Արի՛, ընկեր միշտ լինենք,

Գուցե մի օր պետք գամ քեզ:

Դաստիարակը հարցերի միջոցով ամփոփում է, թե ինչ սովորեցին երեխաները և խրախուսում ճիշտ պատասխանները: Պարապմունքը նպաստեց երեխաների տրամաբանական մտածողության, տարածության մեջ կողմնորոշվելու կարողության զարգացմանը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Նախադպրոցական կրթության բարեփոխումների 2008-2015թթ. ռազմավարական ծրագիր, ՀՀ կառավարության 2008թ. մարտի 13, N 10 արձանագրային որոշում:
2. Մանկապարտեզի տնօրենի ուղեցույց, Երևան, ԿԳՆ, ԿԱԻ, 2007թ.:
3. Մանկապարտեզի տնօրենի ուղեցույց, Երևան, ԿԳՆ, ԿԱԻ, 2008թ.:
4. 5-6 տարեկան երեխաների զարգացման չափորոշիչներ, Երևան, ԿԳՆ, ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամ, 2007թ.:
5. Լ. Մանուկյան, Հ. Միտոյան և ուրիշներ, «Մանկապարտեզի ավագ խմբի կրթական համալիր ծրագիր», Երևան, 2008թ.:
6. Ռ.Ծառուկյան, Հ.Միտոյան, Լ.Սմբատյան, Ն.Նիկողոսյան, «5-6 տարեկան երեխաների կրթական փորձնական համալիր ծրագիր», Երևան, 2008թ.
7. Լ.Մանուկյան, Լ.Սարգսյան, Լ.Սմբատյան, «Վաղ գրաճանաչությունը մանկապարտեզի ավագ խմբում», Երևան, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, 2007թ.:
8. Լ.Մանուկյան, Լ.Սմբատյան, Հ.Միտոյան, «Մայրենի լեզվի դիդակտիկ խաղերը մանկապարտեզում», Երևան, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, 2007թ.:
9. Ռ.Առաքելյան, «Ֆիզկուլտուրայի պարապմունքները մանկապարտեզի ավագ խմբում», Երևան, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, 2007թ.:
10. Ռ.Առաքելյան, «Շարժախաղեր 5-6 տարեկանների համար», Երևան, 2008թ.:
11. Գ. Մարտիրոսյան «Էկոլոգիական դաստիարակությունը նախադպրոցական տարիքում», Երևան, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, 2007թ.:
12. Ա.Շահնազարյան, «Կաքավիկ»: Երգերի հավաքածու (CD), Երևան, 2006թ.:
13. Ա.Հովհաննիսյան, Լ.Ղուլումչյան, «Բարև փոքրիկ», Երևան, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, 2007թ.:
14. Ա.Հովհաննիսյան, «Մանկական ստեղծագործությունների ընտրանի», Երևան, «Զանգակ-97» հրատարակչություն, 1999թ.:
15. Ա.Պողոսյան, «Անվտանգ վարքագծի դաստիարակում», Երևան, 2005թ.:
16. Բարբարա Շվարց, Քերոլին Ռուշ, «Ուսուցումը խաղի միջոցով»: Դասընթաց բուհերի վաղ մանկական տարիքի երեխաների կրթության մասնագետների համար, Վաշինգտոն, ՄՌՄԿ, 1997թ.:
17. Ժակլին Ջոնս, Սյուզան Իգնելզի, «Դպրոցի և ընտանիքի համագործակցությունը»: Դասընթաց բուհերի վաղ մանկական տարիքի երեխաների կրթության մասնագետների համար, Վաշինգտոն, ՄՌՄԿ, 1997թ.:

18. Պամելա Քոֆլին, Քրիստին Ա.Յանսեն, Դինահ Յելլեր, Ռոքսան Կ. Կաուֆման, Ջուդիթ Ռոթշիլդ Սթոլբերգ, Քեյթ Բուրք Ուոլշ, Երեխայակենտրոն դասարանների ստեղծումը (3-5 տարեկանների համար), Վաշինգտոն, ՄՈՄԿ, 1997թ. :
19. «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի «Չանրակրթական դպրոցներում նախապատրաստական ուսուցում հանրակրթական ծրագիր, Երևան, «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի հրատարակչատուն, 2008թ.:
20. Ջուդիթ Ռոթշիլդ Ստոլբերգ, Էլեն Դանիելս, «Երեխայակենտրոն նյութերի ստեղծումը մաթեմատիկայի և բնագիտության բնագավառում», Վաշինգտոն, ՄՈՄԿ, 1998թ.:
21. Սթեֆան Ջայֆեր, Մարիան Բաունան, Ջոան Փ. Այսենբերգ, Մերի Րենք Ջալոնգո, «Անհատականացված ուսուցումը վաղ մանկական տարիքի կրթական համակարգում»: Դասընթաց բուհերի վաղ մանկական տարիքի երեխաների կրթության մասնագետների համար, Վաշինգտոն, ՄՈՄԿ, 1997թ.:
22. Սյու Բրեդեկամպ, «Մինչև ութ տարեկան երեխաների զարգացմանը համապատասխանող գործելակերպի մշակումը վաղ մանկական ծրագրերի շրջանակներում», Վաշինգտոն, ՎՄԿԱԸ (NAEYC), 1993թ.:

1. Յ.Միտոյան, Լ.Սմբատյան, «Ուսումնական ձեռնարկ մանկապարտեզի համար», Էդիթ պրինթ հրատարակչություն, 2010թ.:
2. Ինտելեկտուալ խաղեր, դիտողական, կառուցողական նյութեր, տեսաերիզներ, դիդակտիկ պարագաներ, օժանդակ նյութեր, խաղալիքներ, մարզագույք: Անվանացանկ՝ ըստ ԿԳՆ 29.01.2007թ Ա/Ք հրամանի:
3. Ս.Գաբրիելյան «Իմ առաջին տետրը», Երևան, «Արևիկ» հրատարակչություն, 2008թ.:
4. Լ.Սմբատյան, «Ձախլիկների զարմանահրաշ աշխարհը», «Էդիթ Պրինթ» հրատարակչություն, 2009 թ.:
5. Յ.Յարությունյան, Ս.Զիբուխյան «Մաթեմատիկայի իմ այբուբենը» ՎԱ-ՅԱ, 2008թ. I և II մաս:
6. Կ.Պապիկյան, Օրիգամի, Երևան, «Ձանգակ-97» հրատարակչություն, 2008թ.:
7. Յ.Միտոյան, «Վարվեցողություն», Երևան, «Ձանգակ-97» հրատարակչություն, 1999թ.:
8. Շ.Սկրտչյան, «Երաժշտությունը մանկապարտեզում» Երևան, 2006թ.:
9. Գ.Մարտիրոսյան, «Գիտե՞ արդյոք փոքրիկը», «Մակմիլան-Արմենիա» հրատարակչություն:
10. Կ.Ղազարյան, «Երաժշտադիդակտիկ խաղեր», Երևան, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, 2007թ.:
11. Ա.Լուսինյան, Կ.Ղազարյան, «Երաժշտությունը մանկապարտեզում», Երևան, 2010թ.:
12. Ա.Առնաուդյան, Գ.Բեդիրյան, «Տանը և դպրոցում», Երևան, 2007թ.:
13. Ա.Յովհաննիսյան, «Դպրոցի շենին», Երևան, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, 2007թ.:
14. Ա.Յովհաննիսյան, Ա.Ամիրխանյան, «Փոքրիկ բնասեր», Երևան, 2003թ.:
15. Զ.Ռոդարի, «Ստեղծագործական երևակայության քերականություն», Երևան, Մ.Սեբաստացի» կրթահամ
16. ալիրի «Շաղիկ» հրատարակչություն, 1995թ.:
17. Վ.Սահակյան, «Ազգանունների և անձնանունների բառարան», Երևան, «Յրագրան» հրատարակչություն:
18. «Խաղադարան», Երևան, «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի հրատարակչատուն, 2008թ.:
19. «Ծեսերը, տոները նախակրթարանում», Երևան, «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի հրատարակչատուն, 2008թ.:

20. «Ծաղիկների լոտո», Երևան, «Արևիկ» հրատարակչություն,
21. Յ. Թումանյան, Էլեկտրոնային հեքիաթներ, Երևան, «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի հրատարակչատուն, 2008թ.:
22. Հինգ զգայարաններ: «Քայլ առ քայլ» Բարեգործական հիմնադրամ, Երևան, «Նոյյան Տապան» հրատարակչություն, 2005թ.:
23. «Տառերի խճանկար», Երևան, «Արևիկ» հրատարակչություն, 2005թ.: